

האוצר

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

ויקרא

מאוצר שיחותיו ומאמריו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ויששכר שמואלו שליט"א

התשפ"ג

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רחל**

שמואלו

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

מבצע

קמח ומוצרי יסוד
עד לביתם של המצרכים

מחולק
ל-600 משפחות
עד לביתם של המצרכים

בנשיאות ופיקוח
מו"ד הגאון הגדול
רבינו בנימו שמואל'ל שליט"א

הסל המלא למשפחה - 1000 ש"ח

מצות, יין ומוצרי יסוד - 520 ש"ח

סל פירות וירקות - 360 ש"ח

אפשר לפרוס לתשלומים התרומה מוכרת לזיכוי מס הכנסה לפי סעיף 46

חייגו עכשיו: 02-6249000

ספרי פסח עכשיו על המדף

הגדה
כונות

הגדה
שמע בני

הגדה
מוסר אביך

הפצה ראשית

סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

רחוב שילה 4 ירושלים 02-644-33-00

הלכות פסח

הלכות מצרכי מזון הכשרים לפסח

- א. כתב רבינו האר"י ז"ל הנזהר ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה כולה ולכן יזהר שלא לאכול בפסח שום מצרכי מזון שנעשו מחוץ לבית ואפילו ממפעל שיש לו הכשר המעולה ביותר.^א
- ב. המצה היא הדבר המסוכן ביותר לבא לידי חימוץ, ולכן יתאזר כגבור ליקח מצות הנעשות על ידי חבורה הבקיאים והמדקדקים בכל פרטי הדינים שתהיה המצה הכשרה ביותר בלא שום פקפוק כלל ועיקר והטוב ביותר ליקח מצות עבודת יד כי אפשר לפקח ולהשיגה בזה ביותר וידאג על המצות שיאכל במשך כל החג מיד לאחר פורים.^ב
- ג. צריך להזהר לקנות כל צרכי הפסח רק מוצרים שהם כבריינתן לא טחונים כגון שקדים אגוזים וכו' וכן התבלינים קנמון פלפל שחור וכו', ובדקים אותם היטב לפני הפסח. ומכינים הכל בבית. ולקחין הפירות והירקות וכן הבשר והדגים שלא קפואים ולא משומרים אלא הדגים יהיו חיים טריים. ורק דברים המוכרחים שידוע שאין בהם תערובות חומרים אחרים, כגון: שמן זית, חלב טבעי, סוכר, תה, קפה [שחור

עיונים והארות

והנה אפי' שכתב הרב במקורות שם משם הרשב"א (סימן קכד): ומה ששאלתם על מה שנוהגים בכל גלילות הארץ, ללוש בבתים ואח"כ להוליך את הפת בפורני ברחוק עשרה בתים, ואחד מן החכמים אסר ואמר שמנהג בטעות הוא שנהגו כן. תשובה אל תחושו למנהגכם, כי כן האמת, ואיני רואה בו שום פקפוק, והדברים ברורים בעיני עד שאיני רואה צורך להשיב עליהם וכו'. תדע כי מורנו הרמב"ן ז"ל היה נוהג מתחלה ללוש הבצק בביתו, ואח"כ היה שולח פתו לפורני שהיה רחוק מביתו יותר מחמשה עשר בתים, ולא היה חושש, אלא שאחר כך נמנע מזה, ולא מחמת ריחוק המקום, אלא מחשש שמא יהיה הפורני מלא, ויצטרכו לעכב פתו מיל אות יותר, אבל לחוש לסילוק היד כדברי החכם המורה הנ"ל, לא שמענו, ולא נעשה את הגאונים והרבנים חדשים גם ישנים, כטועים גמורים ח"ו, ושכן מוכח בגמרא (בפסחים ז,). ומוכרע גם מסברא. ע"כ. גם הרשב"ץ בספר יבין שמועה (דף ל ע"ד) כתב, שהנה כבר כתב הרשב"א שרבו הרמב"ן היה שולח הבצק אחר עריכה אל הפורני שהיה רחוק מביתו יותר מט"ו בתים, ומה שנמנע מזה אח"כ הוא מפני שהיה חושש פן יתעצל השליח להכניסו לפורני, ולמדנו מזה שגם אחר עריכת הבצק כל שלא נשתהה שיעור מיל בלא עסק אינו בא לידי חימוץ. וכן מוכח בפסחים (ז). בתלמיד שיושב לפני רבו, ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בביתו ומתיירא שלא תחמיץ וכו'. עכת"ד.

ואפילו שבימינו אכשור דרי ב"ה בכל זאת צריך לעשות משמרת למשמרת ולהתרחק מצד נדנדוד של איסור וה' יתן הטוב ולא הכשל ח"ו.

ועוד צריך לידע שאפילו שב"ה היום המכוננות משוכללות מאוד והעשייה היא במהירות ואין חשש שמא הבצק יחמיץ, אולם יש לחוש שמא בין עיסה לעיסה לא ינקו היטב את כל חלקי המכונה, מחמת שאין אפשרות לפרק כל חלקי המכוננות, ונשאר שם בצק, ועוד שהוא טורח גדול, וחמץ בפסח אסור אפילו במשהו.

א. **מרוץ** החיד"א בדבש לפי (מע' ח אות יח), ובפלא יועץ (מערכת פסח), והביאם במועד לכל חי (סי' ב אות ד). ובפלא יועץ (שם) כתב עוד: ואשריהם ישראל, ונשותיהם יותר מהם, נזהרים לבער החמץ בתכלית הזהירות ומחמירין יותר ממה שצריך, ותבוא עליהם ברכת טוב, אבל עיקר הזהירות צריך במה שנותן לתוך פיו, שלא יהא שום חשש חימוץ ותערובת חמץ ולצאת ידי כל הדעות. עכ"ל. והקדים שם להמשיל הדבר לחולה שיאמרו לו רוב הרופאים שאף שיש סם אחד מעולה ומובחר לרפואתו, מכל מקום גם סם פשוט ממנו מועיל, ורופא אחד בקי אמר שהסם הפשוט אינו מועיל ואפשר ג"כ שיזיק, ודוקא הסם המעולה יועיל לו, היש פתני וסכל שלא יחוש לדברי הרופא הבקי, הלא ודאי שכל אדם יקח הסם המועיל לדעת כולם, וה"נ לענין המנהגים בפסח נזהרים לצאת ידי כל השיטות, ובפרט בדברים שיש בהם חששות גדולים לכמה פוסקים. ורבינו הגרי"ח זיע"א כתב בדרשת שבת הגדול (ח"ג) כי בחודש זה יש סגוריא גדולה על עם ישראל כי דוחים אהבת המאכל שהוא החמץ הערב לחיך וכל ההידורים בענייני אכילתם, מפני אהבת השי"ת שזה הוא רצונו, ע"ש.

ב. **הנה** מרן השלחן ערוך (סימן תנט סעיף ב) כתב: לא יניחו העיסה של המצה בלא עסק אפילו רגע אחד, וכל זמן שמתעסקים בבצק אפילו כל היום כלו אינו מחמיץ, ואם הניחוהו בלא עסק שיעור מיל הוי חמץ. ואחר שנתעסקו בבצק ונתחמם בידים, אם יניחוהו בלא עסק מיד יחמיץ. ע"כ.

ומו"ר מופת הדור בחזו"ע (דיני אפיית המצה הלכה ג) כתב וז"ל: ראוי להזהר מאד לכתחלה, עד כמה שאפשר, שלא לשהות שום שהייה בעשיית המצה, ואפילו שהייה קלה פחותה משיעור הילוך מיל, ואפילו לצורך הפת, ומכל מקום כשאי אפשר אחרת ומוכרחים לשהות כשניים או שלשה רגעים בין העריכה לרידוד הכיכרות, וכן כששוהים קצת כדי לפנות התנור, המקילים בזה יש להם על מה שיסמוכו. שלא החמיר מרן בשהיית משהו, אלא כשרואים שהעיסה חמה, ולכן יש לחשוש פן תחמיץ, הא לאו הכי, לא.

בלבד], מקילין לקנותם מוכנים בהכשר מעולה וכן להזהר היכן המכונות שאורזות אותן.^א

ד. אין להשתמש בתבלינים אלא באלו שאין בהם חששות כלל, כגון פלפל שחור, קינמון, זנגביל וכיו"ב. אבל הכמון פעמים נמצא בו תערובת חמץ.^ב המדקדקים טוחנים התבלינים בביתם במטחנה מיוחדת לפסח, אחר ברירה מדוקדקת, ותבוא עליהם ברכת טוב.

ה. בעלי מכולת וצרכניות המספקים מצרכי מזון לחג הפסח צריכים להקפיד שכל המצרכים המיועדים לפסח יהיו שמורים במקומות מיוחדים ונקיים בחנות לבל יפול עליהם אבק קמח, או פירורי חמץ, וכן צריכים להזהר שלא להשתמש באותו כף שרגילים להשתמש בה כל השנה לקמח וכדומה, אלא ישתמשו בכף מיוחדת לפסח, וכן ינקו היטב את המאזנים וכלי מזיזה.^ג

ו. מעיקר הדין מותר לאכול בפסח גבינה או דגים מלוחים שנמלחו קודם פסח, וכן סרדינים שבקופסאות שימורים המיוצרים בארץ בשמן בלבד, אפילו שלא נזהרו לבדוק המלח מפרורי חמץ ובמליחתם לא נזהרו לשמדם כראוי מחימוץ, ובכל אופן יזהרו שיהיה השגחה מרבנות מוסמכת, ומן הראוי לקנותם קודם פסח ולהניחם בכלי כשר, וחסידים ואנשי מעשה משתדלים להחמיר לקנות הגבינות והחלב וכדומה קודם הפסח בהכשר מיוחד לפסח ועליהם תבא ברכת טוב.^ד

ז. העושה יין בביתו לכל שאר ימות השנה ולא נזהר לשומרו מחשש חמץ, מותר לשתותו בפסח, ואם ידוע לו שנפל לתוכו פירורי חמץ, יסלקם ויסננם במסננת עבה, שאין לחוש שהסתננו לתוכו פירורי חמץ ומותר בשתיה בפסח והטוב ביותר להכין יין מיוחד לפסח ללא שום חשש.^ה

ח. פירות יבשים כגון צמוקים, שזיפים, משמשים, וכיוצא בזה, מנהג הספרדים ועדות המזרח להקל בזה, וגם בזה צריך שתהיה השגחה מרבנות מוסמכת, כי צריך להזהר שיבשו אותם בחמה, וכן שלא משחו אותם בשמן. ואחינו האשכנזים נהגו איסור בזה ואין מתירים אלא לחולה אפילו שאין בו סכנה, אמנם יש מאוד להזהר מהתאנים הנמכרים בשוק שלא להכניסם לבית מפני שמערבים בהם קמח כדי ליבשם.^ו

ט. צריך להזהר שלא לקנות בפסח בוטנים וגרעינים ושקדים וכדומה הקלויים הנמכרים בחנויות, מפני שמערבים קמח במלח שעליהם, אלא יקנה ויקלה בביתו.^ז

י. אורז וכל מיני קטניות ובכלל זה "חומס" מותרים בפסח, ובלבד שיזהרו לברור האורז לפחות שלשה פעמים מחטים או מיני דגן, ולכן יזהר הבעל בעצמו לאחר שאשתו ברה האורז שיברור גם הוא, ויזהרו לברור את האורז בשעה שאין ילדים קטנים בקרבתם, ואחינו האשכנזים נוהגים איסור באורז וקטניות

עיונים והארות

א. עיין חזו"ע (שם הלכה ז) שכתב שם הטעם לפי דברי מר"ן בב"י (סימן תמז). ועיין מ"ב (שם ס"ק לו), וכן אם הסוכר לא היה כשר לפסח מותר להשתמש בו. ודעת הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל שטוב להחמיר בכל אופן אם לא נזהר ביין מחשש חמץ.

ב. רמ"א (סי' תסז סעי' ח), ועיין שם במ"ב (ס"ק כו), ועיין חזו"ע (שם הלכה יד). ומי שיש לו תאנים חייב לבערם בפסח.

ג. חזו"ע (שם).

ד. ישו"ע (סי' תנג סעי' א), חזו"ע (שם הלכה ב) וביאר ע"פ הגמ' בפסחים קי"ד שצריך לאכול שני מיני תבשילין בליל פסח, ושואלת הגמ' איזה שני תבשילין. א"ר הונא סילקא ואורז, ורבא היה מחזר אחר סילקא ואורז מפני שיצא מפ"ר ר"ה, ואמר ר"א שמע מינה שאין מי שיחוש לדברי ר"י בן נורי שאמר אורז מן דגן הוא וחייבים על חימוצו כרת ע"כ, וכתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות חמץ ומצה ה"א) אין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשת מיני דגן בלבד, והם שני מיני חיטים שהן החסה והכוסמת, ושלושה מיני שעורים שהן השעורה ושבלת שועל והשיפון. אבל הקטניות

ג. ועי' במועד לכל חי (סי' ב אות יז) וז"ל: לא תתגודדו ליכא בחומרות דפסח, וגם אין לחוש ליוהרא כי משפחה ומשפחה מנהג אבותיהם בידיהם, בין בשתיית הקאב' במקום אחר ובין במיני מתיקה שעושים, וכן שלא לסעוד אצל אחרים, ואפילו מי שאינו נוהג חומרות כשרידיים אשר ה' קורא, אפי' הכי מה טוב דבימי הפסח יקיים אשרי יושבי ביתך טפי משאר ימות השנה. (ועי' להרב מטה יוסף חלק ב' סי' א וסי' ב, ובספר אורחות יושר פרק יא).

ד. שו"ת אור לציון (ח"ג פ"ח תשובה טו במקורות) וז"ל: ולענין תבלינים הכל לפי המנהג, שיש נמנעים מתבלינים מסויימים, וכמבואר בדברי הרמ"א (בסימן תסז סעי' ח) ובאחרונים (שם), ויש חסידים שנמנעים לגמרי מתבלינים. והמנהג שלא להשתמש בכרכום לפסח, וכמ"ש הרמ"א (שם). וראה גם במחב"ר (שם אות ז) ע"כ.

ה. מו"ר מופת הדור בחזו"ע (הלכות מצרכי מזון הכשרים לפסח הלכה א).

ו. ישו"ע (סי' תמז סעי' ה). מ"ב (ס"ק מא). חזו"ע (שם הלכה ו).

בפסח ואין להם לשנות ממנהגם זה אפילו על ידי התרה יא.

יא. יש מהספרדים שנהגו להמנע מאכילת "אורז" בלבד בפסח מחשש פן לא יוכלו לבדוקו יפה ואם רוצים לבטל מנהגם זה מחמת חולי וכדומה יש להקל על ידי התרה, (ואף הנוהגים איסור באורז וקטניות בפסח מותר להם להשהותם בבית) יב.

יב. בני ספרד אפי' אותם שנוהרים מלאכול קטניות יבשות אינם נמנעים מאכילת קטניות לחות [ירוקות], כגון אפונה ירוקה, פול ירוק, ושעועית ירוקה, לפי שאין להם דין קטניות גם לענין מעשרות יג.

יג. מי שנהג איסור באורז בפסח, משום היותו סמוך על שולחן אביו, וכיום נשא אשה ועומד ברשות עצמו, רשאי לנהוג היתר בלי שום התרת חכם, אמנם טוב שיעשה התרה יד.

יד. אשה אשכנזיה הנשואה לבעל ספרדי, והיא נוהגת איסור באורז וקטניות כמנהגה בבית אביה, אפילו הכי מותר לה לבשל לבעלה בפסח אורז וקטניות, ואם ברצונה לבטל מנהג הוריה ולנהוג משעת נישואיה כמנהג בעלה, נכון שתעשה התרה כדי שתוכל לאכול אורז וקטניות כמנהג הספרדים יו.

טו. כל מוצרי המזון שקונה אותם לפסח יזהר מאד לראות שיש עליהם הכשר מטעם הרבנות המוסמכת.

תערובת חמץ

א. באיסור חמץ החמירו חכמים, שאפילו נפל מעט חמץ לתוך התבשיל בפסח, אף על פי שיש בתבשיל כמות של פי אלף ויותר כנגד החמץ, נאסר התבשיל כולו באכילה, כיון שההלכה קובעת, חמץ בפסח במשהו, דהיינו אפילו רק משהו של חמץ מעורב בתבשיל, נאסר כל התבשיל יז.

עיונים והארות

רבינו שלום משאש זצ"ל כתב בספר דברי שלום ואמת שאין צריך התרה.

יג. וכמ"ש הרב בית דוד, וכ"ה בשער המפקד, שכן מנהג ירושלים. וטעם הדבר כי שם קטניות הוא כשאוכל הזרעים אחר שיבשו הקליפות ועושה מהם גורן, כתבו הראשונים (סי' תנג) כמה טעמים לאוסרם, א. מפני שעושים אותם גורן עם מיני דגן. ב. מפני שטוחנים אותם שהם יבשים [כתירס וכיו"ב] ועושים מהם פת, ויש לחוש שמא יתחלף בפת דגן. ג. מפני ששמים אותם בשקים עם דגן, אבל כ"ז שייך רק בקטניות יבשות ולא בלחות, ועל כן נהגו בכל ארצות ספרד לאוכלם, וגם לענין מעשרות לא חשיבי קטניות אלא ירק, עי' רמב"ם (פ"א ממע"ש), וכן בגמ' (ריש פ"ז דנדרים) מבואר דגם לענין לשון בני אדם לא חשיבי בכלל קטניות.

יד. חזו"ע (שם) שו"ת יח"ד (ח"א סימן יב). ואשכנזי שמתארח בבית ספרדי בפסח מותר לו לאכול בכלי של בעל הבית אפילו שבעל הבית נוהג היתר באורז וקטניות.

טו. שם, והביא שם את דברי החיד"א במחבר"ר (סי' תסז ס"ק ו) והוא הדין לכל יתר החומרות שנהגו אחינו האשכנזים. ובפרט בהלכות הפסח רשאית אשה מבני אשכנז שנישאת לספרדי לנהוג כמנהג הספרדים לאחר שתעשה התרה.

טז. שו"ע (ס' תמ"ז סעי' א). כידוע כל מאכל איסור שהתערב במאכל כשר, אם יש כמות של פי ששים במאכל הכשר כנגד מאכל האיסור, בטל האיסור ומותר התבשיל באכילה, למשל אם נשפך מעט חלב לתבשיל של בשר, ויש בתבשיל בשר כמות של פי ששים כנגד החלב הנשפך, מותר התבשיל באכילה, והוא הדין בשאר איסורים כנבלה וחזיר וכיוצא, משא"כ בפסח כנוכר בהלכה.

כגון אורז ודוחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן אין בהן משום חמץ אלא אפילו לש קמח אורז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ הרי זה מותר באכילה שאין זה חמוץ אלא סרחון. ע"כ. ומקורו מהגמ' בפסחים (לה). אלא שמכל מקום כתב המאירי (פסחים שם) שאורז צריך לנקותו יפה יפה, לפי שיש בו גרעינים שלא הוסרה קליפתם, וכשמתבשלים עם הקליפה נראים כגרעיני חיטה, ומביא עצמו לידי ספק או להיות לבו נוקפו בכך. ובריטב"א (שם) כתב שצריך לזהר באורז לפי שנמצא יחד עם האורז ממיין הכוסמין ויש לבדוקו בעיון גדול.

ומרן הבית יוסף (סימן תנג) הביא דברי רבינו ירוחם, שאותם שנהגו שלא לאכול אורז ומיני קטניות מבושלים בפסח, מנהג שטות הוא, זולתי אם הם עושים להחמיר על עצמם, ולא ידעתי למה. ובהגהות מיימוניות (פרק ה), כתב, שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים שאין אורז וקטניות באין לידי חימוץ, אלא מפני שתבואה מעורבת בהן ואי אפשר לבררן יפה, לכן נהגו להחמיר וכו'. ע"ש.

יא. רמ"א (שם). כף החיים (שם ס"ק ט"ו).

יב. עיין כף החיים (שם ס"ק י') שהביא בשם הגאון חיד"א בספר טוב עין (סי' ט אות ו) דאנחנו בני ספרד אין נוהגים במניעת הקטניות, אמנם באורז נהגו בעיה"ק ירושלים מרבית הת"ח ויראי ה' שלא לאכול בפסח שהעידו דהוה עובדא שביררו האורז כמה פעמים ואחר שבישלוהו נמצאה בו חטה, ולכן נמנעו מלאכול, אמנם אין מוחין ביד האוכלים, ועיין בא"ח פ' צו אות מ"א. ומה שכתבנו שצריך התרה היינו דוקא משום חולי וכיוצא בו. אמנם אם נהג כן מחמת שחשב שאסור לאכול אורז מן הדין אין צריך התרה ועיין חזו"ע (שם במקורות להלכה ב אות ה), שו"ת לב חיים (ח"ב סימן צד), שו"ת רב פעלים (או"ח ח"ג סי' ל). והגאון

- ב.** מותר למכור את התבשיל שנתערב בו חמץ לגוי ולהנות מהכסף, שכיון שאין הגוי משלם עבור הנאת טעם החמץ שבתבשיל, נמצא שאינו נהנה מהחמץ כלל י'. ואולם בני אשכנז מחמירים בזה ושורפים את כל התבשיל, ורק בהפסד מרובה מקילים למכור לגוי י"ב.
- ג.** טבליות וכדורי הרגעה נגד מחושי ראש, או שינים, מותר להשתמש בהם בפסח אפילו יש בהם תערובת חמץ בתנאי שטעמם פגום ובולעים אותם כמוות שהם, אבל טבליות שמוצאים אותם וטעמם טוב, אסור למצוץ אותם לרפואת דלקת גרון, אלא אם כן נתברר שנעשו מעמילן של תירס או תפוחי אדמה, וטוב שיבקש מהרופא בעת רישום "הרצפט" שירשום תרופות שאינן מכילות חשש חמץ י"ג.
- ד.** סיגריות שיש לחוש שמדבקים אותם בחומר שיש בו חשש חמץ הואיל ונפסל לאכילת הכלב, וגם אינו ניכר יש להתיר לעשן מהם בפסח י"ד.
- ה.** מותר לצחצח נעליו בחול המועד פסח במשחת נעלים שיש בה תערובת חשש חמץ, ויקנה אותה קודם הפסח, וכן מותר ללבוש כובעים שמדבקים אותם בבצק מבפנים, מכיון שנפסל לאכילת הכלב קודם זמן איסור החמץ, וכן כורכי ספרים מותר להם לדבק הניירות בבצק או בעמילן חמץ קודם זמן איסור חמץ, ומותר לקרוא בספרים אלו בפסח י"א.
- ו.** תמרוקים ודברי קוסמטיקה לנשים, מותרים בפסח מכיון שנפסלו מאכילת כלב קודם הפסח, וכן טבק הרחה כשר, וידוע שכיום רוב הספירט שבארץ ישראל מופק מדברים שאינם חמץ, וכל דפריש מרובא פריש.
- ז.** חיטה בקועה שהיא חמץ, שנפלה לתבשיל קודם הפסח, והיה פי ששים בתבשיל, והוציאו את החיטה, מותר לחמם את התבשיל שוב בפסח. אבל אם לא הוציאו את החיטה וחזרו וחימומהו שוב בפסח, נאסר כל התבשיל, כדין חמץ שהתערב בפסח שאפילו באלף לא בטיל, מכיון שהחיטה החמץ נתנה טעם שוב בעת חימום התבשיל בפסח עצמו, והרי חמץ בפסח לא בטיל י"ב.
- ח.** סבונים, משחות שיניים [למעט משחת שיניים של ילדים], משחות כלים וחומרי ניקוי, בשמים ותמרוקים, אינם ראויים לאכילה כלל, ואין בהם חשש חמץ בפסח, ומותרים בשימוש בפסח ואינם צריכים הכשר י"ג.
- ט.** בשר ועופות שהוכשרו לפני הפסח, ללא השגחה מחשש חמץ, מותרים באכילה בפסח י"ד.

עיונים והארות

נאסר התבשיל אף אם יש בו פי אלף מהבירה (שו"ע שם, ביאור הלכה ד"ה בלח).

דין הנ"ל שבטל בששים קודם הפסח, הוא אפילו שלא נודע לנו קודם הפסח שהתערב החמץ, אלא בתוך הפסח עצמו נודע לנו, הרי זה מותר. (מו"ר מופת הדור שם)

י"א. שו"ע (ס' תס"ז סעי' י) מו"ר מופת הדור (שם הלכה ה).

י"ב. רמ"א (שם) ובמש"ב.

י"ג. חזו"ע (שם הלכה יח). ודעת הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל לאסור תרופות אא"כ הם כשרים לפסח ואם אין תרופה כשרה לפסח עליו לשאול פוסק.

כ. חזו"ע (שם).

כ"א. חזו"ע (שם), כף החיים (סי' תמב ס"ק לו).

כ"ב. שו"ע (ס' תמ"ז סעי' ג) מו"ר מופת הדור (שם).

כ"ג. מו"ר חכם בן ציון בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ח תשובה ו).

כ"ד. מו"ר חכם בן ציון (שם תשובה י"ב).

תערובת חמץ קודם פסח

כל החומרה שהחמירו חכמים בחמץ שאפילו באלף לא בטיל הוא דוקא כשהתערב החמץ בפסח עצמו, אך אם התערב החמץ בתבשיל קודם הפסח [ואפ"י בערב פסח אחר חצות היום, שכבר אסרה התורה לאכול חמץ], עדין מקילים אנו ככל יתר האיסורים, ובטל החמץ בששים. והטעם בזה, מכיון שכל מה שהחמירה התורה בחמץ בכרת ובאיסורי "לא יראה" ו"לא ימצא" ו"תשביתו", הוא דוקא בפסח עצמו, אבל קודם הפסח הריהו כיתר האיסורים, ובטל בששים. (שו"ע שם סעי' ב', ומו"ר מופת הדור שם הלכה ה).

למשל, נשפכה מעט בירה לתוך היין קודם הפסח, והיה פי ששים ביין כנגד הבירה, מותר לשתות היין בפסח. אבל אם נשפכה הבירה בפסח עצמו, נאסר כל היין, אף אם יש בחבית פי אלף יין כנגד הבירה. (שו"ע שם סעי' ד' ומו"ר מופת הדור שם הלכה ז).

ובכמו כן אם קודם הפסח נשפכה מעט בירה לתוך תבשיל מרק או בשר, והיה פי ששים בתבשיל כנגד הבירה, מותר לחמם את התבשיל ולאכלו בפסח. אבל אם נשפכה הבירה בפסח עצמו,

הלכות בדיקת חמץ

כתוב בתורה "אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם" (שמות יב, טו) ולמדו רבותינו שהוא בי"ד בניסן [א] קודם זמן אכילת חמץ, וודאי שאין הכונה ליום ראשון של החג שהרי נאמר "לא תשחט על חמץ דם זבחי" לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים ושחיתת הפסח הוא בי"ד בניסן [ב].

א. קודם ליל ארבעה עשר בניסן צריך לכבד ולנקות כל חדרי הבית והחצר, כדי שלא ישאר שום חשש חמץ ברשותו בפסח, וכן יש לבדוק בכל הבגדים בכיסים שלהם אולי הניחו בהם חמץ ובפרט בכיסים של הילדים, ובילקוטי בתי הספר, וידוע שכתב האר"י שהנזהר ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה ז.

עיונים והארות

כולם, דהיינו כל עם ישראל צריכים להיות שמורים ונוהרים מחשש מחמץ ושאר כי החמץ הוא ס"מ ושארור היא לילית ואפי' מכל שהוא כי טיפת חמץ הקטנה ביותר היא כחידק טורף, וְכָל מְאֻכְלִים וּמְשֻׁקִים (ס"א מְאִי דְפִסְחָא) בְּלֵהוּ נְטוּרִין וכל המאכלים והמשקים כולם צריכים להיות שמורים מאד שלא יתערב בהם חשש חמץ כל שהוא. וּמֵאֵן דְנִטִיר לֹאן מְחַמֵץ וּשְׂאֹר ומי ששומר את המאכלים והמשקים לבל יתערב בהם אפי' חשש משוהו חמץ ושאר, גּוֹפִיָה אִיהוּ נְטִיר מוֹצֵר הָרַע לְתַתָּא גופו הוא שמור מיצר הרע למטה ואז מובטח לו כמו שאמר רבנו האר"י"ל שלא יחטא כל השנה, וְנִשְׁמַתָּא לְעֵילָא ונשמתו שמורה למעלה שלא תנוק בעלייתה ממלאכי חבלה. וְאִתְמַר בֵּיהּ, (תהלים ה) לֹא יִגְוֹרֵךְ רָע ונאמר בו לא יגורך רע שהסטרא אחרא לא תשלוט בו. בְּגִין דְהָא אִתְעָבִיד גּוֹפִיָה קָדְשׁ, וְנִשְׁמַתִּיהָ קָדְשׁ קְדָשִׁים לפי שנעשה גופו קודש שמקדש אותו באכילתו ונשמתו נעשית קודש קודשים, כי הנשמות הם באים מהבינה העליונה שהיא בחי' קודש קודשים. וְאִתְמַר בְּיַצֵּר הָרַע ונאמר ביצה"ר (ויקרא כב) וְכָל זֶר לֹא יֵאכַל קָדְשׁ, פי' הזר שהוא יצה"ר לא יבא לאכול ולטעום מן הגוף הזה שהוא קודש (במדבר א) וְהִזְרֵהוּ הַקֶּרֶב יוֹמֵת ויצה"ר שמתקרב לקדוש ולצדיק, יומת שם ברעב כי אין לו שום פתח ליקח ממנו איזה קדושה.

וכתב בספר אור החמה (חלק ב, דף מט ע"ג), בהקדמה אחת הנזכרת ברעיא מהימנא סוף פרשת כי תצא, והוא שכל מי שישמור עצמו מכל מיני חימוץ במאכליו ובמשותיו בימי הפסח, ומדקדק בענין זה הרבה מאוד, מובטח לו שלא יחטא כל השנה כולה. ואפשר שזהו שרמז כאן דקאמר "ושמרתם את המצות" כמה דאת אמר "ושמרתם את בריתי", כלומר בזמן שתשמרו את המצות בעצם מכל חימוץ, אז "ושמרתם את בריתי", שלא תבואו לידי חטא ולא לידי עבירה שתטמא את ברית, חס ושלום.

ובספר חמדת ימים (ח"ג הלכות פסח פרק ב דף ט ע"א) כתב, וביותר בעסקי חג הפסח, כי כל הזוהר ומחמיר עליו ביותר, הרי זה משובח וניקה מפשע רב, ואת הצפוני ירחיק מעליו, כאשר קיבלנו מפי גבורת אור המופלא האר"י זלה"ה כי כל האיש השומר פסח כהלכתו על קל על חמור, שהחמירו בו המחמירים לא יעדר דבר, ימצא עזר כנגדו ואין שלטון שאור שבעיסה ירתחנו וחדל לעשות הפשע".

ובספר משנת חסידים (מסכת ניסן פרק ג, ד) כתב, והשומר פסח מחמץ כהלכתו, ויחמיר בו בכל החומרות שמחמירים המחמירים, יועיל לנפשו מאוד כל השנה. והגאון

א. ונקרא "ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מוקדם קרוי ראשון כמו "הראשון אדם תולד" (איוב טו) שפירושו הלפני אדם נולדת (רש"י שם).

ב. ובאול"צ (פ"ז תשובה ו), ביאר שמצות הבדיקה היא מה"ת, עפ"י מש"כ הר"ן (ריש פסחים) דאף בבדיקה סגי מהתורה, דתשביתו מתקיים או ע"י בדיקה וחיפוש או ע"י ביטול, ואם בדק וחיפש בדין ולא מצא, אע"פ שהשהה אצלו חמץ שאינו ידוע לו, מ"מ אינו עובר עליו, שכן מצותו לחפש אחריו, לפי שלא רצו חז"ל לסמוך על בטול שמא לא יבטלנו בלב שלם, וכ"כ רבינו דוד ומהר"ם חלאוה, וכ"ה בריטב"א דהבדיקה מן התורה היא כל זמן שלא ביטל. והטור (סי' תלא) נקט בשם התוס' וסיעתם דהבדיקה מדרבנן, וכ"מ בב"י שם, וכן נקט במג"א (ריש סי' תלא) וכמש"כ במחצה"ש שם. אך הפר"ח ושו"ע הרב נקטו בשיטת הר"ן דכל שבדק אפילו לא ביטל ונמצא חמץ אינו עובר, דהבדיקה מהני מהתורה, וכן פסק להלכה במ"ב (סי' תלא סק"י ובסי' תלד סק"ו) דבדיקת חמץ הוי דאורייתא כל זמן שלא ביטל, ואם בדק היטב ועכ"ז נשאר, אע"פ שלא ביטל אינו עובר.

ואל לאדם לחפש תחבולות להפטר ממנה, שהרי בשעה שיש חרון אף בעולם נענשים גם על מצוות עשה שיכל לחייב עצמו ולא חייב.

וצריך לידע על כל מזון שיש בביתו אם יש בו חמץ, ולא יסמוך על מה שניקו הבית קודם פסח, כי לפעמים לא נתנו דעתם על המוצרים עצמם, ויש מהם חמץ גמור. ויש לזיזר בזה בכל מיני מוצרי מאכל שמעורב בהם חמץ ואין הדבר ידוע, כגון ממרח שוקולד שיש שמעורבים בהם ופלים טחונים, וסוכריות שונות יש מהן העשויות מחמץ, וכן על זו הדרך. (מו"ר חכם בן ציון זללה"ה פ"ז אות ו).

ג. רמ"א (סימן תלג סעי' יא), בא"ח פ' צו אות א).

ד. ומקורו מהזה"ק ברעיא מהימנא (ח"ג דף רפב:) וז"ל: רְעִיָא מְהִימְנָא אומר רשב"י למשה רבנו, מְאִירֵי דְפִסְחָא בעלי הפסח שהם עם ישראל, שמקיימים מצוות הפסח שהוא באור החסד העליון והוא סוד הגאולה, וכמש"כ בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, וכמ"ש הושיעה לו ימינו שהוא בחסד, בְּיַמְנָא דְשְׁלִיט עֲלֵיהּ לִיל שְׁמוּרִים בזמן ששולט עליהם ליל שימורים, כי מצה שמורה שהיא השכינה שמורה מן החיצונים והקליפות בגלות הדומה ללילה, כי שמורה אותיות שמור ו"ה שהם זו"ן שלא ישלטו עליהם אחיות הקליפות, בְּלֵהוּ צְרִיכִים לְמַהוּ שְׁמוּרִים, וְנְטוּרִים מְחַמֵץ וּשְׂאֹר בְּכָל שְׂהוּא

- ב.** בתחילת ליל ארבעה עשר בניסן בודקים את החמץ לאור הנר, וזמן הבדיקה אחר צאת הכוכבים (כעשרים דקות לאחר השקיעה) ויתפלל תפילת ערבית ואח"כ יבדוק תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם ה'.
- ג.** אסור להתחיל בשום מלאכה חצי שעה קודם זמן הבדיקה, וכן אסור לאכול פת או עוגה יותר מכביצה (58 גרם) החל מחצי שעה קודם זמן הבדיקה, אבל פחות מכן, עד 50 גרם פת או עוגה מותר, ופירות וירקות מותר אפילו יותר משיעור זה, וכן תבשיל אורז וכיוצא, וכל שכן שמותר לשתות תה או קפה, וכן אסור להתחיל ללמוד קודם זמן הבדיקה עד שיבדוק, אבל אם התחיל ללמוד קודם זמן הבדיקה אין צריך להפסיק, ושיעור הנאמר ברבים אפשר לקיימו גם בליל בדיקת חמץ אף אם נמשך שעות מספר, משום שהרבים מזכירין זה את זה ואין לחוש שמא ישכחו, וטוב שעם סיום השיעור יכריזו על בדיקת חמץ. ו"א שאין ללמוד בליל י"ד לפני שיבדוק ואפי' שלומדים בציבור ה'.
- ד.** קודם הבדיקה יצניע החמץ הנשאר לו לצורך אכילתו בליל ארבעה עשר, ובשחרית של יום ארבעה עשר, שלא יתפזר אנה ואנה, ובפרט יש להזהר כשיש ילדים קטנים להשגיח עליהם שיאכלו בפנה מיוחדת ולא ישוטטו בשעת אכילתם כדי שלא יצטרך לבדוק שוב אחריהם ט.
- ה.** נוהגים להכין עשרה פתיתי חמץ פחות מכזית (כזית עשרים ותשעה גרם) עטופים בנייר, ולפזרם בבית, והבודק מחזר עליהם למוצאם ולבערם, וטוב שאחד מבני הבית ירשום על פתק את המקומות ששמו פתיתים

עיונים והארות

ה. כ"ב בחק יעקב ובא"ר, ובחיד"א במחזיק ברכה (סי' תלא ס"ק ג) בשם מהר"י שפירא, וכ"ה במ"ב (ס"ק ח), ע"ש. ומז"ר הגר"ב צ"ל ולה"ה העיר ע"ז דאפילו להראב"ד דעיקר זמנה בתחילת הלילה, מ"מ מסתבר דחז"ל שתקנו זמן לבדיקה תקנוהו קצת לאחר צאה"כ, כדי שיוכלו להתפלל ערבית בזמנה, דהרי תדיר ושאינו תדיר ע"ז דעיקר זמנה.

ו. שו"ע (סימן תלא סעי' ב), מ"ב (שם סק"ו), ועיין חזו"ע (שם הלכה ג) שכתב שבלימוד מה שאסרו הוא רק כאשר הגיע זמן הבדיקה ולא חצי שעה קודם לכן.

ז. כן פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (שם).

ח. כן כתב באור לציון (ח"ג פ"ז תשובה א) וכן היה מורה הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל.

ט. בא"ח (פ' צו סוף הלכה ה), כף החיים (סימן תלד ס"ק א).

י. רמ"א (סי' תלב סעי' ב). והטעם לעשרה כתב רבנו האר"י ז"ל בספר פע"ח (שער כא סוף פרק ד), שצריך להניח קודם הביעור עשרה פתיתי חמץ לבערם ולכן שורפים ומבטלים אותם כנגד עשרה כתירין דמסאבותא עכ"ל. ובספר קב הישר (ס"פ פ"ט) כתב בענין זה וז"ל: קבלה בידי מרבותי שהיו מצוים להניח החמץ בעשרה מקומות כנגד עשר מכות שהביא הקב"ה על המצרים, וכנגד עשרה דינים שהקב"ה עתיד לעשות ולקעקע ביצתם של מיצרי ישראל וכנגד זה הקב"ה מקדש את ארץ ישראל בעשר קדושות עכ"ד. והרמח"ל בקיצור הכוונות שלו (דף סח) כתב וז"ל: ובליל י"ד בודקים את החמץ כמו שציוו חז"ל, ומניחים קודם הבדיקה עשר פתיתי חמץ כנגד העשר בחינות של הקליפה עכ"ל. וכ"כ השל"ה (דף קמט ע"א) וז"ל: למה עשר חתיכות ולא פחות ולא יותר, אלא לרמוז לך, כנגד עשר טומאות כדי לבטל אותם ולבערם מן העולם, שלא ישאר שום קטיגור בעולם על ישראל. אלא ישראל צריכין להם רחמים בפסח, הדא הוא דכתיב (שמות יב, מב) "ליל שמורים הוא להשם", שהוא שמור מן המזיקין ופורעניות ומקטרגין של העולם (פסחים קט: ראש השנה יא:) והם יושבים שמורים כבני חורין, כיין הטוב שעומד על שמריו ובבטחה בלי פגע רע ובליל

החיד"א ז"ל בספרו דבש לפי (מערכת ח. אות ח"י) כתב, הנהור בפסח מחמץ בכל שהוא, מובטח לו שלא יחטא כל השנה, כן כתבו גורי האר"י זצ"ל. וזה רמז "ושמרתם את המצות" וקרי ושמרתם את המצוות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (מכילתא בא פרשה ט), ורמז שאם שמרתם את המצות שמירה מעליא כהלכות הפסח, אז תהיו בטוחים, ושמרתם את המצוות לבלתי תחטאו.

ובספר יסוד ושורש העבודה (שער ט, שער הצאן, פרק ז) לאחר שהעתיק דברי הזוהר שהבאנו לעיל, כתב גם האר"י ז"ל מזהיר מאוד על זהירות משהו בחמץ בפסח, וכתב שיחמיר האדם בכל החומרות של כל הפוסקים, ומי שזהיר ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה.

ורבנו אליעזר פאפו ז"ל בספרו אלף המגן (משפטים לד, יח) ובספרו הנודע פלא יועץ (מערכת חמץ) כתב, ולכן כתבו גורי האר"י ז"ל שהזהיר מאוד באיסור חמץ, והמחמיר על עצמו בחומרות יתירות, מובטח לו שלא יחטא כל השנה, כי מאחר שביער את רוח הטומאה מכל וכל ולא נתן מקום שתלוט בו הסט"א, איזה הדרך יוכל לשלוט בו להחטיאו.

ואפילו שבספרי רבנו האר"י ז"ל עצמו לא נזכר דבר זה בפירושו, לא בשער הכוונות ולא בספר פרי עץ חיים, ולא בשאר ספרי מהרח"ו ז"ל. וכן מו"ר הרש"ש זיע"א לא הזכיר מהבטחה זו מאומה, אלא רמז בדבריו שבדרך שהולך בהם מוליכים אותו כל השנה. ובכף החיים (סי' תמז ס"ק ב) כתב על דברי הבאר היטב (שם ס"ק א) וכעת לא מצאתי כתוב כן בכתבי האר"י ז"ל אשר בדינו, כי אם בספר משנת חסידים.

מ"מ ראינו שמקור הדברים בזה"ק ולכן אפשר מאד שרבינו האר"י ז"ל חתם על זה.

איתא במדרש רבה (קהלת פרשה ד) "שומר מצוה לא ידע דבר רע", זו אסתר שהיתה עסוקה במצות ביעור חמץ ולא היתה יודעת מה בדעתו של המן. ועיין באר היטב (סימן תמז ס"ק א) וחזון עובדיה (הלכות בדיקת חמץ) ועיין בשעה"כ (דף פא ע"ד ד"ה ונרחיב).

- אלו כדי שאם לא ימצאם הבודק יוציאם ממקומם ויבערם, ובדיעבד אם לא ימצאם יסמוך על הביטול.
1. קודם הבדיקה יטול ידיו^{יא}, ויאמר לשם יחוד וכו' המובא בלשון חכמים להרי"ח טוב, ויברך "ברוך וכו' אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ"^{יב}, ואסור לדבר בין הברכה לתחילת הבדיקה, ואם דיבר דברים שאינם מעניין הבדיקה, צריך לחזור ולברך. ובאמצע הבדיקה יכול לדבר כל מה שיש בו צורך לענין הבדיקה, אמנם לא ישיח בדברים אחרים כלל, מפני שאינו נותן לבו לבדוק כראוי ומכל מקום אם עבר ושח אינו חוזר ומברך^{יג}. ומותר לענות אמן ויהא שמייה רבא באמצע הבדיקה. וכן מותר לברך אשר יצר אם הוצרך לכך, כי יש לחוש שמא ישכח לברך אחר הבדיקה.
 2. אפילו שמצוה זו היא באה מזמן לזמן, אין מברכים עליה שהחיינו^{יד}, אמנם טוב להשתדל להשיג "פרי חדש" או "בגד חדש" ויברך עליו שהחיינו ויכוין לפטור גם מצוה זו^{טו}, וכה יעשה, אחר שברך "על ביעור חמץ" יבדוק מעט ואחר כך יברך שהחיינו על הפרי המונח לפניו ואחר שיגמור הבדיקה יברך ברכת הנהנין על הפרי ויאכלנו.
 3. אם שכח ולא בירך על ביעור חמץ, יברך כל זמן שלא סיים הבדיקה, ואם סיים הבדיקה שוב אין לברך כלל^{טז}.
 4. נהגו שמוליכים עם הבודק קערה שנותנים בתוכה חתיכת לחם ומעט מלח, וסכין כדי לחטט בה בחורין ובסדקין^{יז}.

עיונים והארות

כ"כ בכף החיים (שם ס"ק כא) בשם ר' מנוח. וכן הביא הברכ"י בשם השה"ל שלא ישיח עד אחר הביטול שהרי הביטול הוא מן התורה והבדיקה דרבנן.

יד. בהגהות מיימוניות (פ"ג מחו"מ אות ה ופ"י מברכות) כתב בשם ר' שמואל בן חפני גאון דמברכים שהחיינו בבדיקת חמץ, וכן כתב ברבינו ירוחם (נתיב ה ח"א) בשם הראב"ד ובעל העיטור, וטעמם משום דלא דמי לניקור החלב שאין מברכין, משום דשם אינו מחוייב לאכול, משא"כ הכא הרי מחוייב לבדוק. אמנם בשו"ת הרא"ש (כלל כה) כתב שאין מברך על הבדיקה זמן, לפי שהיא לצורך דרגל וסמכין אזמן דרגל. וכ"כ בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' רכג) דאין דרכנו לומר זמן. ואפילו שהפר"ח כתב שראוי לברך שהחיינו, כבר השיגו עליו המטה יהודה ונהר שלום וחמד משה שאין לברך, וכ"כ מרן החיד"א שפשט המנהג שלא לברך. ובבן איש חי (פרשת צו) כתב דאם נזדמן לו בגד חדש או פרי חדש יברך עליו זמן קודם ברכת על בעור חמץ ויכוין לפטור הבדיקה, והובא בכף החיים (ס"ק ט).

טו. בא"ח (שם אות ה), חזו"ע (שם הלכה ה). ומו"ר הגאון הגדול כמוה"ר בן ציון אבא שאול זצ"ל היה אומר ליקח טלית קטן או גדול ויברך עליו שהחיינו ויכוין לפטור בברכה זו את מצוות הבדיקה וילבשנו ואח"כ יברך על הבדיקה. והנה מה טוב שעושה כמנהג אחינו האשכנזים פעם אחת בשנה.

טז. רמ"א (סי' תלב סעי' א). וכתב מו"ר מופת הדור (שם הלכה ה) ומ"מ אם עבר ושח אפילו בדברים בטלים אינו חוזר לברך. שספק ברכות להקל.

יז. בא"ח (שם אות ו), וכתב שהטעם מפני שהשטן וגונדא דיליה מתקנאין הרבה במצות בדיקת חמץ, ולכן מוליכין עם הבודק מלח לדחות המשטינים והמקטרגים, על דרך שאמרו בהשמת המלח על השולחן ועוד טעם אחר שעושין כן לסימן טוב שזוכה לשנים רבות לבדוק בכל שנה ושנה, שכן המלח הוא סימן לקיום דכתיב "ברית מלח" שהוא דבר המתקיים.

שטן רע ובלי שום קטרוג. ולפיכך ציונו השם יתברך ויתעלה שמו להשבית חמץ בפסח, ודי בזה לכל משכיל ומבין.

יב. בספר כתר שם טוב גאגין (ח"ג עמוד ה) מספר זה נתקן על ידי חכמי הקבלה, והם כנגד עשרה כתרי דמסאבותא, כי זה לעומת זה עשה השם, כמו שיש עשרה עלולים (ספירות) בקדושה, כמו כן יש עשרה בטומאה, וזהו סוד עשר מכות. וכנגד זה הקב"ה קידש את ישראל בעשר קדושות. ע"כ. ועיין כף החיים (שם ס"ק לא). וחזו"ע (שם הלכה א).

יא. בא"ח (שם אות א), כף החיים (סי' תלב ס"ק א), ובודאי שיטול ידיו בלא ברכה. וכן אם בודקים ב"ב עמו ראוי שגם הם יטלו ידיהם. ומכיון שכתבו האחרונים שצריך שיהיה טהור מטומאת קרי ומת"ה לכן טוב לטבול קודם.

ובספר חמדת ימים (ח"ג דף טז ע"ד) כתב, ורבים מיראי השם קדושו נהגו לטהר את ידיהם קודם הבדיקה, על כי היא באה לטהרת העולמות מהסטרא אחרא, ונכון להחמיר בה ולעשותה בנקיון כפיים לברך בטהרה. ועל ידי הברכה נברא מלאך אחד ופנה למעלה לדחות הקלי' מכל מקומות הקדושה. וכל שכן שלא יגש לעשותה אם לא טבל לקרוי חס ושלום, הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא אויבו ומבקש רעתו שמור בתוכו, אשר לא יועיל ולא יציל. אשר על כן הטהרה והקדושה עיקר גדול בזה, ולכן טהור ידיים יוסיף אומץ. גם כן ליזהר לעצור את רוחו שלא לדבר בין הברכה לבדיקה.

יב. שו"ע (סי' תלב סעי' א), ואין מברכים על בדיקת חמץ דאין זה סוף מצותו אלא תכלית הבדיקה צורך הביעור. וכיון שכך תיקנו חז"ל מטבע ברכה זו. אם טעה וברך על בדיקת חמץ לא יצא י"ח וצריך לחזור ולברך (פמ"ג א"א ס"ק א). ומ"מ אם בירך לבער חמץ יצא (משנ"ב ס"ק ג בשם האחרונים).

יג. שו"ע (שם). וצריך ליזהר שבין הברכה לבדיקה לא ישהה אפילו בשתיקה יותר מכדי דיבור שהוא אמירת "שלום עליך רבי". וטוב שלא ידבר בדברים אחרים עד אחר הביטול.

- י. הבדיקה צריכה להיות לאור נר אחד של שעווה טובה שיהיה משעווה אמיתית הנקראת "דונג", ואין בודקים בנר אבוקה, מפני שאינו יכול להכניסו לחורים ולסדקים. ואם עבר ובדק לאור האבוקה צריך לחזור ולבדוק, ושתי פתילות נקראים אבוקה י.
- יא. אין לבדוק על ידי נר של חלב ונר של שומן ונר של שמן, ונתנו בהם סימן חשש"א, ראשי תבות חלב שומן שומן אבוקה י.
- יב. צריך לבדוק בחורים ובסדקים ובכל פינות הבית, וכן המרפסות וחדר מדרגות והגינה ובכל שאר המקומות שמצניעים שם מאכל או משקה שיש בהם חשש חמץ, וכל חדרי הדירה צריכים בדיקה אפילו שברור לו שמעולם לא אכל שם חמץ, ולא יקוץ בבדיקתו אפילו שיש לו טרחה גדולה, כי מצוה זו גדולה מאוד, ולפום צערא אגרא י.
- יג. מי שקשה לו לבדוק בעצמו כל החדרים, יעמיד מאנשי הבית אצלו בשעת הברכה, ואחר כך יתפזרו לבדוק לאור הנר על סמך הברכה של בעל הבית י. ואם אין בעל הבית בודק כלל, וממנה שליח לבדוק החמץ במקומו, לא יברך בעל הבית על הבדיקה אלא יברך השליח שעושה המצוה י.
- יד. בעלי חנויות וכן בעלי מכוניות צריכים לבדוק גם את החנות או המכונית לאור הנר בליל ארבעה עשר בניסן, אפילו אינם משתמשים בהם בפסח, אמנם לא יחזור לברך, אלא יסמוך על ברכתו שברך בבית אפילו יש מרחק גדול ביניהם י.
- טו. אף בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכים בדיקה על ידי הגבאי או השמש ובפרט בזמן הזה שיש רגילים לעשות סעודות מצוה בבית הכנסת ואוכלים שם חמץ י, ואף הם לא יברכו על בדיקה זו, אלא יפטרוה

עיונים והארות

בלילה משום שבני אדם מצויים בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה מס' פסחים (דף ד ע"א) ועיין רש"י (שם). כף החיים (שם). וכתב בשו"ת כת"ס (ח"א ס"ס יז), שהחתם סופר הרבה לבדוק בכל הבית והעליות ובארגזים ובחצר ובכל מקום שאפשר שיהא שם חמץ. וכן העידו על הגר"א שבדיקת החמץ בביתו היתה נמשכת זמן רב. וכתב מו"ר מופת הדור שהספרים אין צריכים בדיקה דפורים לא חשיבי ואפקורי מפקר להו ע"כ. אמנם הברכונים של ברכת המזון וכן סידורים שמשתמשים בהם הרבה על השלחן כדאי להחליף לפסח. ודע שלדעת רבים מהפוסקים אע"פ שבדקו קודם ליל י"ד יש לחזור ולבדוק לאור הנר בליל י"ד וכן הכריע מו"ר הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל באור לציון (ח"ג פ"ז תשובה ט) ועיין בזה עוד למרן מופת הדור בספרו חזון עובדיה בעמוד ג"ל ובעמוד ל"ו.

כא. מר"ן שו"ע (סי' תלב סעי' ב), בא"ח (שם אות ה). חזו"ע (שם הלכה ו), ובודאי אם בעה"ב מברך יש לו לבדוק מעט בתחילה אחר הברכה ואח"כ יתן לשליח לבדוק כדי לצאת ממחלוקת, ועיין כף החיים (שם ס"ק כו).

כב. כ"ב המשנה ברורה (סי' תלב ס"ק י) דהשליח מברך. וכ"כ בחזו"ע (שם הלכה ו). וכ"כ מו"ר האור לציון (פ"ז תשובה ג בביאורים)

כג. שו"ע (סי' תלב סעי' ב), כף החיים (ס"ק כב), ועיין יחו"ד (ח"א סימן ה) שכתב שמכוננית עדיף לבדוק בפנס כיס היות שבבדיקת נר לא יבדוק יפה מכיון שיחוש שמא תשרף לו המכוננית.

כד. שו"ע (סימן תלג סעי' י). חזו"ע (שם).

יח. **שו"ע** (סימן תלג סעי' ב), ועיין מג"א (ס"ק ה) שכתב שאם בדק לאור האבוקה אף בדיעבד צריך לחזור ולבדוק, ולענין אם כשחוזר לבדוק האם יחזור לברך עיין בכה"ח (שם ס"ק יא) ובחזו"ע (שם הלכה ב) דחששו לשיטת הב"ח והט"ז, ופסקו סב"ל ולא יחזור לברך. ועיין ברכת ה' (ח"א פ"ב ה"ז).

ודע שהמדקדים והמתחסדים לוקחים נר שעווה אמיתית הנקרא דונג כי יש בו כח לבטל הקליפות שנקראים "עש" ולכן עתה בבדיקת חמץ שמבערים את החמץ והקליפות יש ענין לעשות זה בנר שעווה שכן שעווה אותיות ש"ע ו"ה וכן ע"ש י"ה סודו הוא הנה כתב מורינו האר"י בשער רוח הקודש (יחוד נט) וז"ל: "עושה נפלאות עד אין חקר". עושה הוא **ש"ע-ו"ה** והוא **ש"ע** נהורין, והם אר"ך בא"א וק"ן בז"א. ותכוון להמשיך **ש"ע** לזו"ן שהוא ו"ה וע"י כך יוסרו הקליפות הנקראים **ע"ש**, וכשתעשה כך תכוון להסירם ע"י האש באופן כי **אלהי"ם** דיודי"ן ע"ה הוא בגי' א"ש. ותכוון להמשיך האש מן האלקים שהוא הבינה אל הקליפות הנקראים **ע"ש** שהיו נאחזות בו"ה שהוא זו"ן, והיו בתחילה **עו"ש"ה** וכעת **שעו"ה** ויותכו ויומסו מפני האש זו"ס "הרים כדונג נמסו".

ובזה תבין מעלת נר שעווה שהם אותיות **ש"ע-ו"ה** שיכוין להמשיך **ש"ע** ריבוא נהורין שבפנים דא"א אל זו"ן שהם ו"ה ועל ידי כך יוסרו ויובדלו מהם הקליפות הנקראים **ע"ש** ותכוון להסיר את הקליפה ע"י האש באופן הזה. כי אלהי"ם דיודי"ן ע"ה גמט' **ע"ש** ותכוון להמשיך אש מן אלקים שהוא הבינה אל מקום הקליפה הנקראים **ע"ש** שהיו נאחזות באותיות ו"ה שהם זו"ן, ע"כ.

יט. שו"ע (שם) בא"ח (שם).

כ. מר"ן שו"ע (סי' תלא סעי' א), והטעם שתיקנו הבדיקה

בברכה שמברכים קודם לכן בבדיקה שבביתם.

טז. אחר הבדיקה בלילה יבטל את החמץ ויפקירו וקודם לכן יאמר לשם יחוד וכו' המובא במחזורים להרי"ח טוב, ואח"כ יאמר: "כל חמירא דאיכא ברשותי דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא" (בלשון הקודש - "כל חמץ ושאר שיש ברשותי שלא ראיתיו ושלא ביערתיו יבטל ויהיה כעפר הארץ"). וצריך לחזור ולומר הביטול שלש פעמים, ובפעם השלישית צריך להוסיף הפקר וצריך שיבין דמלת "חמירא" הוא שם הכולל "חמץ ושאר", וגם יבין שעיקר כוונתו לבטל החמץ עד שיהיה בעיניו כדבר שאינו חשוב כלום, אבל אם אומר הביטול ואינו מבין שהוא מבטל ומפקיר החמץ אלא חושב שאומר תחינה ובקשה, לא יצא ידי הביטול כ"ה.

יז. אם בעל הבית מצוה לשליח לבדוק חמצו ולבטלו, לכתחילה צריך שבעל הבית יאמר הביטול, ובדיעבד אם בטלו השליח בלבד שאמר, "כל חמירא דאיכא ברשות פלוני ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא" ביטולו ביטול. ואם האיש אינו בביתו יכול לבטל בכל מקום שהוא נמצא בו, ואם לא ידוע שעושה כן טוב שבתבטל אשתו את החמץ, אפילו לא צוה אותה בפירוש, ותאמר "כל חמירא דאיכא ברשות בעלי ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא", ואחר הביטול יאמר נוסח היהי רצון המובא בסידורים י"ב.

יח. חמץ משש שעות ומעלה ביום י"ד אסור מן התורה בין באכילה ובין בהנאה, וחכמים אסרו את החמץ באכילה שתי שעות קודם לכן י"ג, ולכן אסור לאכול חמץ ביום י"ד מסוף ארבע שעות ומעלה, וחושבים השעות בשעות זמניות מעמוד השחר עד צאת הכוכבים י"ב, ומסוף ארבע שעות עד סוף חמש שעות מותר בהנאה, ומותר למוכרו לגוי, או להאכילו לבהמות ועופות ובלבד שיעמוד אצלם לראות שלא יצניעו החמץ, ויבער כל מה שישירו ממנו, ומתחלת שעה שישית אסור החמץ בהנאה מדברי סופרים, ולכן צריך להזדרז ולבטל החמץ לפני כן, שמשעה שנאסר בהנאה אין הביטול מועיל כ"ט.

יט. לאחר אכילתו ביום י"ד ינקה השינים היטב שלא ישאר חמץ דבוק בשיניו, ואלו שיש להם שינים תותבות צריכים לרחצם היטב בין החריצים, עד שלא ישאר שם חמץ ואפילו משהו, וטוב שלאחר הניקוי יערה עליהם מים רותחים מכלי ראשון לא.

עיונים והארות

ומרן בשלחן ערוך (סי' תמג, סעי' א) פסק, חמץ משש שעות ולמעלה ביום י"ד אסור בהנאה. ואסרוהו חכמים שתי שעות קודם, דהיינו מתחילת שעה חמישית. ומיהו כל שעה חמישית מותר בהנאה, ורשאי למוכרו לגוי, אפילו הרבה ביחד שודאי לא יאכלנו קודם פסח, ויכול להאכילו לבהמה חיה ועוף, ובלבד שיעמוד עליהם לראות שלא יצניעו ממנו, ויבער מה ששירו ממנו. ומתחילת שעה שישית ולמעלה, אסרוהו גם בהנאה.

כה. כתב המשנה ברורה (שם ס"ק ה) וחושבין את היום מעלות השחר עד צאת הכוכבים, כן כתבו הרבה אחרונים. ויש אומרים דחושבין מהנץ החמה עד עת השקיעה, ועד שליש מזה השיעור יהיה מותר לאכול חמץ. והוא קולא בענינו. ודעת הגר"א כמותם. ולכתחילה טוב להחמיר כדעה ראשונה. (חזו"ע עמוד ס')

כט. שו"ע (סי' תמג סעי' א), וכתב שם המ"ב שאם משהה את החמץ מכאן ואילך עובר בכל רגע על מ"ע של "תשבתו שאור מבתיכם".

ל. בא"ח (שם אות ה) ועיין שם במעשה שהביא שאחד חלם שאכל חמץ בפסח מחמת שהראו לו שנשאר פירור בין השינים שלו ולכן יזהר ביותר.

לא. חזו"ן עובדיה (שם הלכה יא), אור לציון (ח"ג פ"י תשובה טו).

כה. שו"ע (סימן תלד סעי' ב). בא"ח (שם אות ז). החיד"א מורה באצבע (אות רג), ועיין כף החיים (שם ס"ק יט) שנתן טעם מדוע אומרים הביטול בלשון תרגום וז"ל: כי להיות שהלחם הוא חיות האדם כל השנה אינו צריך לזלזל בכבוד הצריך לו, ואילו היה אומר בלה"ק הוא לשון שהכל מבינים בו מזיקין ומקטרגים, ואפשר שיבואו לקטרג על העניין. ועל כן תקנו אותו בלשון תרגום שאינם מבינים בו וא"כ לא יהיה להם פתחון פה.

כו. שו"ע (שם סעי' ד), עיין כף החיים (שם). חזו"ע (שם הלכה ח).

כז. במשנה (פסחים יא): רבי מאיר אומר אוכלים כל חמש, ושורפין בתחילת שש. רבי יהודה אומר אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש, ושורפין בתחילת שש. ופירש רש"י, ושורפין בתחילת שש, ואף על גב דכל שעה שישית מדאורייתא שריא, גזור רבנן עלה דילמא טעי וסבור על השביעית שהיא שישית, אבל חמישית לא טעי למימר על השביעית שהיא חמישית ומותר. תולין כל חמש ואינו אוכל, דטעי וסבור על שביעית שהיא חמישית, ומיהו לשרוף אינו צריך ומאכיל לבהמותו, אבל שישית אף בהנאה אסור מדרבנן, גזירה משום שביעית.

וכתב הרמב"ם ז"ל, כתב שלוקין עליו משש שעות ולמעלה, וכ"כ הרא"ש ז"ל. וכדי להרחיק האדם מן העבירה, הוסיפו חכמים לאוסרו עוד שתי שעות, דהיינו מתחילת שעה חמישית וכו'.

כ. אחר שגמר אכילתו ביום י"ד ישרוף הוא בכבודו ובעצמו את החמץ הנשאר, דמצוה בו יותר משלוחו ל^ג, והמנהג לשורפו בערבה של "הושענא" ל^ג. וקודם השריפה יאמר לשם יחוד וכו' המובא בסידורים.

כא. טוב שיפרוס הלחם הנשאר לפרוסות דקות לפני שישרפנו כדי שתשלוט בו האש היטב עד שישרף לגמרי, ואם אינו עושה כן, ישפוך עליו נפט הרבה עד שימאס לאכילה, ומ"מ ישייר כזית (דהיינו 29 גרם) חמץ וישרוף ללא נפט ל^ד.

כב. אסור להתחיל במלאכה כשמגיע זמן שריפה עד שישרוף, וישרוף ויבטל לפני תחילת שש שעות ל^ה.
כג. אחר השריפה ביום י"ד יבטלנו מיד ויאמר: "כל חמירא דאיכא ברשותי דחזיתיה ודלא חזיתיה, דבערתיה ודלא ביערתיה, ליבטיל ולהוי (ובפעם השלישית יוסיף ויאמר הפקר) כעפרא דארעא" ל^ו והביטול יהיה אחר הביעור כדי לקיים ביעור חמץ ושריפתו בחמץ שלו, ויאמר הביטול שלשה פעמים וקודם הביטול יאמר לשם יחוד וכו' ל^ז.

כד. אף הנשים מצוות על מצות תשבתו, ולכן אם אין האיש בביתו תזהר האשה לבער החמץ לפני זמן איסורו והבעל יבטל החמץ במקום שהוא נמצא, ואם אין הבעל עושה כן תבטל האשה את החמץ ביום י"ד ל^ח.

כה. אם לוח ככר קודם הפסח טוב להחזירו קודם הפסח, ואם לא החזירו קודם הפסח יחזירונו לאחר הפסח ואין בזה שום חשש, ואם לא החזיר יש בזה משום גזל ל^ט.

עיונים והארות

בתיבת ראש במקום אחר, הוא סוד הגבורות שבו שיש לקליפות אחיזה בהם. ובשורפו אותו יכוין לבער העשר כתרין דמסאבותא שהם בקליפות, ולהוציא צדק הקדושה מתוכם, ולהבה תלהט רשעים (תהלים קו, יח).

לג. כ"ב בספר מנהגי מהרי"ל (הלכות ערב פסח, ג), ואמר מהרי"ל, יש מרבתינו, בני אדם ששורפין החמץ עם עצי לולב וההושענות [היא ערבה להושענא רבה], הואיל ואיתעביד ביה מצוה אחת ליתעביד בה מצוה אחריתי (עייני ברכות לט): ויש אופין בו השלש מצות. וקורא אני עליהם (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים. ובשו"ת מהרש"ל (סי' פז) כתב, וראיתי מאדוני מורי זקני שהיה מקובל מרבתינו לשרוף החמץ בהושענות. ויש זורקין בתנור בעת אפיית המצות. אלו ואלו דברי אלקים חיים. והובאו בכנסת הגדולה (סי' תסא, בהגהת הטור) ורבנו חיים פלאגי ז"ל בספרו מועד לכל חי (ג, טו) כתב שיש נוהגים להסיק התנור בסכך של סוכה. וכן כתב הרב בן איש חי (ש"א צו אות כב) והמנהג להצניע הלולבין להסיק בהם התנור לאפיית מצת מצוה.

לד. מ"ב (שם ס"ק ו).

לה. מג"א (שם ס"ק ב), כף החיים (שם ס"ק קח).

לו. שו"ע (סי' תלד סעי' ב ו-ג). מ"ב (ס"ק יא). בא"ח (שם). ומי שלא מבין ארמית יאמר בלשון הקודש או בכל שפה שמבין. זה פירושו כל חמץ שיש ברשותי שראיתו ושלא ראיתו, שביערתיו ולא ביערתיו, יתבטל ויהיה (הפקר) כעפר הארץ.

ומי שיש לו חמץ בארץ אחרת שהשעות שונות, יש לו לבטל קודם סוף זמן ביטול לפי המקום שהוא נמצא שם, ולא לפי המקום שהחמץ נמצא בו. עי' כה"ח (סי' תמג ס"ק יז) ומו"ר באול"צ (פ"ז תשובה כ) הכריע דאיסור החמץ מוטל על האדם, ועל כן הדבר נקבע ע"פ המקום שהאדם נמצא שם.

לז. רמ"א (סי' תמה הלכה א). בא"ח (שם).

לה. כף החיים (שם ס"ק ב), חזו"ע (שם הלכה ט).

לט. בא"ח (שם).

לב. כתב הרמב"ם (פ"כ מהלכות חמץ ומצה הלכה יא), כיצד ביעור חמץ, שורפו או פורר וזורה לרוח או זורקו לים. ואם היה החמץ קשה ואין הים מחתכו במהרה, הרי זה מפררו ואח"כ זורקו לים.

וכן כתב מרן השלחן ערוך (סי' תמה סעי' א) ביעור חמץ הוא באחד משלשה דרכים, שריפה, פוררו וזורה לרוח או זורקו לים. ודעת הרמ"א ז"ל שיש עדיפות לשורפו דוקא. והמגן אברהם (שם ס"ק א) כתב, שורפו. בגמרא דידן גרסינן וחכמים אומרים אף מפרר וכו' ודאי שריפה עדיף, אלא דאף מפרר דיו (ב"ח).

והרב כף החיים סופר ז"ל (שם ס"ק א) כתב, שלשה מינים בביעור חמץ, כנגד שלש פורעניות שהיו עושים המצרים לישראל במצרים: שורפו, כנגד מה שהיו שורפים בכור ישראל בכור של אש, שנאמר (דברים ד, כ) "ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים", וכדאיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מח). פוררו, כנגד מה שהיו חונקים הבנים על המשבר, שנאמר (שמות א, טז) "וראיתן על האבנים, אם בן הוא והמיתן אותו". וזרקו לים, כנגד מה שזרקו את בניהם ליאור, שנאמר (שם, כב) "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", כדי שנזכור השיעבוד ונשבח לבורא שהצילנו מזה. ועוד יש לומר שהם כנגד שלש קליפות: רוח סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת (יחזקאל א, ד). שורפו, כנגד אש מתלקחת. פוררו וזורה לרוח, כנגד רוח סערה. וזרקו לים, כנגד ענן גדול שהענן עולה מן הים. ורצונו לומר דביעור חמץ הוא רמז לבחינת ביעור הקלי' ונתנו לנו שלשה מיני ביעור כנגד שלש בחינות הקלי' שיכוין לבערם, ויתקרב קץ הגאולה במהרה בימינו אמן.

ויש מפרשים שהיא כנגד ארבע יסודות ארמ"ע אש רוח מים עפר, אש - שורפו, רוח - מפררו וזורקו לרוח, מים - זורקו לים ואח"כ צריך להפקיר החמץ כי עפרא דארעא וזה כנגד יסוד העפר.

וכתב בספר משנת חסידים (מסכת ניסן פרק ב) וכששורף החמץ ידע כי החמץ הוא סוד חסדי הדעת דקטנות, והשאור אשר באותיותיו רמוזים האלהים דקטנות, כאמור

כו. גם מי שבדק את החמץ וביטלו אסור לו מדרבנן להשאיר חמץ בעין ברשותו בפסח, ואפילו תערובת חמץ, אלא ימכרנו לגוי באמצעות הרבנות, ואם לא מכר את החמץ הרי הוא אסור בהנאה, והמוכר חמץ לגוי נכון שלא יכלול הכלים שנמצא החמץ בתוכם, בשטר המכירה^מ.

כז. אדם שעובר ומשהה חמץ ברשותו בפסח, ביטל מצות עשה שנאמר: "תשביתו שאר מבתים", ועובר על לא תעשה, שנאמר: "ולא יראה לך חמץ" לפיכך קנסוהו חכמים ואסרו החמץ בהנאה, בין לו ובין לאחרים, ולכן אין לקנות שום מצרך שיש בו חמץ לאחר הפסח, אלא מבעלי מכולת שמכרו את החמץ באמצעות הרבנות^{מא}.

מאמרי הזוה"ק

אמר רבי אלעזר, מה שכתוב "כל מחמצת לא תאכלו" היא הנקבה של הקלי' שהיא יותר חזקה מן הזכר שבקלי', ומש"כ "לא יאכל חמץ" הוא הזכר שבקלי'. ואמר רשב"י: לכן בחמץ כתוב דרך בקשה לא יֵאָכַל ובנוק' של הקלי' שהיא מפתה לעשות הטאים וכו' נאמר בה לשון ציווי "כל מחמצת לא תאכלו", ועוד מחמצת ריח של מיתה יש בה כי האות הראשונה והאחרונה הוא מ"ת כזה" מחמצת ובאמצע חמץ, ולכן מי שאוכל ח"ו חמץ היא מקדמת לו מיתה כי מת הוא בעוה"ז ונשמתו נכרתת בעוה"ב כמ"ש ונכרתה הנפש ההיא, והוא נחשב לבהמה שמתה שאין לה חלק לעוה"ב כך הוא ר"ל.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזֶר, בְּתֵיב (שמות יב) כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ, וּבְתֵיב (שמות יג) לֹא יֵאָכַל חֶמֶץ. אֲלֵא דָא דְדָר וְדָא נֹקְבָא מה הטעם רבוי הלאוין שיש באיסור אכילת חמץ, ומדוע פעם קורא לו מחמצת ופעם קורא לו חמץ, אלא חמץ הוא הזכר של הקלי' ומחמצת היא הנקבה של הקלי'. **אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֱלֶעָזֶר בְּרִי, בְּדָא בְּתֵיב לֹא תֹאכְלוּ** תירצת את הענין יפה אבל עדיין למה במחמצת כתוב לא תאכלו, לשון של ציווי ואזהרה, וּבְדָא בְּתֵיב לֹא יֵאָכַל בחמץ כתוב לא יאכל, לשון בקשה, **אִמַּאי לָא בְּתֵיב לֹא תֹאכְלוּ** מדוע לא כתוב גם בחמץ לא תאכלו, לשון ציווי? **אֲלֵא נֹקְבָא דְאִיהִי אִסְמִיאת אַרְחָהּ, בְּאִזְהָרָה וְדָא** אלא נוק' דקלי' שהיא מפתה ברמאות לבני אדם בדרכיה של הטומאה לפתות ולרמות בני אדם לעשות חטאים, כי קלי' הנקבה יותר חזקה מהזכר, לכן כתוב בה באזהרה כל מחמצת לא תאכלו, **דְּדָר דְאִיהִי אַחִיד בְּחוּטָא דְדָבִיו יְתִיר בְּבִקְשָׁה** הזכר של הקלי' שהוא נאחו בחוט של טהרה יותר מן הנקבה, לכן איסור חמץ שבו בלשון בקשה. **וְעַל דָּא בְּתֵיב לֹא יֵאָכַל לֹא תֹאכְלוּ** ועל זה כתוב לא יאכל בלשון בקשה לא תאכלו לשון ציווי בנקבה.

עיונים והארות

מ. חזו"ע (שם הלכה טז).
מא. שו"ע (סי' תמג סעי' א), חזו"ע (הלכות מצרכי מזון הכשרים לפסח הלכה א).

אָמַר לַיהוָה אֲבָא, וְהָא פְּתִיב (דברים טז) לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֶמֶץ שאל ר' אלעזר את ר' שמעון והרי שגם זכר שהוא "חמץ" כתוב לשון אזהרה ולא בקשה. **אָמַר לַיהוָה, אֲסִינִי תִיבִין יְתִירִין לְיִקְרָא לְקַרְבָּנָא** השיב לו, הירבה הכתוב מילים יתרות כלומר אזהרות ולאין מרובים לכבוד הקרבן. וכתב "לא תאכל" כאילו יש אזהרות רבות. והעיקר הוא שבפעם הראשונה אמר בלשון בקשה ואח"כ לכבוד הקרבן האריך באזהרות, **אֲכַל בְּקִדְמִיתָא בְּבִקְשָׁה לֹא יֵאָכַל** אבל בתחילה כתוב לא יאכל להראות לנו שהזכר פחות טמא וקשה מן הנקבה. **אֲכַל לְבִתָּר בְּאִזְהָרָה** אבל אח"כ באזהרה, (לא תאכלו, דהוא שהוא המחמצת) **קְשִׁיא מִתְרוּוִייהוּ מִחֻמְצָת** קשה משניהם כלומר משאור וחמץ היא מחמצת כי מילת "מחמצת" קשה מחמץ ושאר. ושואל, **מֵאִי טַעְמָא, בְּגִין דְּרִיחָא דְּמוֹתָא אִיתַּ תַּמָּן** מה הטעם שהוא קשה משניהם? ומשיב מפני שריח של מות יש במחמצת והיא כוללת זכר ונקבה. **חֶמֶץ, דְּכָר חֶמֶץ הוּא בּוֹכֵר. מִחֻמְצָת, נוֹקְבָא. רְגֵלֶיהָ יוֹרְדוֹת מוֹת** (משלי ה) מחמצת בנקבה שרגליה יורדות למקום המות קרוב לקליפות. וזה נאמר על הקדושה וכ"ש בקלי" שהיא המות עצמה, **בְּרִישָׁא וְסִיפָא דְּתִיבָה תִּשְׁבַּח לָהּ** בראש התיבה אות מ' ובסופה אות ת' תמצא שם את המלה "מת" כזה מחמצת. **וּבְגִין דָּא מֵאֵן דְּאָכִיל חֶמֶץ בְּפִסְחָא** ובשביל זה מי שאוכל חמץ בפסח, **אִיהִי אֶקְדִּימַת לַיהוָה מוֹתָא** הנוקבא דקלי' מקדימה לו את המיתה שהיא בכרת, **וְלִינְדַע דְּמִית הוּא בְּעֵלְמָא דִּין וּבְעֵלְמָא דְּאִתִּי** ולדעת שהוא מת בעולם הזה וגם נפשו נכרת בעולם הבא, ור"ל שלא תתגלגל נפשו בגלגול ישראל אלא בבהמה ובגוים ערלים, **דְּכִתִּיב (שמות יב) וְנִבְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ תְּהִיָּא** שאין לה חלק לעוה"ב והרי הוא כאותה בהמה שמתה. עד כאן ביאר חמץ ומחמצת.

"מצה" היא בחי' מלכות דאצילות, והיא עושה מצה ומריבה עם החיצונים והקליפות, ומרחיקה אותם מעם ישראל, כמו המזוזה שיש בה שם שד"י שהוא מבריא את המזיקים והשדים מן הבית, כן המצה עושה מריבה עם החיצונים להבריא אותם מהאדם, וגם עושה קטטה ביניהם עצמם בין המזיקים שיהיו מפורדים ולא יוכלו להזיק, וכן היא עושה מריבה עם המחלות שיש לאדם ומגרשת אותם מגופו, וכמו שאומר הזוה"ק, שהמצה היא "מיכלא דאסוותא" לחם של רפואה כי היא מרפא את גופו ונשמתו של האדם, והיא נלחמת עבור האדם בעליונים ובתחתונים ואשרינו שזכינו.

מִצָּה אֲמַאי [א] מצה שהיא השכינה למה היא נקראת בשם מצה, **אֵלָא הָכִי תִנִּינָן שְׂדֵי** אלא כך למדנו, המלכות נקראת פעמים בשם שד"י כי היא חותם היסוד הנקרא שד"י. ואמר מדוע נקראת כך, **בְּגִין דְּאָמַר לְעוֹלָמוֹ דִּי דִּיאֲמַר לְצַרוּתִינוּ דִּי** בשביל שאמר הקב"ה לעולמו די והעולם הוא עולם האצילות, והמלכות היא סוף עולם האצילות, ויאמר שיבטל מעלינו כל הצרות והגזירות. **אוּף הָכִי מִצָּה** גם כך מצה מדוע

עיונים והארות

א. "חמץ" "מצה" בשתיים אותיות מ"ץ, וההבדל רק באות ח' ו-ה', הח' בראש חמץ וה' בסוף מצה בסוד ויהי ערב ויהי בוקר, ברישא חשוכא ואח"כ נהורא. ואנחנו צריכים להפוך החושך לאור ע"י תשובה, תורה, ושמחה, אז החוטא נהפך לצדיק. וזה סוד שמחה אותיות שם ח"ה כאשר מתקנים את האותיות האלו ח'

נקראת המלכות מצה, בגין דקא משירד דמברחת לכל סטרין בישינ ועביר קטטה בהו לפי שהיא משדדת ומבריחה לכל החיצוניים הרעים ועושה מריבה בהם, כדי להציל את ישראל, בגוונא דשירי דמוזוזה דמברית לשדים ומזיקים דתרעא כעין שם שד"י במזוזה שמברית את השדים והמזיקים משער הבית, אוף הכי איהי מברחת לון מפל משפני קרשה כך גם השכינה היא מבריחה אותם מכל משכנות הקדושה שלא יהיו שם, ועביר מריבה וקטטה בהו ועושה מריבה וקטטה בניהם אחד בשני והם פרודים ולכן קשה להם להזיק. במה דאת אמר כמו שנאמר, (שמות יז) מסה ומריבה. על דא פתיב מצה ועל זה כתוב מצה שפי' מריבה. והא מסה פסמך איהו והרי המילה מסה היא בס' ולא בצ' ואיך אמרת שנקראת ע"ש מסה ומריבה, אלא תרגומו דמסה איהו מצותא אלא התרגום של המלה מסה הוא מריבה כי היא נלחמת בס"א ומבריחה אותה.

בתר פל דא פתיב אחר כל זה כתוב, (דברים טז) לא יאכל חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני. ובתיב ועוד כתוב (שמות יב) פל מחמצת לא תאכלו. אמר רעיא מהימנא, אמאי מני דלא למיכל חמץ שבעת יומין ושואל משה רבנו, מדוע צוה הקב"ה שלא לאכול חמץ שבעת ימים, ועוד ולמיכל בהון מצה מה הטעם שצוה הקב"ה לאכול מצות שבעת ימים. ואמאי לא יאכל, ואמאי לא תאכלו ומדוע כתוב לאוין הרבה לא יאכל, לא תאכלו. אלא אלא הטעם לזה ז' פככי לקת ואנון שצ"ם חנכ"ל הנה נודע שיש שבעה כוכבי לכת והם: שבתאי, צדק, מאדים, חמה, נוגה, כוכב, לבנה. ואנון מספרא דטוב ורע והם מצד הטוב והרע, מצד הטוב שולט בהם מטטרוון, ומצד הרע שולט הס"מ, נהורא דלגו מצה האור שבפנימיותם היא השכינה שנקראת "מצה". קליפה דלבר חמץ הקליפות ששולטת עליהם מבחוץ הוא חמץ, ומפרש ואנון חמץ דבר מחמצת נוקבא ואלו הקליפות שמבחוץ הם בחי' חמץ שהוא הזכר שבקליפה ס"מ ומחמצת שהיא נקבה של הקליפה ליליית ר"ל.

עיונים והארות

הדעת" עם האותיות בגימ' 645, בדיוק כמס' חמץ שאו"ר שהם הזוין דקלי מרכבה הטמאה. ואברהם אבינו כידוע תיקן הרבה ניצוצות בסוד ואת הנפש אשר עשו בחרן, ובזכות זה אמר לו הקב"ה, ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וכו' ואח"כ יצאו ברכוש גדול שהוא ניצוצות הקדושה. וע"כ ציונו הקב"ה שבעה ימים להשבת חמץ ושאוור כדי לבטל כח הנחש שעירב הרע בעולם ע"י לשון הרע. וע"כ הימים האלה הם שמירה מעולה לכל ימות השנה לביעור ולביטול זוהמת הנחש. וע"כ תמצא סך ימות השנה שס"ה פחות שבעה ימים דפסח שנ"ח ימים בגימ' נח"ש. ולכן ימי הפסח שהם סוד פ"ה ס"ח בקדושה תיקון לפה וללשון ולחטא עץ הדעת, כי כאשר יתבטל הנחש יבוא המשיח, ואז והיה ה' למלך על כל הארץ, ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך בגימ' משיח, ולכן ישתדל בפרט לביל הסדר לשמור את פיו ולשונו מתחילת תפילת ערבית עד סוף ההגדה, ואפ"ל עד אחר תפילת שחרית..

ידוע כי לביל פסח, האיר הקב"ה אור גדול ונפלא אתערותא דלעילא בלי איתערותא דלתתא בסוד דודי לי ואני לו, וכתוצאה מכך נדחו כל הס"א ונתעלו ישראל מעלה גדולה כמ"ש בתרגום יונתן בן עוזיאל שעם ישראל עשו את הפסח בבית המקדש, ובאותו לילה הופיע עליהם אור קדושת המקדש שמבטלת הקליפות. והרמז שרפת חמץ בגימ' 1118 שהוא כמס' שמע ישראל וכו'.

וזה עתה ראינו שאומר רשב"י, שחמץ ושאוור מרמזים לזכר ונוק' הטמאים שהם מרכבת הטומאה היונקים מהקדושה. והמרכבה הזאת התחילה לגדול כאשר אדה"ר חטא בעץ הדעת טו"ר, אז נפלו ניצוצות לתוך הקלי'. וכן בכל יום ויום בעוונות הרבים, ע"י החטאים בולעים הקלי' עוד ניצוצות קדושה ואז גדלה המרכבה שלהם. ולכן יש שליטה לאומות עלינו עד שנברר ניצוצות הקדושה כי זה נותן להם חיות וכו'. ופלא הוא כי עץ

מִצָּה דְלָגוּ שְׂמֹרָה המצה שהיא השכינה שמבפנים שבפנימיות השצ"ם חנכ"ל היא שמורה מהקליפות. **וְאֲנֹן** ואלו השומרים הם בחי' (אסתר ב) **שֶׁבַע הַנְּעֻרוֹת הָרְאוּיֹת לָתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ** שהם מלאכי השכינה השומרים אותה. **וְאֶתְמַר עֲלֵיהֶן** ונאמר עליהם, (שמות יב) **וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצְוֹת** שישמרו את השכינה מהקליפות. **מִצָּה אִיְהִי שְׂמֹרָה לְבַעֲלָהּ, דְאִיְהוּ ו', וְיִבֶּה אֶתְעֲבִיר מִצָּוָה** מצה, זו שהיא השכינה הקדושה, היא שמורה לבעלה שהוא אות ו' דהוי"ה ב"ה שהוא פרצוף ז"א, וביחוד, ז"א נותן לה את ו' ואז נעשית ממצה "מצוה".

וּמֵאֵן דְנָטִיר לָהּ לְגַבֵּי יָהּ ומי ששומר אותה את השכינה ע"י שממשיך הארת י"ה שהם פרצופי או"א שיאירו בה המוחין מאו"א, **דְגִנְיִין בְּמִ"ץ מִן מִצָּה** שהם גנוזים ונרמזים באותיות מ"ץ ממצה, **וְאֲנֹן י"ם ה"ץ** והם אותיות מ"ץ מתחלפות בא"ת ב"ש האות מ' באות י' ואות צ' באות ה', והם שומרים את השכינה מהקליפות כאשר היא יורדת לבריאה ע"י שבע הנערות שהם המלאכים דשצ"ם חנכ"ל. **וּמִנֵּי קִדְשָׁא בְרִידָה הוּא לְבָרְךְ לָהּ שֶׁבַע בְּרָכוֹת לֵיל פֶּסַח** וצוה הקב"ה לברך את השכינה בשבע ברכות בליל פסח [ב], **דְאֲנֹן שֶׁבַע הַנְּעֻרוֹת דִּילָהּ** שהן שבע הנערות שלה שכנגדם שצ"ם חנכ"ל, **שצ"ם חנכ"ל. וּמִנֵּי לְאֶעֱבֵרָא מְנַהוּן חֲמִץ וּמַחְמֶצֶת** וצוה להעביר מהם מהזו"ן דקלי' שהם חמץ ומחמצת, **דְאֲנֹן עֲנָנִים חֲשׂוּכִין דְמַכְסִּיין עַל נְהוּרִין דְשִׁבְעָה כְּכַבֵּי לְכַת** שהם עננים שחורים וחסוכים שמכסים על האורות של שבעה כוכבי לכת **דְאֶתְמַר בְּהוּן** שנאמר בהם (בראשית מא) **וַתִּבְאֵנָה אֶל קַרְבָּנָה וְלֹא נֹדַע בִּי בָּאוּ אֶל קַרְבָּנָה וּמְרִאִיהֶן רַע, חֲשׂוּךְ כַּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָה** כי שבע הפרות הטובות מרמזות על שצ"ם חנכ"ל, ושבע הפרות הרעות הם מצד הקלי' ובאו ניצוצי קדושה בתוכם להנהגת העולם, ולא נודע שבאו מחמת הקליפות שגברו ביותר, וזה שאמר **דְכָל כֶּךָ חֲשׂוּכָא דְעֲנָנִין דְלָהוּן, דְלֹא יִכְלִין נְהוּרִין לְאֲנִהָרָא לְהוּן** שכל כך חוק החושך של העננים של הקליפות, **וּבְגִין דָּא** ובשביל זה **וְלֹא נֹדַע בִּי בָּאוּ אֶל קַרְבָּנָה** וזה הטעם שצוה הקב"ה שלא לאכול חמץ שבעה ימים כדי להרחיק את הזו"ן דקלי', וצוה אותנו לאכול מצה שבעת ימים כדי להאיר את ניצוצי הקדושה הרמזים במצה בשבעה כוכבי לכת. (ע"כ רעיא מהימנא).

עיונים והארות

ושבע ברכות הם: א' ברכת הגפן, ב' ברכת הקידוש, ג' שהחינו, ד' ברכת פרי האדמה לכרפס, ה' ברכת גאל ישראל, ו' על אכילת מצה. ברכת נטילת ידים לסעודה וברכת המוציא שישנן גם בכל סעודה, אינם בחשבון השבע ברכות, עיי"ש.

ב. ענין השבע נערות שיש בליל פסח הנזכר לעיל, הנה מובא ברא"ש (פ"ג דפסחים אות ז' בשם הירושלמי), שהאוכל מצה "בערב פסח" הוא כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו. ופי' שם הקרבן נתנאל (אות ל') וז"ל, וטעמא כי מצה יש לפניה שבע ברכות, וברכת נשואין גם כן יש לה שבע ברכות,

ח"ב קפ"ג ע"ב

אומר הזוה"ק, מי שנוהר לאכול מצות שמורות ומהודרות בליל הסדר ובכל ימי חג הפסח, ביום ראש השנה יצא זכאי בדינו וישלים שנתו ויזכה לחיים טובים.

בְּיוֹמָא דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה, דְּאִיתּוּ יוֹמָא דְדִינָא ביום ראש השנה שהוא יום הדין, (בְּכָל יוֹמָא) דְּלֹאוּ אִיתּוּ אֶלְא לְאִינוּן דְּלֹא נָטְלוּ מִכְּלָא דְאַסּוּתָא שאין הוא יום הדין דר"ה אלא לאותם שלא לקחו המאכל של רפואה שהיא המצה בפסח, אבל אם אכלו בפסח [ג] מיכלא דאסותא, השטן אינו יכול לקטרג עליהם **וְשִׁבְקוּ לְאַסּוּתָא דְאוּרִייתָא, בְּגִין מִכְּלָא אַחְרָא דְאִיתּוּ חֲמִיץ** ועזבו את רפואת התורה שלא למדו תורה שהיא רפואת הנפש ועזבו אותו בשביל מאכל אחר שהוא חמץ, כלומר תאות יצר הרע. **דְּהָא בְּיוֹמָא דָּא דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה** שהרי ביום ראש השנה, **תְּהוּא חֲמִיץ סְלִקָא, וּמְקַטְרְנָא עָלֶיהָ דְּבַר נֶשׁ, וְאַלְשִׁין עָלֶיהָ** זה החמץ שהוא יצר הרע הוא השטן עולה ומקטרג על האדם, **וְאִיתּוּ קְיִימָא בְּיוֹמָא דָּא מְקַטְרְנָא עַל עֲלָמָא** והוא עומד ביום הזה להיות מקטרג על העולם כי ביום הזה ניתן לו רשות לקטרג אבל רק למי שאכל חמץ, אמנם אם אכל מצה שמורה שאז נשמר מיצה"ר ולא מקטרג עליו השטן. **וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְתִיב בְּדִינָא עַל כְּלָא וְדֵאִין עֲלָמָא** והקב"ה יושב בדין על כל בני האדם ודן את העולם.

וּבְגִינֵי כַּד יְהִי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוּרִייתָא לְיִשְׂרָאֵל ולכן כאשר נתן הקב"ה את התורה לעם ישראל, **אֲטַעִים לְהוּ מִתְּהוּא נְהֵמָא עֲלָאָה, דְּתְהוּא אֲתָר** הטעים אותם מאותו הלחם העליון של אותו מקום שהוא עץ החיים שהוא "המין", **וּמְגוּ תְּהוּא נְהֵמָא, תּוּוּ יְדַעִין וּמְסַתְּפְלִין בְּרֵוּי דְאוּרִייתָא, לְמַתְדָּ בְּאַרְחַ מִיִּשְׂרָאֵל** ולפי שטעמו מאותו הלחם הרוחני היו יודעים ומסתכלים ומתבוננים בסודות התורה כדי לילך בדרך הישרה, **וְהָא אוּקְמוּהָ מְלָה אִינוּן תְּבַרִייתָא בְּרֵוּיין** (ס"א אל"ן דְּקָאמְרֵן) **אֵלִין בְּדְקָאמְרֵן** וכבר העמידו החברים את הסודות האלו כמו שאמרנו.

ח"ג רפ"ב ע"ב

רְעִיא מְהִימְנָא ממשיך רשב"י ואומר למשה רבנו, **מְאִרֵי דְפִסְחָא** בעלי הפסח שהם עם ישראל, שמקיימים מצוות הפסח שהוא באור החסד העליון והוא סוד הגאולה, וכמש"כ בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, וכמ"ש הושיעה לו ימינו שהוא בחסד, **בְּזִמְנָא דְשְׁלִיט עָלֵייהוּ לֵיל שְׁמוּרִים** בזמן ששולט עליהם ליל שימורים, כי מצה שמורה שהיא השכינה שמורה מן החיצונים והקליפות בגלות הדומה ללילה, כי שמורה אותיות שמור ו"ה שהם זו"ן שלא ישלטו עליהם אחיזת הקליפות, **כְּלָהוּ צְרִיכִים לְמַהוּי שְׁמוּרִים,**

עיונים והארות

ג. מלשון זה של הזוה"ק מביא רבנו חיים פלאגי שבר"ה זה המצה אכלתי בליל פסח ואומר הזוה"ק שמי שאוכל מצות לסימן טוב יבא מצות שאכל בליל הסדר ויאמר רבוש"ע בפסח לא יקטרג עליו השטן ויצא זכאי בדינו.

וּנְטוּרִים מִחֶמֶץ וּשְׂאֹר בְּכָל שְׁהוּא כולם כל עם ישראל צריכים להיות שמורים ונוזהרים מחשש מחמץ ושאור כי החמץ הוא ס"מ ושאור היא לילי"ת ואפי' מכל שהוא כי טיפת חמץ הקטנה ביותר היא כחיידק טורף, **וְכָל מֵאֲבָלִים וּמִשְׁקִים** (ס"א מֵאֲנֵי דְפִסְקָא) **בְּלֶהוּ נְטוּרִין** וכל המאכלים והמשקים כולם צריכים להיות שמורים מאד שלא יתערב בהם חשש חמץ כל שהוא. **וּמֵאֵן דְּנָטִיר לֹון מִחֶמֶץ וּשְׂאֹר** ומי ששומר את המאכלים והמשקים לבל יתערב בהם אפי' חשש משהו חמץ ושאור, **גּוֹפִיָה אִיהוּ נְטִיר מֵיֵצֵר הָרַע לְתַתָּא** גופו הוא שמור מיצר הרע למטה ואז מובטח לו כמו שאמר רבנו האריז"ל שלא יחטא כל השנה, **וּנְשַׁמְתָּא לְעֵילָא** ונשמתו שמורה למעלה שלא תנוק בעלייתה ממלאכי חבלה. **וְאַתְמַר בֵּיהּ, (תהלים ה) לֹא יִגְוֶרְךָ רָע** ונאמר בו לא יגורך רע שהסטרא אחרא לא תשלוט בו. **בְּיַיִן דְּהָא אַתְעֵבִיד גּוֹפִיָה קֳדָשׁ, וּנְשַׁמְתִּיה קֳדָשׁ קֳדָשִׁים** לפי שנעשה גופו קודש שמקדש אותו באבילותו ונשמתו נעשית קודש קודשים, כי הנשמות הן באות מהבינה העליונה שהיא בחי' קודש קודשים. **וְאַתְמַר בֵּיֵצֵר הָרַע** ונאמר ביצה"ר (ויקרא כב) **וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל קֳדָשׁ,** פי' הזר שהוא יצה"ר לא יבא לאכול ולטעום מן הגוף הזה שהוא קודש (במדבר א) **וְהַזֶּר תִּקְרַב יוֹמָת** ויצה"ר שמתקרב לקדוש ולצדיק, יומת שם ברעב כי אין לו שום פתח ליקח ממנו איזו קדושה.

מאמרי הפרשה

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֶהָל מוֹעֵד לְאֹמֶר" (א, א)
ענין הא' זעירא

קודם הקב"ה קרא למשה ורק אחר כך דיבר אליו

אם נתבונן בלשון הפסוק נגלה, שקודם הקב"ה קרא למשה - ורק אחר כך דיבר אליו. ומכאן למדו חכמים (ראה רש"י), שבכל מקום בתורה שאתה מוצא פרשה שמתחילה במילים "וידבר ה' אל משה" או "ויאמר ה' אל משה", קדמה לה 'קריאה', כמו שכתוב כאן: "ויקרא" ואחר כך "וידבר", וזהו בנין אב לכל הדברות והאמירות מיום הקמת המשכן ואילך.

והנה כאשר הוקם המשכן בא' בניסן, כותבת התורה הקדושה (שמות מ, לד-לה): "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן, ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן", הרי שמשה נשאר ממתין בחוץ. ולכן מאז הקמת המשכן, כאשר רצה הקב"ה לדבר עם משה, שמע משה את קול ה' קורא אליו "משה משה", שתי פעמים. ואמר משה: "הנני", ובא פנימה לאהל מועד, ומאהל מועד פסע ובא לפני ולפנים לקדש הקדשים עד כנגד בין הבדים של הארון, ורק אז שמע את הדיבור, והגיע לחלק של: "וידבר ה' אליו".

וכן בכל פעם שנתעורר משה לבוא ללמוד מפי הגבורה, המתין בחוץ עד ששמע את הקריאה "משה משה", ושאר כל העם העומדים אתו לא שמעו, ואמר "הנני", ואז נכנס לקודש הקדשים ושמע את הדיבור או את האמירה.

והיה אותו הקול אדיר כקול ה' בסיני בעת מתן תורה, קול שובר ארזים ומחולל אילות, אותו קול ששמעוהו ישראל ופרחה נשמתם, ורק משה היה יכול לעמוד בו.

והיה שם נס בתוך נס, כי היה נפסק הקול ולא נשמע ממנו כלום לבחוץ, ואמרו חכמים (תנחומא, ויקרא א): גזר הקב"ה על הדיבור ועשה לו שביל עד שהגיע למשה ולא היה נשמע לכאן ולכאן, וכל ישראל לא שמעו ולא ידעו את דבר השם אלא מפי משה בלבד.

ומענין זה נבין ענין א' זעירא, כי אלמלא חטא העגל היתה הקדושה מתפשטת בכל בחינות העש"ן - ר"ת עולם שנה נפש, אבל כיון שחטאו והוקם המשכן הרי הקול היה מצטמצם עד למחיצותיו ומגיע לאזני משה רבינו ע"ה בלבד, והקול הוא קול ה' שהיה יוצא מבין הכרובים ונרמו באַלְף זעירא, כי האות א' כידוע מורכבת מהאותיות יו"י שהם גימטריא (26) שם הוי"ה, ובזה נרמז, שכתוצאה מהחטא הצטמצם הקול לאוהל מועד בלבד. (באתי לארמוני).

רמז לעונה שהיתה למשה רבנו

כתב בעל הטורים: אות אַלְף דתיבת ויקרא זעירא, כי משה היה עניו גדול ולא רצה לכתוב אלא "ויקר" לשון מקרה, כאילו לא דבר הקב"ה עמו אלא בחלום כדרך שנאמר בכלעם, ואמר לו הקב"ה לכתוב גם ה"אלף", ומשה מחמת רוב ענוה כתבה יותר משאר אלפי"ן שבתורה קטנה, ע"כ.

וביאר מו"ר מופת הדור הגר"ע יוסף זצוק"ל, כי כאשר כתובה א' זעירא, אזי מרחוק לא רואים את האל"ף וקוראים 'ויקר' ולא 'ויקרא'.

והנה, כל סדר המשכן וכליו הקמתו והשלמתו היה בא' בניסן, וכאשר הקים אותו משה עשה יחוד גדול בעולמות העליונים ויחוד גדול דקב"ה ושכינתיה, וכיוון שהיה יחוד נורא ועליון, לכן לא נכנס משה רבנו לאהל מועד אחר הקמתו, וכל זה מחמת שהיה עניו גדול והקטין עצמו ולא דחק עצמו להיכנס בלא קריאה.

ולכן זכה לסוד הַאֲלֶ"ף שהוא מלשון לימוד, כמו שכתוב (איוב לג, ג): "אאלפך חכמה", רמז שמי שמקטין את עצמו זוכה ללמוד והלימוד מתקיים אצלו. ודרשו רבותינו: אל"ף, ר"ת: פתחי לי אחותי. אחותי היא החכמה, והיא פותחת לו פתח שהוא ג"כ סוד החכמה, וזכה לתורה שניתנה בארבעים יום.

וזהו שאמרו (אבות פ"א משנה א) "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע", היה צריך לכתוב 'בסיני' ומדוע אמרו 'מסיני'? אלא אומרים חז"ל שמשנה רבנו למד מהר סיני איך להתנהג, כל ההרים רבו על מי הקב"ה יביא את התורה לעם ישראל, והר סיני שתק ולא דיבר, אמר הקב"ה זה הקטין עצמו - עליו אתן את התורה, ולמד מזה משה רבנו להקטין את עצמו ולא להתגאות, וכך האדם זוכה לקנות את התורה.

רמז לרבי עקיבא

ידוע מ"ש הזוה"ק (שלח דף קסח.) מאן דאיהו זעיר איהו רב, ר"ל משה רבינו ע"ה שכתב על עצמו אל"ף זעירא, בסופו אמר לו הקב"ה רב לך - שלא יכול לומר עוד שהוא זעיר. ומפני מה נקטו חכמים בלשון 'זעירא' ולא אמרו 'קטנה'. מפני שבשעה שעלה משה למרום אמר הקב"ה לרזיא"ל המלאך, שיכריז ברקיע בכל מתיבתא ומתיבתא שיש בשמים, שכל צדיק וצדיק כפי מעלתו ומדרגתו - יתן למשה כבוד ומתנה. וכשהגיע למתיבתא דרבי אליעזר, אמר לו: בן אחד יתן לך השי"ת, ותקרא אותו על שמי. אליעזר ר"ת: עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה. וזהו שכתוב (שמות יח, ד): ושם האח"ד אליעזר, ה"א רבתי, להורות באצבע שהוא אותו אליעזר שהיה מיוחד ברקיעא.

וכהגיע למתיבתא דרבי עקיבא, ראה כמה תלמידים לומדים תורה מפיו וכמה זכותו רבה. אמר לו רבי עקיבא למשה: תבוא לך שעה שאין לך מקום לנוס ולא יש מי שיעזור אותך, תזכיר אותי ואנכי אעזור לך. ומשה שמר בלבו את הדבר עד שהקים את המשכן והקהיל את הקהל, ואמר להם: בואו ותקחו ממני חשבון של משכן, לקיים מה שנאמר (במדבר לב, כב): והייתם נקיים מה' ומישראל. אמרו הקהל ח"ו מי הוא שחושד בך, שעליך כתב הקב"ה בתורה (במדבר יב, ז): לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. אמר משה: אע"פ כן רצוני ליתן חשבון, ונתן חשבון. אך החשבון היה חסר אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל כסף, והיה משה עומד ומתבייש. ורשעי הדור היו מצחקים ואומרים: וכי משה מתפרנס מכיסו, אינו מתפרנס אלא משל צבור, ומפני כך יש לו קרני הוד ופניו טובות והוא בעל בשר, והיו חושדים במשה.

ויפול משה על פניו ארצה ויאמר, לא יש שעת צרה כשעה הזאת, ואני צריך להזכיר את רבי עקיבא. מיד נשא עיניו לשמים והתפלל שרבי עקיבא יבוא ויזכיר לו, תכף באה נשמתו של רבי עקיבא ונדמתה כצפור וישבה על ווי העמודים והיתה מצפצפת, עד שהרים משה עיניו ואמר בקול גדול: ואת האלף (ה"א רבתי, כי היה מורה באצבע) ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה וויים לעמודים. ואלו שחשדו במשה נהפכו פניהם כשולי קדרה וכעורבים, והיו שחורים כמו כנען עד יום מותם. וזהו שאמרו רז"ל (שבת צז.) החושד בכשרים לוקה בגופו דייקא, כי אין לו רפואה.

והקשו רז"ל, למה נשמתו של רבי עקיבא באה כצפור ולא כעוף. אלא, בזה רמז להם שמשנה אוהב שלום ואתם תדברו עמו שלום, ולא תעשו מצה ומריבה, שלא יתגברו עליכם הידיים ידי עשו. כי צפו"ר גימטריא שלו"ם, ואם אתם

מפירים את השלום תגבר ידו של עשו, שהרי שלו"ם גימטריא עש"ו, וזהו שכתוב: ויקרא א"ל מש"ה, גימטריא: צפ"ו, ומי קרא למשה? נשמתו של ר"ע.

ומפני זה נקטו חכמים בלשון זעיר"א ולא קטנה, שהוא נוטריקון זה רבי עקיבא יזכיר אותו. וגם באותו יום שהתפלל משה תקט"ו תפילות כדי להיכנס לארץ, ורצה להזכיר זכות רבי עקיבא שיענה אותו, אמר (דברים ג כה): אעבר"ה נא ואראה נוטריקון: אזכיר רבי עקיבא בהיכל האהבה. אמר לו הקב"ה: רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. אמנם פעם אחת נתן לך רשות רבי עקיבא להזכיר אותו, אך לא בכל פעם ופעם, ועכשיו הגיעה שעת מיתתך. בעולם הבא אתה ר"ב ולא זעיר, וכשהיית בעולם הזה היית זעיר ועכשיו רב לך, ועל זה נאמר ויקרא אל"ף זעירא.

ו**כתב** מגלה עמוקות (אופן ע"ג), שהראה הקדוש ברוך הוא למשה א' זעירא שהוא סוד רבי עקיבא, שכן אל"ף זעיר"א בגימטריא רבי עקיבא. (אל"ף זעיר"א - 399, רבי עקיבא - 399). ואחרי שתוריד הא' זעירא נשתיירו אותיות ויקר, לרמז על דברי רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין לח:), על הפסוק (תהלים קלט, יז): ולי מה יקרו רעידך אל - זה רבי עקיבא. ו**כתב** עוד הגאון חיד"א בספרו חומת אנך, כי זעיר"א הוא ראשי תיבות זה רבי עקיבא ישיג אותו, לפי מה שכתב מהר"י צמח זצ"ל, שרבי עקיבא השיג קצת משער החמשים. ואמרו גם, הן כל יקר ראתה עינו - זה רבי עקיבא, כ"ל [50] יקר - זה שער החמשים.

המלאכים עשו כבוד גדול למשה ומסרו לו סודות גדולים

טעם אחר, ויקרא אותיות אוקי"ר אנוש מפז (ישעיהו יג, יב), שהמלאכים עשו לו למשה יקר וגדולה. כשראו זה הנס של ווי העמודים שנעשה לו בזכות רבי עקיבא, ומסרו לו סוד קדושה שאומרים בתפלתם קדוש קדוש קדוש, כמו שאנחנו אומרים כתר יתנו לך ה' אלהינו מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה וכו'.

וה**שרפים** מסרו לו את הפסוק ברוך שם, כמו שכתוב (ישעיהו ו, ב): שרפים עומדים ממעל, ר"ת: שמ"ע, שש כנפים כנגד הפסוק הראשון שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד שהוא שש תיבות, ועוד שש כנפים כנגד בשכמל"ו, וזהו שכתוב: שש כנפים שש כנפים לאחד. בשתים יכסה פניו היינו שמכסים העיניים בפסוק ראשון, ובשתים יכסה רגליו, שעומדים בתפלה ברגל ישרה ואומרים ברוך אתה ה' [וגם פותחים את תפלת שמו"ע בפסוק אדני שפתי וגו' שהוא שש תיבות].

ומ**לאך** פלוני מסר לו על מעלת אמירתו של פטום הקטורת כשיש דבר ומגפה בר מינון, שיעמדו הקהל בארבע פינות בית הכנסת או העיר או המדינה, ויאמרו פטום הקטורת בכוונה שלימה ותעצר המגפה במהרה.

ור**בי** חנינא בן דוסא שהיה לו קב חרובין מערב שבת לערב שבת (תענית כה). מסר לו שם ק"ב, שיזכיר לפעמים בשעת צרה ויענה אותו. אך משה היה ערל שפתים ולא היה יכול לבטאות את האות קו"ף, ומפני זה לא היה יכול לומר ק"ב שהיה אומר כמו כ"ב, על כן אמר לו: אם כן תזכור שתי פעמים נ"א ואנכי אענה אותך, ומפני זה כשעמד בתפילה על מרים אחותו אמר (במדבר יב, יג) אל נ"א רפא נ"א לה ונתרפאה.

וכ**שחטאו** ישראל בעגל, עמד משה בתפלה ואמר (שמות לג, יג): ועתה אם נ"א מצאתי חן בעיניך הודיעני נ"א את דרכך וגו', ואח"כ התפלל: אם נ"א מצאתי חן בעיניך ה' ילך נ"א ה' בקרבנו. וגם כשחטאו במרגלים הוא אומר בתפלתו (במדבר יד, יז): ועתה יגדל נ"א כח ה' וגו', סלח נ"א לעון העם הזה וגו'. וכן כשרצה להיכנס לארץ ישראל אמר (דברים ג, כה): אעברה נ"א ורצה להזכיר עוד פעם נ"א, אמר לו הקב"ה רב לך, אל תאמר נ"א פעם אחרת. וזהו שכתוב: ויקרא אל משה וידבר ה' אליו. מה היה הדבור, זהו שהקב"ה צוה למלאך אכרזיא"ל שיכריז בשמים שיתן כל אחד ואחד מתנה טובה למשה, ודפח"ח. (כסא רחמים)

ענין כ"ב אתון זעירי - כל הפסוקים מדברים על ענוה

והנה, אנו מוצאים כי יש בתנ"ך את כל כ"ב האותיות זעירא, ואת כולם אפשר לדרוש על הענוה, כדלהלן:
א. ויקרא, א' זעיר"א ללמד שהיה משה עניו.

ב. לעלוקה שתי בנות הב הב (משלי ל, טו): מי שהוא עניו אינו נכנס לגיהנם ששם אומרים הב הב.

ג. לבש בשרי רמה וגוש עפר (איוב ז, ה): מי שיש לו מדת ענוה כמו אברהם אבינו ע"ה שאמר (בראשית יח, כז): ואנכי עפר ואפר, וזהו הרמז בתיבה: וגו"ש, שעולה עם ב' כוללים גימטריא: אברה"ם אבינו, ללמד, שמי שמניח עצמו כעפר שהכל דשין בו - אינו נכנס לגיהנם.

- ד. אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו (משלי כח, יז): מי שהוא עניו כאותם הצדיקים שבלטו בענוותנותם, שסימנם: אד"ם, אברהם דוד משה - אינו רואה פני גיהנם (-בור) וזוכה לגן עדן, והסימן לזה הוא גם אד"ם, נוטריקון: ארץ דשא מים, וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים כג, ב): בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני וגו'.
- ה. אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (בראשית ב, ד), אותיות באברה"ם, כי הצדיק והעניו הוא יסוד השמים והארץ. ו. את בריתי שלום (במדבר כה, יב), בתיבה שלום - הוא"ו קטיעא, דהיינו זעירא. לרמוז למי שהוא עניו אוהב שלום ורודף שלום כמו אהרן הכהן.
- ז. ויזתא (אסתר ט, ט), כי מי שהוא עניו הקב"ה מזכהו לזיו וקרני הוד. ויזת"א אותיות זי"ו א"ת, אפילו שהיה רשע בן המן - היתה לו מדת ענוה יותר מאחיו, ושכרו שתלו אותו גבוה מן הארץ ולא אכלוהו החיות, ומאידך, לא תלו אותו למעלה מעל כולם בכדי שלא יאכל הנשר את הרשע הזה.
- ח. זך אני בלי פשע חף אנכי ולא עון לי (איוב לג, ט): לרמוז שמי שיש לו מדת ענוה אינו נקרא פושע ואינו חוזר בגלגול, כמו שאמרנו בכמה מקומות.
- ט. טבעו בארץ שעריה (איכה ב, ט), מגאותם של ישראל נחרב בית המקדש, ולא נשרפו שעריה אלא טבעו. שהיו השערים מקשיבים לקול הקב"ה כמו שכתוב (זכריה יא, א) פתח לבנון דלתיך, ולא היו נפתחים עד שנתן להם רשות וטבעו שעריה ועתידים לעלות למעלה.
- י. צור ילדך תשי (דברים לב, יח) - יו"ד זעיר"א, מי שיש לו מדת ענוה, יצר הרע ירחק ממנו. והרמוז כי סמא"ל גימטריא: ענו"ה, תש"י אותיות שת"י, לומר שיש לך שתי תורות שהם שתי אבנים טובות דהיינו שני לוחות אבנים, ומרמזים על שתי דרכים שהם יצר הרע ויצר הטוב, ועליו להידבק ביצר הטוב.
- כ. ולבכתה (בראשית כג, ב), כ"ף זעירא, לרמוז שיכוף את היצר הרע ויעשה תשובה ויקטין את עצמו. כאיוב שלא דבר חירופין וגידופין ביסוריו ולא הרהר אחרי הבורא כלל. ויבא אברהם לספד לשרה ולבכת"ה, אותיות ככתול"ה שהיא כפופה תחת יד בעלה.
- ל. לוא אליכם כל עוברי דרך (איכה א, יב), לו"א גימט' ל"ז, לרמוז על יצחק שכאשר נעקד על גבי המזבח היה בן ל"ז שנים, ונתן כבוד לאביו ולהקב"ה.
- מ. מוקדה על המזבח (ויקרא ו, ב), שיהא עניו כמו הקידה שיש לו ריח טוב, והנה, אם תקח האות מ"ם מ'מוקדה', ישאר וקד"ה, וקדה חמש מאות (שמות ל, כד), ויתקן מעשיו שלא יפגם ע"י גאוה וגאות לנר"ן שלו.
- נ. ונרג"ן מפריד אלוף (משלי טז, כח): דהיינו אלוף של עולם. וגם נו"ן פשוטה זעירא יש בישעיה (ישעיה מד, יד): נטע ארן וגשם יגדל, לרמוז שישיריש שרשיו שיהיו כמו אר"ן הקדש, ולא יגביה אותו רוח סערה דהיינו ס"מ.
- ס. בסופה ובסערה דרכו (נחום א, ג): שיעלה מעלתו כמו אליהו שעלה לשמים בזכות ענוותנותו.
- ע. לעות אדם בריבו ה' לא ראה (איכה ג, לו), היצר הרע אומר כל מה שאתה עושה הקב"ה אינו משגיה, יורד ומשטין עולה ומקטרג.
- פ. בשפרפרא יקום בנגהא (דניאל ו, ט): כמו כוכב של שחר כך הקב"ה מאיר לו ומזריח שמשו. בשפרפר"א אותיות בשפ"ר פר"א, לומר שיהיה לו אמרי שפ"ר ולא יהיה פר"א אדם, כי הקב"ה מרפ"א את נשמתו, ומי שהוא עניו לא יחזור בגלגול, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים עח, טז): ויזכור כי בש"ר המה רוח הולך ולא ישוב. ותפלתו תהיה נשמעת כמו תפלת שערי ירושלים, שבהם עולות כל התפלות לשמים, כמו שכתוב (בראשית כח, יז): וזה שער השמים.
- צ. וצוחת ירושלים עלתה (ירמיה יד, ב): אפילו ששפך הקב"ה חמתו ואמר קצתי מבנות ירושלים, אפילו הכי חזרה השכינה לכותל המערבי, שאין שכינה זה מכותל מערבי לעולם.
- ק. קצתי בחיי מפני בנות חת (בראשית כז, מז), קו"ף של קצת"י קטנה, אם תקחנה ישאר צת"י, נוטריקון: ימינך תתיר צרורה, לרמוז שנשמתו תהיה צרורה בצרור החיים, וזהו שאמר קצתי בחי"י דייקא.
- ר. ויך אלחנן בן יערי ארגים בית הלחמי (שמואל ב' כא, יט): הרי"ש של יער"י זעירא, שהיתה לו מדת ענוה. והקב"ה אמר עליו (שיר השירים ה, א): אכלתי יער"י עם דבשי. והיה אורג פרוכת למקדש, וא"ל חנ"ן אותו.
- ש. פרמשתא (אסתר ט, ט) ש' זעיר"א, אם הוא עניו שפ"ר קדמי להחויא, ואיש אמ"ת הוא ולא שקר, והרמוז: פרמשת"א, אותיות אמ"ת שפ"ר.

ת. פרשנדתא (שם ט, ו) ת' זעיר"א, אם הוא עניו - הקב"ה מפרש לו ומגלה לו כל רזי התורה כולה, פרש"ן דת"א, דתא היינו תורה, כמו שכתוב (במדבר כא, יח): ומדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות, מי שמישים עצמו כמדבר שהכל דשין בו תהיה לו תורה במתנה וירושת אל, וזהו שכתוב: ומנחליאל במות. (כסא רחמים).

משה רבנו תיקונו של אדם הראשון

פירש הרב "מגלה עמוקות" ז"ל (פרשת ויקרא, אופן ס"ט) משה רבנו ע"ה היה תיקונו של אדם הראשון שחי **תתק"ל** שנים, שהוא סוד ג' פעמים "יקר" הנאמר בתהלים מזמור מ"ט. ומשה רבנו ע"ה זכה בהר סיני לשני שלישים מהם, שהם **תר"ך** אותיות, כת"ר אורות, שהם ב' פעמים יק"ר. ולכן האל"ף זעירא, לרמז על החלק השלישי שלא זכה בו בהר סיני ועתה נשלם לו, "כלי יקר שפתי דעת" (משלי כ, טו).

קרני ההוד של משה באו משיירי הדין

כתב בילקוט ראובני, אל"ף זעירא של ויקרא - עשה משה מדעתו, בהיותו קרוא לשכינה, ודע כי שיור הדין של האלף זעירא, ושיור הדין של ו"ו זעירא מהפסוק (במדבר יב, ג): והאיש משה עניו, שהקטין משה מדעתו, נתעלה וישב על קרני ההוד של משה, ה-א' בימינו וה-ו' בשמאלו.

משה רבנו המתיק רק מאה ותשעה עשר צירופי אלהים

והנה ידוע, כי יש מאה ועשרים צירופי אלהים, ומשה לא היה יכול להמתיק רק מאה ותשעה עשר צירופים כמנין מע"ט, שנאמר (תהילים ה, ו) "ותחסרהו מעט מאלהים". וזה שאמר "ויקרא אל משה מאהל מועד" בגימטריא מאה ועשרים, ולזה בא ה-א' זעירא, לרמוז שחסר אחד מן הק"כ צירופים (מגלה עמוקות).

לרמוז שהשכינה ירדה לשכון למטה

עוד טעם אחר, לפי שהקדוש ברוך הוא כשהוא שורה מלמעלה הוא מלך עילאה, וכיון דנחית לתתא מלך איהו, אבל לא עילאה כבקדמיתא, בגין כך האל"ף זעירא. משל למלך שכאשר הוא יושב בכסא וכתרו עליו, אקרי מלך עילאה, וכד נחית ואזיל לבי עבדא מלך זוטא אקרי.

לרמוז שהקריאה הייתה במשכן

ועוד טעם אחר, היות והקריאה הזאת לא הייתה בשלמות, שכאן היתה במשכן שהוא ארעי ולא במקדש וגם היה במדבר שהוא ארץ נוכריה לכן אמר בלשון ויקר שהוא ארעי ולא קבע (ילקוט חדש ערך משה אות נב).

מ"ט שר הפנים

ויקרא אלף זעירא, שהוא מט"ט שר הפנים שהוא בגימטריא אלף חסר אחד, [כי 'מטטרון שר הפנים' עולה: תתקצ"ט], אל משה - שזכה משה למט"ט (מגלה עמוקות אופן רנ"ב).

לרמוז שיקטין החכם את עצמו

וגם אל"ף זעירא, לרמוז אף שהוא חכם מופלג, כי אותיות אל"ף הוא פל"א, אע"פ כן יהיה בעיניו כתינוק קטן, וידע נאמנה כי אפילו אל"ף שהיא תחלת האותיות - לא ידע אנוש ערכה ועומק סתריה, וכמו שמוכא בזהר הקדוש, ולכך היא זעירא כי עדיין לא בא אל תכונתה. ועל דרך שכתבו גורי האר"י זצ"ל, יוצר אור ובורא חושך דלגבי דידן היצירה היא אור, והבריאה - חושך, ואין אתנו מי שיודע ואין לנו השג יד בכריאה, ואם יחזור על לימודיו ויהיה עניו, יזכה לנצח של משה רבנו. ובעסקו בתורה - יהיה בעיניו כי היה דבר ה' אליו, כי התורה כולה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא והשכינה עמו ומאירה את עיניו.

עוד יש לרמוז באלף זעירא, שמי שהוא ראש אחד ומיוחד, יקטין עצמו כמו האל"ף שהיא תחילת הענין ויסוד כל הבנין ולמרות זאת היא זעירא. וכמו שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי ממתבתא דלעילא, מאן דאיהו זעיר איהו רב (פני דוד אות ו).

כ"ב אותיות מוריקים שפע

וכתב עוד החיד"א בנחל קדומים, דע כי כנגד כ"ב אותיות התורה יש כ"ב צינורות שיורד מהם השפע לעולם, ועם מנצפ"ך הם ז"ך, שהם ז"ך צינורות אחרים המורידים שפע לעולם, ונחלקים לב' חלקים: י"ג מהם נגלים, וי"ד נסתרים, והסימן: ופי י"ג-י"ד תהלתך, ולכן מ"ט שערי בינה הם מורכבים מכ"ב וכ"ז שאותם השיג משה, ושער החמשים הנקרא **איתן** לא השיגו, ולכן כתוב (איוב יא, ט): ארוכה מארץ מדה, מדה בגימטריא מ"ט, ורחבה מני ים, י"ם בגימטריא חמישים.

הקרבת ממתקים את חטא העגל

א' דויקרא זעירא, ובאה לרמוז על פגם וחסרון. והנה, במעשה העגל גרמו עם ישראל למשה רבינו ע"ה שנסתלקו מעליו תתקצ"ט חלקים מתוך אלף מאורות שהיו מאירים בו, ולא נשתייר לו אלא רק אחד מני אָלֶף. ונבאר יותר: הנה ת' גימטריא 400, ואחריה ישנן אותיות סופיות כמנפ"ץ, והאות ד' עולה 500, וכן הלאה, כך שהאות י' - עולה 900, ואחריה מתחילין שוב מהאות א' רבתי שהיא גימטריא 1000. וכיון שאל"ף רבתי היא 1000, הרי שאל"ף זעירא היא אחד מ-1000.

והנה משה עולה בגימטריא 345, שעולה גם בגימטריא: אל שדי, שהוא השם המאיר בספירת היסוד. והיסוד הוא משפיע, שכן תפקידו בגוף הוא להשפיע לנקבה, וכן בעליונים הוא מעביר מן המשפיע למקבל. ועל כן משה שהוא בבחינת יסוד - השפיע לנו תורה שבכתב. והואיל והוא עולה כשם 'אל שדי', נמצא שהוא יכול לקבל ולהשפיע כמנין מילוי שם אל-שדי כזה: אל"ף למ"ד, שי"ן דל"ת יו"ד שהוא גימטריא 1000, ולא נותר לו מחטא העגל כי אם אחד.

עובדה זו, פגעה גם בעם ישראל, כי משה הוא בחינת נשמת ישראל, שכן לא יכול היה משה לבטל את גזירת הפורענות לגמרי, וכפי שאמרו ז"ל: "אין פורענות שבאה על ישראל שאין לה אוקיא (חתיכה, משקל קטן) מחטא העגל". כלומר, בכל פורענות שבאה על ישראל לאורך כל ההיסטוריה יש שם מעט תשלום חוב על חטא העגל, כמו אדם שנגזר עליו להיסקל באבן גדולה, והמיה השופט את סקילתו באבנים קטנות רבות העולים יחד למשקל האבן הגדולה, וגם משך העונש נקצב לשנים רבות.

וזהו סוד פסוק (תהלים ח, ו): "ותחסרהו מעט מאלהים", אלהים הוא שם דין, וכידוע בשם אלהים יש ק"ך צירופים (כי חמש אבנים בונות 120 בתים, בנוסחא 'חמש עצרת' דהיינו 1 כפול 2 כפול 3 כפול 4 כפול 5 כפול 120). ועל משה נאמר שהיה "איש האלהים", אם כן "ותחסרהו מעט" - קאי על משה שהצליח להמתיק רק קי"ט צירופים (מתוך ק"כ) כמנין "מעט", כמו שכתבנו לעיל.

וזה מה שכתב: "ויקרא אל משה וגו' מאהל מועד", 'מועד' גימטריא 120, רמז למספר צירופי שם אלהים כנ"ל. וזהו א' זעירא של ויקרא - שנכתב ויקר אלף.... מאהל מועד, דהיינו אחד מן הצירופים היה חסר. והצירוף האחד הזה שלא היה בכוחו של משה להמתיקו בגלל חטא העגל, היה צריך להמתיק ע"י הקרבנות. וזאת הסיבה שניתנו הקרבנות עתה עם הקמת המשכן.

וזהו גם סוד הגמרא (חולין קלט:): רמז למשה מן התורה מנין, ועונה הגמרא: "בשגם הוא בשר", "בשגם" גימטריא: משה (345). ומזה מתבאר תפקידו, שרצה למתק את הדינים מעל ישראל הקרויים "בשר" (משום שאיבדו צורת 'אדם' בחטאם, ולכן נקראים רק "בשר"). ולכן כשנתעוררה כל קומת הדינים על עם ישראל בחטא העגל, שהדין נרמז בשם אלהים, וקומה שלימה היא עשר פעמים שם אלהים, העולה בגימטריא 860, ומשה מיתק רק בחינת "בשגם הוא בשר" העולה בגימטריא 958, נמצא שחסר לו אות אחת להמתיק את כל כוחות הדין.

עוד יש לבאר בס"ד, כי בעשרה פעמים שם אלהים יש סה"כ ג' אותיות. וזה סוד מה שכתוב (שמות לב, ז): "לך רד כי שחת עמך", רד מ"לך" (50), דהיינו שאינך יכול למתק עוד את ה-ג' אותיות, ולכן נתחייבו בעבודת הקרבנות לכפר. ועוד שהרי עניין הקרבנות הוא בסוד "בשגם הוא בשר", שכן הקרבן הוא להעלות בשר הבהמות והעופות על המזבח, לכפר על בשר החוטאים, שהחטא בא מן הבשר שבו התאוות והעינוגים של העולם הזה, ולכן עונש חיבוט הקבר הוא לבטל את ההנאות המיותרות של העולם הזה שמוציאים את האדם מתכליתו, והקרבן בא לעורר את האדם איך לכוין את עצמו חזרה לתכליתו. (באתי לארמוני)

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (א, א)

שלימות המצוה כשנעשית בענוה

מפורסמת היא העניות שהיתה בכיתו של הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, אשר זעקה מכל פינה ומכל עבר. מצבו הכלכלי היה כבי רע בכל עת, אלא שאם אמנם בימים כתיקונם, רגילים היו בני ביתו לחיות עם אמונה וביטחון, ותדיר היו שגורים על לשונם פסוקי אמונה ונחמה, משהגיע הר"ר זושא לפרק בתולה נישאת - נישואי בתו הבכירה, כבר הגיעו מים עד נפש.

הרחק משם, בעיר מעזריטש, דלת חדרו של הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע נפתחת לפתע, דמותו של המגיד במלוא הדרה מופיעה בפתח, כאשר המגיד פונה למשמשו ומבקשו להודיע לתלמידו רבי זושא שיבוא אליו. משנודע הדבר לרבי ר' זושא, תיכף ומיד ארז את צקלונו הדל ויצא מעזריטשה. משאך נכנס אל הקודש פנימה פנה אליו מיד המגיד, מסר בידו צרור מעות תוך שהוא אומר: 'הא לך חמש מאות רובל - ומן השמיים יסייעו בידך למצוא חתן ראוי לכתך, מזל טוב'.

בדרכו חזרה, הגיע ר' זושא לעיירה, והנה ברחוב בוקה מבוקה ומבולקה, רעש ומהומה, קול זעקה גדולה ומרה. בחזית המהומה עומדת אלמנה בוכייה תחת חופת בתה הכלה האומללה, כאשר זעקות שבר בוקעות מגרונם אודות כספי הנדוניה שאבדו להם בסך חמש מאות רובל, עליהם עמלו וטרחו ביגעה עצומה במשך שנים. הנוכחים נרתמו לחפש בכל פינה וסדק, אך האבידה לא נמצאה. החתן מצידו הודיע, כי אם לא יושלשו דמי הנדוניה, אינו מוכן להיכנס תחת החופה. 'ותרב בבת יהודה תאניה ואניה'.

הרבי ר' זושא ידע את אשר עליו לעשות, הן באמתחתו סכום זהה אותו נתן לו רבו, ומיד נזדעק ואמר: 'חמש מאות רובל? אני מצאתיה! חכו כמעט רגע עד שאלך לחדרי בפונדק ואשיב את האבידה לבעליה'. שמחת הנאספים הרקיעה שחקים, צלילי נגינת החופה שבו להריע בעוז, והכל המתינו לשובו של הרבי ר' זושא. רבי זושא אכן שב במרוצה, הוציא את הצרור וספר את הרובלים, חמש מאות במספר, טבין ותקילין עוברים לסוחר.

אלא, שלתדהמת כולם, מותיר ר' זושא חמישים רובלים אצלו, ומגיש לאלמנה את היתרה על סך ארבע מאות וחמישים רובל, בנמקו את מעשהו, כי כשכר טרחה על העסק בהשבת הגולה מגיעים לו חמישים רובל אלו.

בבת אחת התהפכה הקערה והשמחה על פיה... האלמנה והשושבינים התמלאו חימה, הקהל מסביב גערו בו בכעס רב: הראיתם הלך עני זה הגונב לאור יום חמישים רובל מאלמנה, ונוטל שכר על מצוותו...

משראו כי ההלך עומד על שלו, ניגשו אל רב העיר, וסיפרו לו דברים כהויתן. מששמע הרב את הצדדים, פסק על אתר לטובת האלמנה. הנוכחים שסבלנותם כבר פקעה, החליטו להוציא ממנו את מעות "שכר טירחה" בכח, כמה דחיפות ומעידות ומלקות כדבעי - עשו את שלהם, והנה מצאו המעות את עצמם בידי האלמנה. הרבי ר' זושא נגרר בבושת פנים וגורש מן העיר, ואילו בני העיר שבו לעריכת החתונה לקול מצהלות כלי השיר.

עברו ימים מספר, והמגיד הגדול ממעזריטש עבר גם הוא בעיירה זו, משבא רב העיר לבקרו כנהוג, סיפר לו בין הדברים על מעשהו הנבזה של אחד מחסידיו, ואת כל פרשת הכסף אשר חשב להחזיק לעצמו כשכר טרחה על מצוותו, וכדי ביזיון וקצף... הרב הוסיף ותמה: וכי כך היא דרכם של חסידים ללסטם את הבריות ולבקש עליהם שכר כפנחס. המגיד הבין לאלתר במי מדובר, והסיק כי היה זה לא אחר מאשר תלמידו חביבו רבי זושא, אשר וויתר על ממונו אותו נתן לו הוא עצמו עבור הוצאות חתונת בתו, ותרם אותם לצורכי האלמנה ובתה.

בהזדמנות הראשונה בה נפגשו שוב, שאל המגיד את תלמידו הרבי ר' זושא לפשר התנהגותו זו, הרי עבור בתך הכלה נתונות היו המעות, ומדוע נתת אותן לזולת. ימחול לי רבינו, השיב, אך לא יכולתי להתאפק, האיך אוכל וראיתי באובדן כספי הנדוניה של אותה כלה יתומה ואמה האלמנה, ומשכך שקלתי בדעתי, כי הגם שהכסף היה מיועד עבורי, אך מכל מקום להכנסת כלה הוקדשו, וא"כ מה לי הכא מה לי התם, הלוא 'מצווה הבא לידך אל תחמיצנה', משכך, מיהרתי תיכף להעביר להן את המעות שקיבלתי.

גדולה ורבה היא מצותך, ענה ואמר לו המגיד, אלא שלא הבנתי מה טיבם של אותם חמישים רובל אשר חפצת לעכב בידך, והלא בכך הורדת מערך המצוה הגדולה שעשית.

אדרבה, השיב רבי זושא לרבו, אותם הרובלים הם שעשו את המצוה מושלמת, כי הנה בעת שהלכתי להביא את המעות מחדרי, התגנב היצר אל ליבי ובטענת כסיל התפאר בי: אה, זושא, איזו גדלות! איזו מסירות נפש! איזה צדקה וחסד! גדול אתה מאברהם אבינו עמוד החסד, אשריך!. לכן טיכסתי עצה בליבי היאך לעשות את המצוה בשלימות מבלי ליפול לזרועותיו של הלזה, ומיד ענית לי בעזות: 'שוטה שבעולם, לא רק שלא אתגאה עם מצוה רבה זו, אלא אגרום כי אך ורק ביזיונות אנחל ממצווה רבה זו'. על כן עשיתי תכסים זה, בכדי שיוציאו ממני את המעות בבושת פנים ובביזיונות.

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (א, א)

עתה תלמד לישראל סדר הקרבנות

מלמד שכיון שהוקם המשכן נתיימשך משה ואמר מעתה אין לי עבודה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: עמוד ללמד לישראל סדר הקרבנות. ללמדך, שכל הבורח מן השררה השררה רודפת אחריו. לכך נאמר: ויקרא אל משה וידבר אליו - לאלתר (מדרש לק"ט).

משעה שהוקם המשכן היה יהוד ה' בשלמות

בפסוק שמע ישראל, יש כ"ה אותיות, וכן בפסוק של ויקרא יש בו כ"ה אותיות. לרמוז כי משעה שהוקם המשכן - היה יהוד ה' בשלמות.

הנהגת משה עם השכינה

מובא במדרש הגדול, ויקרא אל משה, להודיע ענוותנותו וצניעותו של משה, שאף על פי שהיה רגיל לדבר עם השכינה הרי הוא עומד ומרתיע לאחוריו ונוהג כבוד בשכינה כאילו לא נדבר עמו מעולם, ובדבר הזה זכה שכל זמן שיכנס, מיד השכינה מדברת עמו, ושלושה דברים עשה משה והסכימה לו שכינה - שבר את הלוחות, פרש מן האשה, והקים את המשכן.

"מאהל מועד" (א, א)

ממנו יוצאות המועדות לעולם

רבי יצחק אומר, למה נקרא אהל מועד? שממנו יוצאות מועדות לעולם. כי כל זמן שהיה קיים, היו מועדות וימים טובים מתקיימים כהוגן. וכן הוא אומר (ישעיהו לג, ט): חזה ציון קרית מועדינו, שממנה מתקנים את המועדות לישראל, וכן הוא אומר (ישעיהו ב, ג): כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" (א, ב)

להקריב להקב"ה את הנפש הבהמית שבתוכנו

כתב הרה"ק בעל 'באר מים חיים' זי"ע לרמוז בענין הקרבנות, כי כל איש נברא 'חציו איש וחציו בהמה' (חגיגה טז). ואותו חצי הבהמי הוא המושך אותו בכל עת למטה, לעשות מעשה בהמה ללכת אחר רצונותיו ולמלא כל תאוותיו. וז"ל: וכל בחינת עבודת האדם אשר על פני האדמה, אינו כי אם לכבוש ולכפות את כל תאוותיו הבהמיות שבו לכבוד בוראו יתברך שמו, כי לא נתן הקב"ה וברוך שמו את חלקי הבהמה באדם כי אם לנסות בו בני אדם גם בני איש, לראות אם ישנם אוהבים את ה' אלוהיהם בכל לבבם ובכל נפשם, לכבוש ולמעט תאות נפשו לאהבת ה' אלוהיו, שבראו רק בשביל זה לכבוש תאוותיו בשבילו.

ולזה יאמר הכתוב: אדם כי יקריב מכם קרבן לה', פירוש, אם ירצה אדם להקריב מכם, כלומר מעצמכם - את גופו קרבן לה', הנה זה הוא קרבנו מן הבהמה - שיקריב לה' מן הבהמה שלו (שבקרבנו), להמעיש מתאוות הבהמיות שבו, בכל יום ויום באכילה ושתייה או כבוד או קנאה ושנאה או תאוות, זה הוא קרבן עצמו שעולה על כל הקרבנות שמקריב נפשו לה' וכו', ועל כן נאמר: מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, כלומר, מכל הקרבנות בקר וצאן - יותר טוב שתקריבו את קרבן עצמכם, כי זה עולה על כולנה.

ויש לך ללמוד ארחות חיים מהנהגת העולם - החרישה והזריעה וכיוצא בזה, הדורשים מהאדם זמן מסוים והשתדלות מועטת (לעומת מלאכות אחרות), ואח"כ על האדם רק להמתין ולייחל. וכל תוספת השתדלות בזה - הלא היא רק שטות וטיפשות, כי אדרבה, הוא מקלקל ומאבד בזה את כל עמלו שיגע בראשונה. וממנו ניקח לעבוד את בוראנו, במיעוט ההשתדלות כפי הנצרך, וריבוי הייחול להיות בתחילה מאמין בחי עולמים, ורק אחר כך - זורע. ואולי לכן אמרו חז"ל (שבת לא). 'אמונת זה סדר זרעים', כי דווקא משם נלמד אמונה ובטחון על ה', עד היכן הם מגיעים.

אבל ריבוי ההשתדלות לא יועיל ולא יציל. וכלשון חז"ל (במדב"ר כב, ח), על הפסוק (תהילים עה, ז) "כי לא ממוצא וממערב" - לא ממה שאדם יוצא ועמל בסחורה ממזרח למערב הוא מעשיר, אפילו פורש בספינות והולך ממזרח למערב, וחוזר על המדברות ועל ההרים, אינו נעשה עשיר, ומה הקב"ה עושה, נוטל נכסים מזה ונותן לזה.

פעם שאל הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע את אחד החסידים על סדר יומו, מתשובתו הבין הרבי שמיד בקומו משנתו הריהו ממנהר לעבודתו בשוק, ורק בחזרתו הוא נפנה להתפלל שחרית. אמר לו הרבי: לא זו הדרך, תחילת כל דבר קום קרא אל האלוקים בתפילת שחרית, ואז תפנה לעסקיך ותצליח בהם.

הצטרף החסיד ואמר: רבי קדוש, אם אלך לשוק רק אחר תפילתי - לא אמצא שם קונים כלל, כי כל הקונים כבר יפנו וילכו להם. אמר לו הרבי: אספר לך מעשה שהיה אודות 'מלמד' אחד שהרחיק נדוד מביתו ללמד את בניו של אחד העשירים, במשך 'זמן' של מחצית השנה ישב לו היהודי בבית העשיר ולימד את בניו תורת ה' בעמל ויגיעה, בתקווה שלאחר שיעבור הזמן ישלם לו העשיר כפי הראוי לו, ואז ישוב לביתו לכלכל את נפשות ביתו.

בגמור מחצית השנה, קיבל היהודי מהעשיר צרור כסף, ופנה לדרוכו הארוכה עד לביתו. ויהי ביום השישי, והנה עדיין עומד הוא על אם הדרך, פנה המלמד לשבות באכסניית הדרכים, אך מלמד זה שחשש מאד לבלתי ימצא צרור כספו חן בעיני גנבים, עמד והטמין את צרורו בעומק לפנים מעומק.

במוצאי מנוחה, כאשר אך יצאו הכוכבים, מיהר היהודי אל מחבואו, הוציא את צרור הכסף והחל לספור את כל מטבעות הזהב שהיו שם. לאחר מכן, פנה לספור את מעט מטבעות הנחושת שהיו שם. אמרו לו הנוכחים: על מה ולמה תבזבו מזמנך לספירת מטבעות הנחושת, אם ראית שלא חסר לך מאומה ממטבעות הזהב, הרי זה סימן מובהק שלא נגעה יד אדם בכל צרור המעות, שאם לא כן, בוודאי היה נוטל את מטבעות הזהב...

כך, אמר ה'מגיד' לחסיד, אם ראית שהקב"ה החזיר לך את נשמתך (הנמשלת למטבעות הזהב), עדיין תדאג על הפרנסה (הנמשלת למטבעות נחושת)? בטח בה', התפלל אליו, והוא יכלכלך בהרחבה גדולה.

"אדם פי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבהמה מן הצאן תקריבו את קרבנכם" (א, ב)

מוסר השכל הנלמד מהפסוק

כתב מו"ר הבן איש חי זיע"א (בן איש חיל ח"ב דרוש א לשבת הגדול): מעשה בחסיד שהיה לו בית המדרש בביתו ושם היה מתפלל בכל יום עם תלמידיו וגם שונה עמהם שם, ולא היה רואה פני השוק כלל. והנה יום אחד אמר לתלמידיו: אני רוצה היום לצאת לטייל בשוק בואו עמי. אמרו לו: רבנו, מה טיול יש בשוק שכולו עסקים ובני אדם נדחפים, והטיול טוב יותר בשדה. אמר להם: רצוני שנלך לשוק דוקא ולא בשדה, וילכו כולם יחד.

כאשר קרבו לשוק, ראו ששה בני אדם נושאים כל אחד על שכמו משא גדול וכבד, ומרוב גודל המשא היתה נוספת מכל אחד מהם זיעה בשטף רב, ויאמר הרב לתלמידיו: כמה מוסר אנחנו לומדים מאלו הפתפים, שמכובד המשא - עצמותיהם מתרסקות בשביל איזה פרוטות, וכן בכל יום ויום כמה וכמה פעמים, והם בריאים כמקודם, על כן אתם ידידי, ודאי לא תקוצו מיגיעת התורה, ואפילו אם תשבו לפני שש שעות בחום היום עם זיעה, ודאי כל מה שתהיו יגיעים לא תגיע היגיעה שלכם לחצי היגיעה של הכתפים, ואם אלו על פרוטות אחדות יגיעים כל כך, כל שכן וכל שכן שראוי לאדם להיות יגע בתורה שיש לה שכר נצחי עצום ורב - עין לא ראתה, ולכן אם נמשך זמן לימוד הסוגיא שעה אחת יותר על הזמן, בודאי לא תהיו קצים בוה. ויענהו התלמידים: כן דברת רבנו, הנה דבריך טובים ונכוחים.

אח"כ נכנסו בפונדק שבשוק וראו חנות גדולה, והסוחר כותב בכפית ראשו, וראו כי המשרת שלו הביא מהבית קערה גדולה עם תבשילים וישם על השלחן לפני הסוחר. והוא, מחמת שהיה טרוד בחשבונותיו - לא הרגיש ולא נשא עיניו. כחלוף שעה בא בנו, וירא והנה התבשיל נתקרר ונקרש השומן שעליו. ויענהו אביו: הייתי נבוך בחשבון ורואה שחסר לי מהחשבון, ורציתי לדעת היכן נפלה הטעות. והרב ותלמידיו שומעים. ויאמר הרב: עתה נחזור, כי למדנו מוסר גדול מהסוחר העשיר שנעשה עבד לממונו, וכפף ראשו בלא אכילה, ואיך אנחנו קצים בלימוד שצריך עיון רב להוציא לאורה התשובות, וגם נלמד מוסר מהסוחר שכפף קומתו שלש שעות בשביל ממון קל, ואיך אנחנו קצים בלימוד ביישיבה ולא בעמידה, ואיך אנחנו קצים בעמדתו על רגלינו בחזרה של שליח ציבור בתפילת שמונה-עשרה שהוא שיעור חמשה רגעים. אמרו לו: כן דברת רבנו, דבריך טובים ונכוחים.

אחר-כך חזרו לבית הרב דרך רחובות העיר, וימצאו ברחובות נערים קטנים מפוזרים זה רץ יחף וזה מדלג וקופץ, וזה אוכל מקערתו ברשות הרבים, זה צועק וזה מנגן, וזה עושה צרכיו בפני הכל. ויאמר הרב לתלמידיו: גם ממעשה הקטנים נלמד מוסר, כי אנחנו רואים כל ילד מאלו הילדים, שבשביל תאוותו ורצון לבו עושה כל מה שלבו

חפץ, ואינו חושש אם משחקים ומלעיגים עליו. וכן ראוי לנו בעסק התורה, לא נחוש אם ישחקו וילעיגו עלינו, ואפילו נשמע חרפת עם הארץ, אנחנו נעסוק בשלנו כאשר ציונו ה' אלהינו. ויענו התלמידים: צדקת רבנו בדבריך הנעימים.

הנה נמצא, שצריך ללמוד מוסר כדי לגשת אל הקודש לפניו יתברך, מכח שלש בריות שלימד הרב החסיד ההוא מוסר השכל לתלמידיו. וזהו יובן הרמז "מן הבהמה" - אלו הכתפים שנושאים משאות גדולות וכבדות כמשא הבהמות הגסים. וגם "מן הבקר" - אלו הסוחרים שדרכם לעשות ביקור על חשבונם, לדעת אם יש טעות ויתקנו אותו. ו'בקר' לשון ביקור. וגם "מן הצאן" - אלו הילדים הקטנים שעושים מה שלבם חפץ באכילתם ומהלכם, ואין מקפידים אם ילעגו עליהם. הנה מכל אלו מיני הבריות - "תקריבו את קרבנכם", ר"ל ההתקרבות שלכם שצריכים אתם להתקרב בעבודת הקודש.

"אדם כי יקריב מקום" (א, ב)

"זובח תודה יכבדני"

אמר רבי יהושע בן לוי: כל הזובח יצרו ומתודה עליו, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבד להקדוש ברוך הוא בשני עולמות, העולם הזה והעולם הבא. שנאמר (תהלים נ, כג): "זובח תודה יכבדני" ומה שכתוב "אראנו בישע אלהים" (סנהדרין דף מג:).

במקום המזבח נעקד יצחק

הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ב ה"ב) כתב: ומסורת ביד הכל, שהמקום שבנה דוד ושלמה המזבח בגורן אַרְוֹנָה, הוא המקום שבנה בו אברהם את המזבח ועקד עליו את יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המקום שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא. אמרו חכמים: אדם ממקום כפרתו נברא. ע"כ.

המקיים מאה ברכות בכל יום כאילו הקריב קרבן

"מכם", אמרו מכאן, שכל המקיים מאה ברכות בכל יום כאילו הקריב קרבן. מנין, מכ"ם קרבן לה', מכ"ם עולה מאה. לומר שהמברך נחשב כמקריב קרבן, כי מקריב נפשו לפני בוראו. (ילקוט מעין גנים)

חלומו של רבנו חיים פלאג'י

כתב בספר 'תנופה חיים' (ויקרא אות ד') לרבי חיים פלאג'י זצ"ל: אדם כי יקריב מכם קרבן לה', זה נגלה אלי בחלום ליל שמירת (- ברית יצחק) בני אברהם השם ישמרהו ויחייהו, דאפשר לומר על פי מה ששמעתי באומרים לי, ומטו בה משמיה דגברא רבא - מורנו רבי אברהם בן עזרא ז"ל בעל ספר בתי כנסיות, שפירש כוונת מאמר רבותינו זכרונם לברכה על פסוק (תהלים מד, כג): כי עליך הורגנו כל היום זו ברית מילה. נחשבנו כצאן טבחה - אלו הקרבנות. והוא על פי מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה בגמרא פרק קמא דחולין (יא.), מנלן דאזלינן בתר רובא, משחיטת קדשים - ונתח אותנו לנתחיו... ולא נתחיו לנתחים, ואם כן יש לחוש במצות המילה משום סכנה, אלא היינו טעמא דאזלינן בתר רובא, דרוב אינם נוזקים.

וזה אמרו - כי עליך הורגנו כל היום זו מילה, דאיכא ספק פיקוח נפש, ועם כל זה מוסרים עצמנו למיתה. ואם תאמר, לא הותר בכהאי גוונא, לזה אמר נחשבנו כצאן טבחה, אלו הקרבנות דאזלינן בתר רובא.

כתוב בבראשית רבה סדר וירא ובסדר שמיני, ומה זה שבנה מזבח לשמי, אני נגלה עליו ומברכו, המל את עצמו על אחת כמה וכמה. ונראה דהכי נמי המל את בנו יחידו, דהרי קיימא לן כבן עזאי, דאדם אוהב את בנו יותר מגופו, וכמו שכתב רב"ן בתשובה (סימן לח). וגם רבותינו זכרונם לברכה אמרו, כי המל את בנו הוא כמקריב קרבן, אם כן זה שכתוב - אדם כי יקריב מכם, ממש אדם כמוהו, קרבן לה', דהיינו למול את בנו דהוי קרבן ממש. ואם תאמר, איך הותר למול תינוק בן שמונה ימים דאיכא סכנה, לזה אמר מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, שמשם נראה ראייה דאזלינן בתר רובא. תקריבו את קרבנכם - שלכם, דהיינו המילה.

מקריב נשמותיהם של ישראל

הגמרא במסכת חגיגה (יב:): אומרת שמיכאל שר ישראל מקריב נשמותיהן של ישראל ומביא אותם קרבן לקב"ה, כי הוא הכהן העליון וזהו שאמר: מכם, גימטריא מאה, ועם הכולל הוא מאה ואחד כמנין מיכאל. לומר לך שמיכאל הוא שמקריב את הקרבן, שהוא נשמותיהן של ישראל.

"מן הבקר ומן הצאן" (א, ב)

שלא להטריח על ישראל

כתב החפץ חיים (על התורה, כאן), מפני מה נבחרו אלו לקרבן, כדי שלא להטריח על ישראל, ואומר (מיכה ו, ג): עמי מה עשיתי לך ומה הלאתיך ענה בי. אמר רבי יהודה ברבי סימון, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, עשר בהמות טהורות נתתי לך, שלש ברשותך - שור כשב עז, ושבע אינן ברשותך אייל צבי וכו'. כלום הטרחתי עליך שתהא מחזיר בהרים ובבקעות, כדי שתביא קרבן מאלו שאינן ברשותך.

ובעין זה דרשו רבותינו זכרונם לברכה (ויק"ר אמור פכ"ז), על הכתוב באיוב (מא, ג) מי הקדימני ואשלם. אמר רבי ירמיה ברבי אלעזר, עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת - כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו, ורוח הקודש צווחת מי הקדימני ואשלם, מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מל את בנו עד שלא נתתי לו בן, מי עשה ציצית עד שלא נתתי לו טלית וכו'. והמוסר השכל היוצא משני המאמרים הללו הוא, כי אל יתהלל הנותן או המנדב כי משלו הוא נותן ומחסר נפשו, שהרי הקדוש ברוך הוא לא הטריח את האדם להביא ממה שאינו ברשותו, אלא תן לו משלו.

אדם ובהמה תושיע ה'

כתב מו"ר ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זכר צדיק לברכה בספרו 'קול יהודה': ושמעתי מפי מורי הרב הגאון רבי עזרא עטיה זכר צדיק לברכה על הפסוק (תהלים לו, ז): צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע ה'. והנה ראיתי מקום לרשום כאן את אשר ראיתי בפירוש הפסוק הזה מאת הגאון רבי יצחק הלוי הרצוג זצ"ל (הרב הראשי לישראל הובא בפתיחה לספרו היכל יצחק ח"א) וכה דבריו: הר גבוה ביותר ותהום עמוקה ביותר, שניהם עלולים לגרום סחרחורת לאדם שמסתכל בהם, והוא יכול לאבד את שיווי משקלו וליפול. אולם יש הבדל גדול ביניהם, שכן מי שעומד לרגלי ההר ומסתכל בהר, אפילו אם נופל, לארץ נופל, וחבלתו קלה, אבל העומד על פי תהום אם נופל, לתוך עמקה של תהום נופל, וחבלתו קשה. כך הנכשל בצדקותו, מכתו אינה קשה כנופל לרגלי ההר, אבל הנופל בהלכות ופסקים, אם הוא טועה טעותו יורדת עד התהום. וזהו שאומר "צדקתך" היינו הנופל בצדקתי זה "כהררי אל" כאדם המסתכל על גובה ההר. אבל "משפטיך" הנופל במשפטים ודינים זה כתהום רבה.

ומה ענין אדם ובהמה המוזכר כאן? אלא ידוע מה דאיתא בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו), שאלו לחכמה, חוטא מה דינו, אמרה: הנפש החוטאת היא תמות. כלומר, מבחינת החכמה אין תקנה לחוטא. למה הדבר דומה? אדם שירה בעצמו בשוגג, איזו תקנה יש לו, כלום נאמר כיון שירה בעצמו בשוגג לא תפעל בו הירייה? אלא בהכרח, שהירייה תפעל בו והוא ימות, כי כך טבע העולם, ולא ישתנה בעבור שהיה שוגג. ובכן, אם זה בנזקי הגוף, בנזקי הנפש על אחת כמה וכמה שהוא צריך למות, כי הנפש קשורה בשמירת המצוות כמו שכתוב (ויקרא יח, ה): וחי בהם, אם אין מצוות אין חיות וזה טבעי לנפש. ולכן החכמה אמרה הנפש החוטאת היא תמות, שכן אין לה תקנה, כמו שלגוף אין תקנה. אמנם זה היה מצד החכמה. עזבו את החכמה ופנו לתורה ושאלו אותה: אדם החוטא מה יעשה, אמרה: יביא קרבן ויתכפר לו. שאלו את הקדוש ברוך הוא מה יעשה, אמר: יעשה תשובה ויתכפר לו. ולזה אמר (תהלים לו, ז): אדם ובהמה תושיע ה' שהושיע את שניהם, א"כ למה ציוה שיביאו קרבן, כדי שהתשובה תהיה שלמה בהכנעה, וזאת לא תהיה אלא א"כ יראה בעיניו. אבל אין הכי נמי, בזמן שאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלות, לא יתייאש אדם מן הרחמים, כי התשובה תכפר על הכל וזהו שאמר - אדם ובהמה תושיע ה', ודו"ק כי הרחבתי הדברים על לשון מרן זצ"ל.

"ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים" (א, י)

כמה מיני בני אדם הצריכים תשובה

"צאן" - רמז לישראל שנקראים "צאן" (יחזקאל לד, לא), המתקרבים לעבודת ה' וחוזרים בתשובה. "מן הכשבים" - הם בני אדם אשר בנקל יוכל להשיבם. "או מן העזים" - הם בני אדם קשים ועזים. הנה קרבן כזה צריך להיות דומה לעולה, כמו שהעולה כולה כליל, כן המקריב בעלי תשובה על ידי תוכחתו צריך להקריבו כולו כליל, כי החוטא פוגם ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, וכאשר מחזירו בתשובה צריך לקדשו ולתקנו בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו. והכוונה, שישתדל לעשות לו תיקון על כל עוונותיו באופן שיהיה דומה לעולה שכולה כליל. גם צריך לעשותו דוגמת ה"זכר", דהיינו שיהיה אדם טוב הזהיר במצוות, שיהיה משפיע גם לאחרים כמו הזכר. (בן איש חי)

"מן הקשבים" (א, י)

כבש מלשון כיבוס

מדוע נקרא כבש בשם זה?

המלבי"ם כותב בספרו "הכרמל" (מובא בספר אוצר הידיעות) שכבש הוא מלשון כבוס, והכבש נקרא בשם זה - משום שמכבסים את צמרו. ומפני שכאשר מביאים אותו כקרבן, הוא מכבס את עוונותיהם של ישראל. זהו ההסבר למה שאומרים בשעת התשליך: "יכבוש עוונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאותם", כשתיבת "יכבוש" היא מלשון כבש.

"וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יַרְךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנַי ה'" (א, יא)

צריך האדם לשחוט את היצה"ר בכל יום בשלשה דברים

כתב בספר 'אילנא דחיי' שצריך האדם לשחוט את היצר הרע בכל יום בשלשה דברים הרמוזים בפסוק זה, ואלו הם: "על ירך" - דהיינו, לשמור ברית הלשון וברית המעור. שלא יהיה ח"ו פוגם בברית. "המזבח" - הוא השלחן שנקרא מזבח, שלא ימלא כריסו כבהמה אלא רק לשם שמים. "צפונה" - הוא הממון, שיהיה שונא בצע, כי מצפון זהב יאתה (איוב לו, כב), ואז יכול לבוא למדרגה שיהיה 'לפני ה'". וזהו שאמרו חז"ל (שבת קט): כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, ופירוש "העונה" לשון עינוי, אם מענה אדם עצמו משלשה דברים שהם. אכילה, ממון, ניאוף, שהם ר"ת אמ"ן, אז פותחין לו שערי גן עדן וממלאים לו את כל משאלותיו לטובה. וכיצד ישחוט את אלו התאות המוזכרים. את תאוות הנשים - על האדם לקדש את עצמו במה שהתירה לו התורה. ואת אכילה יתירה - יש להרבות בצומות והגבלות מיוחדות. ואת תאוות הממון - יש להרבות בצדקה, תרומות ומעשרות. (ע"פ רבי נחום מטרנוביל).

בעל הגאווה לא מצפין את עבודתו

צפונה לפני ה', פרש"י ז"ל: ואין צפון בבמה. פירשו הצדיקים שמי שהוא כבמה, כלומר בגאווה ובגדלות, אין עבודתו נצפנת, שכן אם הוא עושה מצוה או לומד, הרי הוא מהדר שיהיה בפרהסיא וגלוי לכל (אילנא דחיי לרמ"מ מרימנוב).

ע"י קרבנות הקב"ה זוכר עקדת יצחק

אמרו, בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו, התקין הקדוש ברוך הוא שני כבשים - אחד של שחרית ואחד של ערבית. וכל כך למה? שבשעה שהיו ישראל מקריבים תמיד על גבי המזבח וקורין צפונה לפני ה', זוכר הקדוש ברוך הוא עקידת יצחק. [ואומר: מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ בין גוי ובין ישראל, שאני זוכר העקידה. (מוסר חכמים)].

"וְהִסִּיר אֶת מִדְּאָתוֹ בְּנִצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְל הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן" (א, טז)

זהירות מן הגזל

כתב רש"י: בנוצתה עם בני מעיה. בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה נאמר: והקרב והכרעיים ירחץ במים והקטיר, אך בעוף שניזון מן הגזל נאמר: והשליך, כי המעיים אכלו מן הגזל. מידי פעם היה הסבא מקלם, רבי שמחה זיסל, עורך מגביות עבור ישיבתו. פעם, כששב ממסעו, נתן כדרכו לגבאי המוסד דין וחשבון על הכנסותיו והוצאותיו, בתוך הדברים הוא מסר לידם חצי סיגריה. בתשובה לשאלת הגבאים לפשר הדבר, סיפר להם שבזמן סיום עבודת שליחותו נשארה אצלו חצי סיגריה זו, כי רק את חציה הוא הספיק לעשן בימי תפקידו, ולכן הוא מחזירה עכשיו לרשות הגבאים. (תנועת המוסר ח"ב ר' שלמה זיסל פ"ד)

הגאון רבי נתן צבי פינקל - ה'סבא' מסלבודקא, לא נהנה שנים רבות מהישיבה, והתפרנס מחנותה של אשתו הרבנית. בשעה שראה הכרח להנות מהישיבה, נסע במיוחד לבריסק לשאול את הגאון רבי חיים סולובייצ'יק האם מותר לו לקבל הקצבה מן הישיבה וכמה שיעורה. ומלבד קצבה זו - לא רצה לקבל מהישיבה מאומה.

סיפר ר' נח פליי, שפעם הגיע לסלבודקה מהעיר מליץ ושמע שבנו הצעיר של הסבא, לבוש נעלים קרועות, בקשה הרבנית מר' דוב צבי שהיה הגזבר של הישיבה שישלח מיד כסף לבנה לקניית נעלים, אלא שהרב התנגד ואמר: מה לישיבה ולמשפחה? אין כל רשות לקחת כסף מהישיבה למטרה זו. (המאורות הגדולים עמוד רמא)

גם על הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד, ראש ישיבת אוהל תורה בברנוביץ, מסופר כי קבל עליו את כל העול הכספי של הישיבה, זאת מלבד השיעורים הקבועים שהיה נותן, וכיתת את רגליו למרחקים בכדי לגייס כסף לישיבה. אך אף על פי כן היה סבור שמגיעה לו רק משכורת רגילה כמו אחד הרמ"ם מהשיעורים הנמוכים, וכשהיה חוזר מגיוס תרומות - היה מוסר את הכסף למנהל הישיבה, באומרו שכאשר יחלקו משכורות לכולם יבוא גם תורו...

אף הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זכר צדיק לברכה, לא היה נהנה מהמוסדות הרבים שהקים, ולפרנסתו מצא לו מקור הכנסה שאינו קשור לישיבה. פעם הוצרך הרב לנסוע לגדרה לצורך הישיבה, ובמקרה כזה היה נוטל מהישיבה רק את דמי הנסיעה. בשהותו בגדרה הוזמן לשמש ככהן לפדיון הבן, לאחר מכן אמר הרב: עתה, לאחר שהשתתפתי בשמחה שאין לה קשר לישיבה, נמצא למפרע כי הוצאות הנסיעה היו לצרכים פרטיים, ואם כן עלי לממן את הנסיעה הזו. ואכן, מיד כשחזר לבני ברק, נכנס למשרד הישיבה והודיע למזכיר שירשום שהוא חייב לקופת הישיבה עשרים ותשע גרוש - דמי הנסיעה. (מוסר חכמים). ועיין עוד מה שכתבנו לקמן על הפסוק "והשיב את הגזילה" (ה, כג).

"אֶל מְקוֹם הַדְּשָׁן" (א, טז)

היה נבלע בנס

שהיה נבלע שם בנס, ואין שם אלא מקומו. (מהר"ר וידאל צרפתי כתב יד).

"וְנִפְּשׂ בִּי תִקְרִיב" (ב, א)

התשובה גדולה כמו קרבנות

תקרי"ב בגימטריא (עם הכולל) תשובה, לרמוז שהתשובה גדולה כמו קרבנות (רבנו מגרמיזיה). קרבן מנחה מאפה תנור, סופי תיבות בגימטריא: זה אברהם. שהפיל עצמו לכבשן האש לקדש שם שמים. ו-"מנחה מאפה תנור" בגימטריא עם הכולל: אלו הם חנניה מישאל ועזריה. "מחבת" - מכפרת על הרהור הלב שהוא נעשה במחבא. "מרחשת" - מכפרת על ריחוש השפתיים בעבירה. (חומת אנ"ך אות נ' בשם נצח ישראל כ"י).

"כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָּל שֵׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַיהוָה" (ב, יא)

להתרחק מהגאווה עד קצה האחרון

הטעם שמאס השי"ת בשאור ובדבש, משום שדרך השאור כשמתחמץ הוא מתנפח. וכן הדבש כשיחממו אותו יתנפח, שזה מורה על הגאווה, ולכן מאס אותם השי"ת מלהקטירם, ללמד שיתרחק מהגאווה עד קצה האחרון ובפרט בתפילה, שנאמר (תהלים קל, א): ממעמקים קראתיך ה', וכן כתוב (תהלים נא, יט): זבחי אלהים רוח נשברה. **ובמסכת** סוטה (דף ה.) אמר רב נחמן לא מינה ולא מקצתה, וכן כתוב (תהלים קא, ה): גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל, והטעם כי גבה עינים ורחב לבב, הם כדמיון שתי וערב - עבודה זרה [שכן הולך הוא לגובה ולרוחב], וזו מידתו של בלעם הרשע. (ילקוט המוסר ואבני השהם).

לא ירדוף אחר המתוק לחכו

וטעם הרחקת הדבש - להורות לאדם שלא ירדוף אחר המתוק לחכו (ספר החינוך מצ' קכ"ו). והרמב"ן נתן טעם, כדי שיהא שיתוף רחמים בדיון, ולא יהיה מתוק לגמרי. (מדבר קדמות).

תפילה שלא בזמנה אינה מתקבלת אף אם היא עריבה

אמרו חז"ל בברייתא דפטום הקטורת (כריתות ו.) אילו היה נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'. ויש לשאול, מה ראה התנא לומר לנו כי לולי אסרה תורה - ריחה של הקטורת היה נפלא שבועתיים.

וראיתי בשם האדמו"ר רבי אברהם מסוכטשוב זצ"ל שפירש, כי זה אמור כלפי אותם צדיקים המאחרים את תפלתם לאחר זמנה בכדי להתפלל בכוונה ובדבקות, ולזה בא התנא ולימד, שכשם שאין אנו יכולים לערב דבר בקטורת אף על פי שעל ידי זה ישתפר ריחה עד שלא יוכל אדם לעמוד מפניה, והיה יכול האדם להעלות בדעתו שיש בזה הדור מצוה, מכל מקום מחמת איסור תורה - אין מערבין בה דבש. כך הוא לעניין התפילה, אין אנו יכולים ללכת אחרי העריבות והדביקות שבתפלה, אף אם היא תערב לנו בכפל כפליים, כל עוד התפלה נאמרת לאחר זמנה ושלא כדינה.

"כִּי כָל שְׂאֵר וְכָל דְּבֶשׂ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לְה' קָרְבָן רִאשִׁית תִּקְרְבוּ אֹתָם לְה'" (ב, יא-יב)

לעולם ילך האדם בשביל הזהב

רבי יוסף שאול נתנון בספרו "דברי שאול" באר פסוק זה על פי דברי הרמב"ם הנודעים בתחלת הלכות דעות: דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם וזו משונה מזו ורחוקה ממנו ביותר, יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד, ויש אדם שדעתו מיושבת עליו ואינו כועס כלל, ואם יכעס, יכעס כעס מעט בכמה שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל רוח ביותר. ויש שהוא בעל תאוה לא תשבע נפשו מהלוך בתאוה, ויש שהוא בעל לב טהור מאד ולא יתאוה אפילו לדברים מעטים שהגוף צריך להן. ויש בעל נפש רחבה שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם, כענין שנאמר (קהלת ה, ט): אוהב כסף לא ישבע כסף, ויש מקצר נפשו שדיו אפילו דבר מעט שלא יספיק לו ולא ירדוף להשיג כל צרכו. ויש שהוא מסגף עצמו ברעב וקובץ על ידו ואינו אוכל פרוטה משלו אלא בצער גדול, ויש שהוא מאבד כל ממונו בידו לדעתו. ועל דרכים אלו שאר כל הדעות, כגון: מהולל ואונן, וכילי ושוע, ואכזרי ורחמן, ורך לבב ואמיץ לב, וכיוצא בהן.

שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה - אינו דרך טובה ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדן לעצמו. הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו.

בכל מדה ומדה בחיים צריך האדם למצוא את השביל האמצעי, שביל הזהב, לא להיות קיצוני לצד אחד.

והנה, ה"שאור" הוא קיצוני לצד אחד בהיותו מחמיץ, וה"דבש" קיצוני לצד השני בהיותו מתוק ביותר, ועל כן אמרה התורה: "כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" - הקיצוניות אינה טובה, תמיד יש ללכת בדרך האמצעית.

ויתכן להוסיף, שאמנם הדרכה זו נכונה לאדם שכבר הגיע להנהגה הטובה. אבל אדם שהיה פגום במידה מסויימת, הרי אומר הרמב"ם שילך לקיצוניות, לצד השני, ורק אחר כך יחזור לאמצע. ואם כן, יתכן שזה ההמשך: "קרבן ראשית תקריבו אותם לה", כלומר אם אתה בתחילת העבודה, צריך את הקיצוניות.

"וְכָל קָרְבָן מִנְחַתְךָ בְּמִלַּח תִּמְלַח" (ב, יג)

המקיים מצות ברית מילה כמביא קרבן מנחה

"במלח" - ראשי תיבות ברית מילה ליום ח' (מרבנו אפרים). וע"פ זה ניחא מה שאמר וכל קרבן מנחתך, שהמקיים מצות ברית מילה כמביא קרבן מנחה.

וכן אמרו במדרש שוחר טוב (מזמור קיב), כשנולד יצחק בן שמונה ימים הגישו למילה, והגישו למנחה על גבי המזבח, ועשה משתה ושמחה. מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו יום שזוכה למול את בנו כאבינו אברהם, שנאמר (בראשית כא, ח): "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק".

ואפשר להסמיך לכך רמז, "תמלח" - ראשי תיבות: תכין משתה ליום ח', ולא כמי שנהג לעשות הסעודה בליל תשיעי אחר יום המילה. ועוד, כתיב "הגמל", ודרשו (פסיקתא זוטרתא, בראשית שם): ה"ג-מל. כלומר ביום השמיני העולה בגימ' ה"ג מל את בנו.

משכני אחריו נרוצה - ולא ע"י יסורים

אמרו בגמרא (ברכות ה), אמר ריש לקיש... מה ברית האמור במלח - מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין - יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם.

האדמו"ר בעל "תפארת שלמה" מראדומסק, כתב ביאור נפלא עד מאוד על הפסוק בשיר השירים (א, ד): "משכני אחריו נרוצה". וכך הוא כותב:

בגמרא (קידושין כב:) נאמר, שיש שני אופנים של קנין 'משיכה' שבהם יכול אדם לקנות בעלי חיים: הדרך האחת - "קורא לה והיא באה", כלומר האדם קורא לבהמה הנקנית והיא באה אחריו. והדרך השנייה - "הכישה במקל ורצתה לפניו", האדם מכה בבהמה והיא ממהרת ורצה לפניו.

כאשר רוצה הקב"ה לקנות את עמו ישראל ולקרבת אליו, אף הוא נוקט באחת משתי דרכים אלו: דרך אחת היא דרך היסורים, שהיא בחינה של 'הכישה במקל', הדרך השנייה היא בחינה של 'קורא לה והיא באה' - ה' קורא לבני ישראל באהבה שישבו בתשובה, ובני ישראל נמשכים אחריו.

ואנו מבקשים מה' יתברך, שימשכנו אליו ויקנה אותנו בדרך של "משכני אחרך נרוצה", שיהיה זה בחינת 'קורא לה והיא באה', - בדרך של אהבה, ולא חלילה בדרך השנייה של יסורים, של 'הכישה במקל'.

והגם שייסורים ממרקין כל עוונותיו של אדם, מבקשים אנו מהקב"ה את הדרך השנייה של 'קורא לה והיא באה', ועל ידי התשובה נמחלים עוונותיו. ומעלה נוספת יש בתשובה, שאם זוכה לשוב בתשובה מאהבה - זדונותיו נהפכים לו לזכויות. (להתעדן באהבתך)

"כָּל חֵלֶב לָהּ" (ג, טז)

לשמר את ההתלהבות לה' יתברך

דרש הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל, בספרו "תפארת שמשון" (ויקרא, עמ' לז): כתב הרמב"ם (הלכות איסורי מזבח פ"ז הי"א): "ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שביא ממנו וכו', והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה - יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב - יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום - יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר - יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר "כל חלב לה".

והנה לרבים מאתנו ישנם הרבה רגעים של התלהבות, של התעוררות שבטוחים אנו שיובילו אותנו לשינוי בכל מהלך החיים, ואכן מכח אותם רגעים ממשכיכים אנו לחיות את חיינו כבני תורה, אך בחלוף הזמן ההתעוררות דועכת. **בפסוק** כאן כתובה עצה נפלאה: "כל חלב - לה!"

בכדי להקדיש בהמה להיות קרבן, הסדר הוא: נכנסים לרפת, בוחרים בהמה ואומרים: 'הרי זה הקדש', ולפי ההלכה הבהמה הופכת מיד להיות נכס של השי"ת.

מדוע התורה אומרת לנו לפעול לפי הסדר הזה? מדוע אי אפשר פשוט לקחת בהמה, להביא אותה לבית המקדש ולהקריבה, בלי שתיהפך קודם להיות ממון הקדש?

טמון כאן רעיון נפלא. נצייר לעצמנו אדם שעשה עסק גדול והרוויח ממון רב. הוא שמח שמחה גדולה, ב"ה יש לו כלפי ה' יתברך הכרת הטוב. מתוך השמחה הגדולה בא לכלל החלטה להביא לבית המקדש קרבן, שהוא ביטוי של אהבה ע"י שפיכת הדם על גבי המזבח.

הוא נכנס לרפת לבחור בהמה מתאימה, כמובן את הטובה ביותר, הוא קורא למומחה, בוחר את הבהמה המשובחת והנאה מכולן, ומכריז: "הרי זו לה!". זהו השלב הראשון. ואילו את השלב השני - העליה לירושלים והבאת הבהמה לבית המקדש, הוא יבצע במשך הזמן, אולי עוד שבוע אולי בחודש הבא.

בינתיים הדברים משתנים, מצבו הכלכלי שוב אינו שפיר כשהיה, עליו לשלם חובות. כשמגיע זמנו לעלות לירושלים ולהביא את הבהמה לקרבן, הוא חושב לעצמו: בעצם, זו בהמה יקרה, אני לא יכול להרשות לעצמי להביא לקרבן כזו בהמה. אך זה מאוחר מדי, הוא כבר התחייב כשאמר: "הרי זו לה" - הבהמה כבר מוקדשת ונחשבת רכוש ההקדש, ואין באפשרותו להתחרט.

מספרים על האדמו"ר מויזניץ זצ"ל, שפעם התקשר לאחד מחסידיו והזעיקו לבוא מיד. כשהגיע אמר לו: אני צריך כסף לצדקה. שאל החסיד: מדוע הרבי הזעיק אותי היום, מה היה קורה אילו הייתי בא מחר. ענה הרבי: היום הכסף הזה הוא בגדר רווח, מחר הוא כבר יהיה בגדר קרן, לכן קראתי לך היום כדי שתתן מיד את הכסף לצדקה ללא יכולת להתחרט.

שמעתי מעשה נפלא שהיה עם מרן החפץ חיים זצ"ל.

לחפץ חיים זצ"ל היה בן יקר, חלק מהמשנה ברורה הוא כתב יחד אתו. והנה למרבה הצער הבחור שבק חיים לכל חי. בעת פטירתו, החפץ חיים לא היה בראדן, וכשהגיע לשם, היה זה ממש אחרי הקבורה כאשר האנשים היו עדיין סביב הקבר. הוא ביקש מהם להמתין מעט, ואז פתח ואמר את הדברים הבאים:

בתקופת האינקוויזיציה חיה בספרד אשה אלמנה ולה בן יחיד אשר היה כל עולמה, מלבדו לא היה לה מאומה בחיים. רח"ל אותו בן יחיד נהרג, וכשזה קרה היא אמרה כך: רבש"ע, אני מודה ומתוודה לפניך, שכאשר בני היה חי היה מקום בלבי גם לו, ולכן לבי לא היה שלם באהבתי אליך. עד עתה, כשהשגחה גרמה שאינו בין החיים יותר, לבי שלם באהבתך.

המשיך החפץ חיים ואמר: רבש"ע, כשבני היה חי, היה מקום בלבי לאהבה אליו, וכעת את האהבה הזו אני מקדיש לך, הקב"ה!.

כלומר, הח"ח הביא סיפור וניסה ליישם אותו על עצמו, אך כמדומה שאם נדייק בדברים - נגלה הבדל משמעותי בין הסיפור ליישום שלו, כיון שסוף כל סוף החפץ חיים חי כמה דורות אחרי אותה צדקת שחיה בזמן קדום יותר, והרגשותיה לא היו באותה דרגה כמו שלו.

היא אמרה שעתה לבה שלם באהבת ה', והמשמעות היא מיידית - עכשיו לבה שלם. החפץ חיים לא אמר - רבש"ע, האהבה שישנה כעת בלבי היא אליך, אלא - "את אותה אהבה שהיתה לי כלפי הבן - אני מקדיש לך".

שכן, מרן הח"ח בא עם הכוחות וההתלהבות למלא את לבו באהבת ה'. הוא הבין: כעת אני מתלהב, זהו רגע מרגש עד מאוד, הלוויית הבן שהיה כה יקר, אך מה יהיה מחר ומה יהיה מחרתיים, ומה לאחר מכן? בגאונותו ובצדקותו אמר: אני מקדיש את אהבתי אליך יתברך! ממילא, בעתיד לא תהיה לי ברירה, אצטרך לעשות הכל כדי להישאר במדרגה הזו. היתה זו גאונות בעבודת ה'.

טמונה בדברים עצה מעשית.

נצייר לעצמנו יהודי אוהב תורה, רוצה ללמוד בכל מאודו. הוא מגיע הביתה אחרי יום עבודה מפרך, מוציא גמרא מהארון ומתחיל ללמוד. כמה זמן? כמה שיוכל... אחרי שלוש דקות העיניים מתחילות להיעצם והראש נשמט על צדו. הוא מתיישב על הספה לנוח מעט - ובזה נגמר הסיפור...

הציור ודאי מוכר לכולנו. מה בכל אופן ניתן לעשות במצבים הללו?

אתן לכם עצה נפלאה. כשמתיישבים ללמוד, יש להחליט לפני כן [כמובן בלי נדר] כמה זמן מתכוונים ללמוד. לעשות קביעות עתים - והזמן הזה שייך לה'. זהו קרבן עולה, כליל לה', ואז - אם העיניים מתחילות לבעור, יאמר לעצמו: מה כבר יכול לקרות לי? הרי אף אחד עוד לא מת מעייפות... ובמקרה הכי גרוע אמות על קידוש ה'. ברגעים קשים אלו יזכיר לעצמו את דברי חז"ל: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן, שנאמר 'זאת התורה אדם כי ימות באהל' (ילקו"ש תורה רמז תשס).

בצורה כזו, רוב הסיכויים שלימודו יראה אחרת לגמרי. אם מתחילים ללמוד מתוך החלטה נחושה, עם חשק פנימי - גם אם באמצע - התינוק מתחיל לבכות והאשה מצפה לעזרה, זה אחרת, כי הרי הקדיש את השעה הזו לה' במסירות נפש.

צריך לדעת, ואני אומר זאת רק בהשקפה, לא מבחינת הלכתית - כשקובעים שעה ללמוד תורה, הזמן הזה שייך לקב"ה. אדם נדב את הזמן זה, וכעת כביכול הזמן שייך לקב"ה.

לרבים מאתנו יש מדי פעם כאב לב, כתוצאה מבעיות בפרנסה, בחינוך הילדים, בריאות וכו', ועלינו לדעת כי מבחינה מסוימת כאב לב הוא דבר יקר מאוד, יהלום שצריך לדעת איך להשתמש עמו.

מסופר על הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, שבהיותו ילד קטן, פעם אביו נתן לו מכה והוא התחיל לבכות. באמצע הבכי נטל הילד סידור בידו והתחיל להתפלל תפילת מנחה. שאל אותו אביו - מדוע אתה מתפלל מנחה עכשיו? ענה ר' ברוך בער: הרי ממילא אני בוכה, עדיף כבר שאנצל את הדמעות ואתפלל כעת תפילת מנחה!

דמעות הן יהלומים, "אף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו" (ב"מ נט.), וכשקורה וכבר בוכים מסיבה כלשהי - יש לנצל את הדמעות לתפילה מעומק הלב, תפילה עם דמעות. ביום כיפור הגברים עומדים בקדושה ובטהרה כל היום בבית הכנסת ומתפללים, ואילו הנשים פעמים רבות נאלצות להישאר בבית, עם הילדים הקטנים. אותה אשה שנשארה בבית ביום הקדוש מרגישה את עצמה אומללה, לא ניתנה לה האפשרות להתפלל בבית הכנסת. היא לוקחת סידור, מתחילה להתפלל, ומדי פעם מורידה דמעה. אין לשער ערכן של דמעות אלו. אשה שמורידה דמעה, יכולה לפתוח את כל השערים.

כמה יקר הוא כאב הלב, בכוחו לפרוץ את כל המחיצות!

"נִפֶּשׁ בִּי תַחֲטָא" (ד, ב)

עשרה דברים משמשין את הנפש

עשרה דברים משמשין את הנפש, הושט למוזון, והקנה לקול, והכבד לחימה, והריאה לשתיה, המסס לטחון, והטחול לשחוק, והקיבה לשינה, והמרה לקנאה, והכליות מחשבות, והלב גומר, והנפש למעלה מכלם. אמר הקדוש ברוך הוא: אני עשיתך למעלה מכולן, ואת יוצאת וגוזלת וחומסת וחוטאת. (ויקרא רבה פרשה ד' ס"ד).

"וּמִן הַדָּם יִתֵּן עַל קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ וְכוּ' וְאֵת כָּל חֲלָבֵי יְרֵים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ" (ד, יח-יט)

כוחות הפכיות לחלקי המצוות

הטעם שציוה השי"ת בכל הקרבנות ליתן הדם והחלב על המזבח, יתבאר על פי משל לסוחר שהלך לבית המדרש, ובתוך כך בא אחד ממרחקים לקנות סחורה. וישאל את אשתו: איך בעלך, ותאמר הנה הוא בבית המדרש. והאיש לא רצה להמתין, וילך לסוחר אחר ויקנה ממנו. ואחר שבא מבית המדרש ונדע לו מזה, וירע בעיניו על הרווח שהיה יכול להרוויח מאותה הסחורה. ויאמר לאשתו: מהיום והלאה כשיבוא איש וישאל עלי, מהרי לשלוח אחרי ואבוא לביתי.

לימים, בא איש לתבוע את חובו ממנו, ולא מצאו. ותאמר לו אשתו: המתן כמעט רגע ואני אשלח לקרוא אותך, ותשלח את משרתך ויקרא לו, וימהר לרוץ בכל כוחו. ובבואו עיף ויגע, והנה הנושה לנגד עיניו, ואין לו לשלם מה שחייב לו, ויחרפהו ויבזהו. ואחר שיצא הנושה אמר זה לאשתו: הוי אשת כסילות החלפת השיטה, כי כאשר בא הסוחר לקנות הסחורה, היית עצלה לשלוח לקרוא אותי, וכאשר בא הנושה לתבוע ממני ממון, היית פחו כמים לקרוא אותי. **הנמשל**, על דרך זה חלקי המצות שתיים הם: מצוות עשה ולא תעשה, ולהם צריך שני כוחות הפכיות. והוא, כי למצוות עשה צריך כח הזריזות, ולמצוות לא תעשה צריך כח העצלות. ואדם החוטא מחליף השיטה, כי מעורר כח הזריזות לעבור על מצוות לא תעשה, ואת מדת העצלות מנצל להתעצל מלעשות המצוות עשה. והקרוב בא על חטא אחד משתי אלה, או שחטא בכח הזריזות לעבור על מצוות לא תעשה, או שחטא במדת העצלות מלעשות את מצוות עשה.

והנה הדם הוא כח החום לעורר כח הזריזות, וְהַחֲלֵב הוא כח הקרירות לעורר את מדת העצלות. ולכן צוה השי"ת להקריב על המזבח לכפרה גם את החלב וגם את הדם אשר בסיבתם בא החטא. והשי"ת יזכנו במידת הזריזות בעבודתו אמון.

"וְנִפֶּשׁ בִּי תַחֲטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֵד אוּ רָאָה אוּ יָדַע אִם לֹא יָגִיד וְנִשְׂא עֹנֹו" (ה, א)

להעביר על מדותיו

בספר "ילקוט חמישאי" הביא בשם ספר "דן ידין ואלף המגן" לפרש פסוק זה:

הנה איתא במס' יומא (נג.) אמר רבא: כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו. וזה רמז הפסוק "ונפש כי תחטא" - אם אדם עשה ח"ו חטא, מה תקנתו - "ושמעה קול אלה", אם שמע שמקללים אותו, אפילו ברור לו הדבר, "והוא עד או ראה או ידע" (-וברור לו שהוא צודק), "אם לא יגיד" לאותם מחרפים ומגדפים, אלא בולם פיו בשעת מריבה, אז - "ונשא עוונו" - הקב"ה מוחל על פשעיו, וכפי דברי רבא.

וכתב החיד"א, שהסיבה לכך שכל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו היא, כיון דאיתא בזוהר שעוונותיו של אדם מכבידים על כנפי השכינה, ועל כן כאשר אדם מוחל לחברו כדי שלא יהיה כבד לכנפי השכינה, א"כ

מידה כנגד מידה הקב"ה מוחל לו על עוונותיו כדי שלא יכבד על כנפי השכינה. ושם הביא מעשה שחרפו וגידפו את רבנו ה"אור החיים" הקדוש, ושתק. וביאר לאותם ששאלו אותו, שהטעם שמחל לאותו שחירף וגידף אותו הוא שלא יהיה צער לשכינה. ודו"ק, כי יסוד גדול הוא.

לפי"ז יוצא, שהמעביר על מידותיו, לא די בכך שרק לא יענה למחרפו, אלא צריך שגם ימחול על עלבונו, כי אם לא כן, עדיין יהיה צער לשכינה מחמת קפידתו. (נפלאות מתורתך)

"וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאלֹהֵי" (ה, ה)

תשובתם של חכמי ישראל

מסופר, כי במשך כחמש עשרה שנה היו שומעים את רבי ישראל סלנטר מתוודה ואומר: חטאתי נגדי תמיד. היה זה על אשר שכח פעם אחת לבדוק את כיסו בערב שבת כפי מצות חכמינו זכרונם לברכה (שבת יב). שחייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכה, ומצא אחר כך פיסת נייר בכיסו. וכן על אשר שכח לבדוק לפני פסח את המקום בו נמצא המלח שמשתמשים בו כל השנה. הרי לנו, כי על חשש איסור כל שהוא היו גדולי עולם עושים תשובה.

כך מסופר, כי באחת השנים עבר רבי אליהו לאפיאן זצ"ל ניתוח בעיניו, ובעת הניתוח עלה לפתע לחץ דמו באופן מבהיל ופקעה לו עין אחת, והיה בסכנה גדולה, וכפסע היה בינו ובין המות. כעבור כמה שנים, עבר הרב לאפיאן ניתוח נוסף בעיניו, אלא שאז הכל עבר בשלום.

כשבאו תלמידיו לבקרו, ראוהו שוכב במיטה ופניו מאירות. ענה ואמר ר' אליהו למקורביו: בניתוח הראשון בעיניי הייתי בסכנה גדולה, והסיבה לכך היתה, כי לפני שעליתי על שלחן הניתוחים חשבתי לעצמי הלא כעת דנים אותי למעלה, ואם כן צריך אני לעשות תשובה. ואז התחלתי לחשוב על מעשי בעבר, ואני זוכר אותם בפרוטרוט מעת שהייתי ילד בן שתים עשרה עד עכשיו. ומכיון שחשבתי על העבר שלי, גבר לחץ הדם והייתי בסכנה גדולה. לא כן עכשיו בניתוח זה, נוהרתי מכך ולא חשבתי על כך כלל, וברוך השם הכל עבר בשלום. (מוסר חכמים)

"וְאִם לֹא תִגְעֶי יָדוֹ דֵּי שָׁה וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה לָהּ אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה" (ה, ז)

אלול ר"ת א' אחד ל' חטאת ו' אחד ל' עולה

"אחד לחטאת ואחד לעולה" - ר"ת אלול, ללמד כי חודש אלול הוא זמן של תשובה, ומי שחוטא ומביא קרבן צריך לחזור בתשובה. ועוד, שיעשה אחד לעולה, כלומר שמכאן ואילך גם במשך כל השנה יתחזק בתשובה כמו בחודש אלול. (תורת החיד"א)

"וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֵת חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו" (ה, טז)

תשובה תשוב - ה שהפריד בעוונותיו

מובא ב"ילקוט חמישאי" בשם ה"אדרת אליהו":

ידוע שהאדם שעושה עבירה, פוגם וגורם להפריד את אות ה' האחרונה מהשם הוי"ה, וכמו שאמרו המפרשים ש"תשובה" הוא: תשוב-ה', כי ע"י התשובה הוא מחזיר ומשיב את האות ה' למקומה.

וזה רמז הפסוק: "ואת אשר חטא" - אותו אדם שחטא, היינו שהחסיר "מן הקודש" - משמו הקדוש של הקב"ה שהפריד את האות ה', "ישלם" - צריך להתוודות ולעשות תשובה ולהשלים את האות. והיינו "ואת חמישיתו" - את האות ה' שהיא האות החמישית באותיות, יוסיף אותה לשם הוי"ה, וע"י זה יתכפר לו.

"אָשֵׁם הוּא אָשֵׁם אֲשֶׁם לָהּ" (ה, יט)

רמז לצדיקים שצמו מ' יום

הקשו רבותינו ז"ל, למה הזכיר בפסוק שלש פעמים את התיבה 'אשם', ולמה הפסוק רק בן חמש תיבות ולא כמו פסוקים אחרים שהם ארוכים.

ונראה לומר, כי הנה היו שלשה שלא אכלו ולא שתו ארבעים יום ושכרם היה רב, ואפילו הכי נענשו על דבר קל. ומי הם, משה רבינו ע"ה, ואליהו הנביא, ושלמה. משה, דכתיב (דברים ט, ט): ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה

לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. שלמה, כמו שאמרו רז"ל (ילקוט"ש ריש משלי) על מ"ם של 'משלי' שהיא רבתי, לרמוז שישב בתענית ארבעים יום, וה' נתן חכמה לשלמה, כדכתיב (מלכים א' ה, יא): ויחכם מכל האדם. ואלהיו, דכתיב (מלכים א, יט): וישב מלאך ה' שנית ויגע בו ויאמר קום אכול כי רב ממך הדרך ויקם ויאכל וישתה וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה עד הר האלהים חורב.

וזה הרמז **אש"ם** נוטריקון: אליהו שלמה משה. ושלוש פעמים אשם נאמר כנגדם, כי סופם שנענשו. משה נענש על מי מריבה, ועל שאמר שמעו נא המורים, ועל שאמר למה הרעתה, ולא נכנס לארץ. והתפלל תקט"ו תפלות, ואמר לו הקב"ה רב לך. ושכרו רב, שכתוב בו (דברים לד, י): ולא קם נביא עוד בישראל כמשה.

ושלמה על שעבר על דברי תורה (דברים יז, טז): לא ירבה לו סוסים ולא ירבה לו נשים וכסף וזהב לא ירבה לו, ולקח את בת פרעה נכה והסירה את לבו מעבודת ה', נענש שהיה חוזר על הפתחים ואומר אני קהלת, ואין שום אדם משגיח בו.

ואליהו נענש על מה שאמר (מלכים א' יט, י): עזבו בריתך בני ישראל. וכשהלך אל בית האלמנה - מת בנה, ואמרה לו: באת אלי להזכיר את עוונתי. ואיזבל שלחה ואמרה (מלכים א' יט, ב): כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם, וירא ויקם וילך אל נפשו, שראה עצמו בסכנה על ידי אחאב ואיזבל אשתו שהיו עובדים עבודה זרה, עד שאמר אליהו (מלכים א' יט, ד): רב עתה ה' קח נפשי כי לא טוב אנכי מאבותי.

ודוד המלך ע"ה, גם הוא רמז בתהלים על אלו שלש האשמות שאמרנו (תהלים ה, ב): ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ, והנה, מה אדיר שמך הם ר"ת אש"ם, כנגד אליהו שעלה לשמים והוא פינחס בן אהרן הכהן, וידוע שאהרן הוא כנגד ספירת הוד, וזהו שאמר הכתוב (שם) אשר תנה הודך על השמים.

ועוד אמר דוד (שם פסוק ד) כי אראה שמיך מעשה, ר"ת אש"ם. כנגד משה שעלה למרום לקבל את התורה, ואמרו מלאכים: מה אנוש כי תזכרנו. וזה הרמז - כי אראה שמיך מעשה אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כוננתה מה אנוש כי תזכרנו וגו'.

וכנגד שלמה אמר דוד (שם פסוק י) ה' אדנינו מה אדיר שמך, ר"ת אש"ם. שהיה מושל על עופות ודגים ועל הבהמות. ולכן כתיב שם כל שתה תחת רגליו צנה ואלפים כולם וגם בהמות שדי, צפור שמים ודגי הים עובר ארחות ימים, ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ, דייקא, כי היה מלך על כל הארץ.

ומכך למדנו, שאין לפניו לא משוא פנים ולא מקח שחד, ונתן לאותם צדיקים שכרם וענשם, וכן נותן לנר"ן שכר ועונש, כי שלש אשמות שאמר הם גם כנגד נפש רוח ונשמה, והגוף אינו עיקרי אלא חומר, כדכתיב (בראשית ג, יט): כי עפר אתה וגו'. וזהו שאמר: אשם אשם. (כסא רחמים)

"וּמַעֲלָה מַעַל בְּה' וּבַחֹשֶׁךְ בַּעֲמִיתוֹ" (ה, כא)

מי שהזהיר על השבת הזהיר על הגזל

הורגלו האנשים לזלזל בדיני ממונות ומשפטיהם, וגם אותם המהדרים ביותר במצוות שבין אדם למקום, מקילים ראש באיסור גזל ודומיהם. ולזה אמרה תורה שהמכחש בעמיתו וגוזלו - מועל בה', כי אין מצוותיה של תורה חלוקות, וכולם מרועה אחד ניתנו, ומי שהזהיר על השבת ושאר מצוות חמורות בתורה, הזהירונו לבל ניקח מרכוש זולתנו אפילו פרוטה.

"וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל" (ה, כג)

זהירותם הגדולה של גדולי ישראל מאיסור גזל

בשובו לביתו ממסעותיו, גילה החפץ חיים כי אשתו תיקנה את המדרגות המובילות מרשות הרבים לביתם, ושם ליבו כי חלק מהמדרגות היו נוגעות באדמת רשות הרבים, רבי ישראל מאיר סירב להיכנס לבית, הוא טען שיש בכך משום גזל, וצוה מיד לשנות את המדרגות. (תנועת המוסר ח"ד עמוד 124)

מעשה נוסף, רבי משה אלכסנדרוב, היה תלמיד ביישיבת ראדין שעזר לחפץ חיים בהעתקת כתב ידו, והחפץ חיים קבע לו בשכר העתקת כל גיליון בן מספר שורות מחיר קצוב. לאחר זמן מה, בא החפץ חיים בבהלה לאותו תלמיד ואמר לו שקרה אסון גדול, והוא נכשל בעוון גזל, שכן מצא הוא בין הגיליונות שהעתיק, כמה מהם שיש בהם יותר

שורות ממה שנקבע, ונמצא שהטעהו ושילם לו פחות ממה שמגיע לו, והיות שאי אפשר לברר כמה שורות היו בכל הגיליונות, הרי שנעלם ממנו שיעור הגזילה ואינו יודע כמה להשיב, זאת למרות שללא ספק המעתיק וויתר ומחל על השורות הנוספות שהעתיק. אך החפץ חיים לא זו משם, עד שהגיע אתו לעמק השווה כמה צריך לשלם, ושילם לו לאחר פיוסים רבים ובקשת מחילה. (שם עמוד קכ"ה)

פעם בערב שבת בשובו מבית המרחץ נזכר רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, כי היות ולא הספיקו בגדיו להיכנס לתא אחד, השתמש גם בתא הסמוך, ועתה משהפך בדעתו על כך חשב לעצמו, אם השתמשתי בתאו של אדם אחר עלי לשלם לבעל המרחץ מחיר כרטיס נוסף. אחד התלמידים הציע את עצמו ללכת ולשלם לבלן כרטיס נוסף. השיבו רבי איסר זלמן, הרי דין מפורש הוא כי הגזול מחברו חייב גם לפייסו, וא"כ מלבד השבת הגזל - מחוייב אני בעצמי ללכת ולפייס אותו. (אישים ושיטות, זיון. עמוד שיט)

על רבי אליהו דושניצר זצ"ל משגיח ישיבת לומז'א מסופר, כי בחצר ליד הישיבה בפתח תקוה היה גר יהודי שהיו שייכים לו שני עצי אקליפטוס גבוהים, וכשהגיעו הימים שלפני חג הסוכות, היו באים ילדי הסביבה וקוטפים ענפים לסכך, בלא נטילת רשות הבעלים. בעקבות כך, נוהג היה רבי אליהו מדי שנה ללכת לבעל העצים לקנות ממנו את כל הסכך שקטפו הילדים, ואחר כך היה מקנה את הסכך לכל מאן דבעי, בכדי שלא יכשלו באיסור גזל וישבו בסוכה גזולה. (נחלת אליהו דושניצר עמוד יח)

״וּכְפַר עֲלֵיו הַכֶּהֶן וְכוּ׳ לְאַשְׁמָה בַּה״ (ה, כו)

השומר שבת מתכפרים עוונותיו

"לאשמה בה" - ר"ת לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי, כלומר שהשומר שבת כהלכתו, ע"י זה מתכפרים עוונותיו ומקרב את הגאולה, ונמצא שסיים את הפרשה בכי טוב. ועוד יש לומר, וכפר עליו הכהן, ר"ת גימטריא: אף. וסופי תיבות: נר"ו, שהם ר"ת: נפשו רוחו ונשמתו. לרמזו שע"י הקרבן מתכפר כל חרון אף שהיה עליו ע"י עוונותיו, ומזכה את נפשו רוחו ונשמתו לעולם הבא. (ילקוט המוסר ואבני השהם)

פנינים נפלאים

פנינים נפלאים בענין ביעור חמץ. הקערה וההגדה.

עניני ביעור חמץ

ביעור חמץ - ל' יום קודם הפסח

השל"ה הקדוש אומר, שמצות בעור חמץ נוהגת חודש לפני פסח.

משמעות הדבר, שמיום הפורים, בכל פרוסת לחם ובכל ביג'לה שאוכלים - ניתן לקיים מצוה, אם רק נכוין. על כן, כדאי לזכור את הדברים, ולא סתם ללעוס - לבלוע, אלא לכוין לקיים באכילה זו מצות עשה של ביעור חמץ.

ישנו "מדרש פליאה" מעניין: על הכתוב (שמות יב, כו-כז) "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם ואמרתם זבח פסח" - מכאן ששואלים ודורשים בהלכות פסח קודם הפסח שלושים יום. ולכאורה איך משמע מכתוב זה?

הסביר הגאון מוילנא זי"ע: חצי פ' הוא מ'. חצי ס' הוא ל'. וחצי ח' הוא ד'. הרי אותיות "למ"ד".

וזהו: "ואמרתם זבח פסח" - כשתחתכו ("זבח") מלת "פסח" לחצאין יצא למ"ד, היינו ליסוד הלכות הפסח ל' יום קודם החג.

זכות העבודות לחג הפסח

מזבא בשם "הרוקח" [שהגאון מוילנא העיד עליו שכל דבריו ברוח הקדש ודברי קבלה הם], שכל שפשוף וקרצוף לשם בעור חמץ יוצרים מלאך בשמים.

אדם המגיע לביתו ואין לו כח לנקות. אם בכל זאת יתגבר ויסיע [בסבר פנים יפות...] - מכל שפשוף שלו נוצר מלאך טוב שמליץ זכות עליו. עשה מאה קירצופים - נוצרו מאה מלאכים טובים.

כמה 'משתלם' להתגבר על עיפות ועל עצלות! כמה משמח לעזור בעבודות הפסח, ולזכות לאוצרות אדירים!

שמחה במצוות

ה"בן איש חי" כותב, שכל מצוה שעושים בשמחה - ערכה גדול לאין ערוך ממצוה שלא בשמחה. גם עקרת הבית וגם הבעל יזכו לברכה גדולה, אם יעשו את עבודות הפסח מתוך שמחה של מצוה. השמחה הזאת מוסיפה כח, גם אם עיפים, ונראה בתחילה שהמטלות קשות ומאימות.

יקבל הדין באהבה

ובזמן הזה של העבודות בדרך כלל הילדים לא תמיד עוזרים החכם עיניו בראשו ידע איך להעלים עין לוותר ולקבל הכל באהבה.

על דרך משל מספרים על הנעליים שבאו, ותבעו את ספרי התורה לדין תורה. אמרו הנעליים: "רבותי, אנחנו יצאנו מבטן של אותה אמה, היינו תאומים. למה על עור הבהמה האחד כולם דורכים, ואת השני מנשקים ומחבקים, עוטפים ומכבדים, ושמים בארון הקודש?!" אמנם משל הוא, אבל לימוד לקחה בצדה.

אמר על כך רבי מנחם לנג: העור הראשון, כשהתחילו לדפוק עליו, צעק שאין לו כח, ונשאר עור עבה. מה עושים מעור עבה? - נעלים. העור השני קיבל מכה ועוד מכה, ושתק, עד שנעשה דק ועשו ממנו ספר תורה. היום כולם מנשקים אותו.

מי שמוכן להרכין את הראש ולקבל עול מלכות שמים, לחיות עם רבונו של עולם ללא תנאי, ולקבל את הדין באהבה - הוא יזכה ש'ינשקו' אותו, הוא יזכה לקדושה.

טוב אחד בצער

לא מדובר דוקא על קבלת יסורים באהבה, אלא גם על התאמצות מול הקשיים הקטנים של החיים. קשה לי עכשו ללמד, קשה לקום בזמן לתפלה, קשה למחול לההוא שפגע בי... אולם צריך להתחזק, ולעשות רצון ה' גם כשקשה! אילו היו אומרים לנו שהמציאו מכונה חדשה - מכניסים בצד אחד שלה שטר של דולר, ויוצאים מאה דולר - מי לא היה רץ להנות ממכונת הפלאים, ולהפוך למולטי-מיליונר?!

הענין הוא שיש מכונה כזאת.

איפה היא ומהי המכונה הזאת?

חז"ל אמרו: "יפה פעם אחת בצער, ממאה פעמים שלא בצער". אתה עיף ויגע, אבל בדיוק עכשו מבקשים ממך; להושיט עזרה דחופה. אתה יכול להכנע לעיפות, אבל אם תתגבר - תרויח על אותה מצוה פי מאה! ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך.

הטעם שיש לחג ג' שמות

ונודע כי החג יש לו ג' שמות - חג המצות כמ"ש בהתורה זמן חרותנו כמו שמזכירים בתפילה. וחג הפסח חג המצות - הוא שהקב"ה משבח את ישראל שיצאו לא אמרו איך נצא בלי מזון אלא האמינו והלכנו וע"ז אמר להם זכרתי לך חסד נעוריך וכו'.

חג הפסח - אנחנו קוראים כן ע"ש שבח השי"ת ואמרתם זבח פסח הוא לה' שפסח על ביתו בני ישראל.

חג החירות - הוא ההשגה שהאדם בן חורין ולא משועבד לשום כח ולשום דבר כי התכלית של זה היא קבלת התורה ואז החירות מיצה"ר תכנס לטבע ומהיום אנחנו עבדים אך ורק למלך מלכי המלכים הקב"ה. וזהו ענין ביעור חמץ, לבער היצה"ר מתוכינו ולא להיות משעובדים לתאוותינו ח"ו.

חירות נפשות ישראל מתחיל ל' יום קודם הפסח

וידוע מה שמובא בחסד לאברהם (אזולאי) זצוק"ל (מעייין ב נהר נו) וזה לשונו: סוד נפלא מעניין השבתת חמץ לאכילת מצה, אחר שיצאו ישראל ממצרים והילך, מה עשה הקב"ה - חשב מחשבות לבילתי ידח ממנו נידח וציווה

לישראל בכל שנה שיעשו שבע ימים פסח בהשבתת חמץ ובאכילת מצה. וסוד העניין הוא כי היותר רשע בישראל אף על פי שירבה לפשוע ולהרע אי אפשר לכונוס בהיכל החמישים של טומאה עד שירשיע ויפשע ארבע מאות ימים רצופים זו אחר זו. ובכל שנה ושנה שלושים יום קודם הפסח ה' יתברך עושה להם לישראל משא פנים ברוב חסדיו ומתחיל להוציא נפשותם מיכלות הטומאה מעט מעט, שיעור חלק אחד משלושים בכל לילה באופן שבלייל ביעור חמץ כל פושעי ישראל עומדים בפתח היכל החיצון מהחמישים שיעור חלק אחד משיעור הכמות שהיו נכנסים לילה שלושים ואחד קודם הפסח ובליל פסח אינם נכנסים כלל ועיקר וכולם פטורים ובני חורין. וגזרה חכמתו יתברך להיות חרות נפשות בשלושים יום מעט מעט שלא ירגיש סמ-אל כל כך צער ולא יקטרג, עכ"ל.

והביאו ג"כ בכני יששכר (מאמרים לחודש אדר מאמר ד' אות י) וז"ל: שואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום (פסחים ו), וכתבו הרבה מהפוסקים שלושים יום דייקא, ומתחילים מן יום הפורים. ונראה לי הטעם על פי מה שכתב הרב הקדוש בעל החסד לאברהם: "ובכל שנה ושנה שלושים יום קודם לפסח ה' יתברך ברוב רחמיו וחסדיו ממציא פדיון לבניו, הגם שעל ידי עוונות נפשותם שקועה חס ושלוש בשערי טומאה. ובאותם השלושים יום קודם לפסח הקב"ה מוציא אותם, בכל יום ויום חלק אחד ופודה אותם, עד כי ליל י"ד בניסן הם עומדים חוץ לטומאה ובליל ט"ו הם בני חורין לגמרי. עכ"ל.

ולכן צריך לבער את החמץ שהוא יצה"ר ולהגביר כח המצה. וההבדל ביניהם הוא שלש, כי מצ"ה עולה בגימ' 135 וחמץ עולה בגימ' 138, ולכן בודקים את החמץ בחורים ובסדקים, וצריך לעשות סדק באות ח' כדי שיהיה ה', ויהיה אותיות מצה - יצה"ט, ויזכה למחוק את שלשת המדות רעות שהם הקנאה השנאה והתאוה.

מה שהוא חמץ!

שנינו "חמץ אסור במשהו", כלומר חמץ אסור במה-שהוא! כל אדם על פי מעשיו שמתנהג במשך כל השנה, יכול הוא גם בפסח לעשות ולהחמיר ולהוסיף, אבל מי שכל השנה לא נזהר במעשיו דיבוריו וכו' מה לו פתאום לבוא ולהוסיף?... (רבי יחזקאל מקוזמיר)

איסור חמץ מביא להרהורי עבודה זרה ומינות ואפיקורסות...

את גודל הזהירות במשהו חמץ ולאיה מצבים יכול אדם לדרדר עצמו אם לא נזהר בכך, אפשר לראות בסיפור הנורא הבא:

מעשה באחד מתלמידיו של הגה"ק בעל ה"חתם סופר" זי"ע שהיה תלמיד חכם מופלג, ואף היה הזכות בידו להיות עומד ומשמש בבית החתם סופר. יום אחד הגיע אותו תלמיד אל רבו, ובקש להתוודות בפניו ולהשיח את מר ליבו שזה כמה וכמה שבועות נכנסים אליו כל הזמן הרהורי מינות ואפיקורסות, עד כי יש בליבו נטייה להחמיר את דתו-רחמנא ליצלן!...

שמע זאת ה"חתם סופר" זי"ע ולא ידע את נפשו מרוב צער ועגמת נפש שכך עלתה במחשבתו של אחד מבחירי תלמידיו, אך ביותר הצטער: מנין לכוזה תלמיד חכם מופלג וירא שמים, לרדת ולהידרדר דווקא באופן כה משונה?...

חשב על כך ה"חתם סופר" ופנה לתלמידו: ספר נא לי בפרוטרוט את כל מעשיך עד היום. **החל** התלמיד לשטוח בפני רבו את פרטי חייו ומעשיו, לטוב ולרע. בתוך כך נזכר התלמיד במעשה שאירע בפסח שעבר:

"אשה אחת ובידה עוגת "טורט" באה אשתקד בפסח לפני הרבי ושאלתה בפייה, האם יש בעוגה זו חשש חמץ? ופסק הרבי שזהו חמץ ויש לבערו מיד. אבל חשש הרבי שמא האשה לא תציית לפסקו לאחר שתחוס על המאפה ולא תשרפהו, על כן ציווני שאקח ממנה את המאפה ואעברנו מן העולם.

המשיך התלמיד בוידויו: חסתי על האשה ועל המאפה שאפתה, והחלתי ללמוד את כל ההלכות הקשורות לנושא, עד שלבסוף העלתי למסקנא שהמאפה מותר ואין צורך לבערו"...

שמע ה"חתם סופר" את סיפור הדברים והשיב: "עתה ידעתי מאין לך הרהורים הרעים הללו, אין זאת אלא מפני שעברת על איסור חמץ בפסח! ואף אביא לך רמז מן התורה שהעובר על איסור חמץ בפסח, מביא עליו הרהורי עבירה: כי כשתתבונן בפרשה (כי תשא שמות לך. יח"ז) מובאים שני פסוקים זה אחר זה: "אלהי מסכה לא תעשה לך". "את חג המצות תשמור" וכו'. ולמה הם נסמכו ממש זה לצד זה? אלא לומר לך: אם רצונך להיזהר "מאלהי מסכה -

עבודה זרה וכו', אז "את חג המצות תשמור" - חייב אתה לדקדק ולהיזהר ולהישמר מחשש כלשהו של חמץ, וכדברי הזהר הקדוש - "מאן דאכיל חמץ בפסח כמאן דפלח לעכו"ם"..." ה' יצילנו איסור חמץ אפי' במשהו.

עניני הקערה

זרוע - טעם הנחתה בקערה

בצידה הימני של קערת הסדר מניחים את הזרוע, זכר לנס הגדול שהוציא הקב"ה את עמו בזרוע נטויה (טור או"ח סי' תעג). רמז נפלא טמון בסיבה לכך שדוקא הזרוע נבחרה להנחה בתוך הקערה.

כאשר הגיעה בת פרעה ליאור וראתה את תיבת משה נאמר: "ותשלח את אמתה" (שמות ב, ה) ופרושו שבתיה פשטה את ידה לקחת את התיבה שבה היה משה, ודרשו חז"ל (סוטה יב ע"ב) שידה התארכה ששים אמה, ויש אומרים אף חמש מאות אמה!

ולכאורה קשה, מה היה ההגיון בפשיטת היד? וכי איזה אדם שפוי בדעתו ינסה לקחת תיבה נמצאת במרחק כה גדול ממנו? הלא הוא שם עצמו ללעג ולקלס בנסיון הזה!

אלא, מבאר ה"קדושת לוי" ויש אומרים זאת גם בשמו של רבי ישראל סלנטר זי"ע, שבת פרעה רצתה שמצפונה יהיה נקי, ושתהיה לה ידיעה ברורה ואמתית שהיא עשתה כל מה שאפשר לעשות כדי להציל את משה רבנו. רצונה היה שאם ישאלוה בבית דין של מעלה מה עשתה כשהיתה לה הזדמנות להציל את מנהיגם של ישראל, תהיה לה תשובה מן המוכן. משום כך עשתה את המוטל עליה, מבלי לבדוק כיצד מתקבלים מעשיה בעיני הבריות שסביבה, והאם מסכימים הם עם דרכי הפעולה שלה.

ומאחר שהקב"ה רצה להראות לדורות הבאים כי כל יהודי ויהודי שרוצה להתקרב לה' זוכה לסייעתא דשמיא אם רק יעשה פעולה והשתדלות מצדו, לפיכך כאשר

הרצון הגדול להשתנות

לימוד חשוב יש בענין זה דוקא בליל הסדר - עם ישראל היו בטומאה תהומית של מצרים, איך קרה, אפוא, שברגע אחד התהפכו לדרגה גבוהה כזו עד שזכו לגלוי שכניה?

אלא, שהרצון הגדול שהיה בהם להשתנות הוא שגרם להם את המהפך הרוחני!

כאשר מגיע ליל הסדר אומרים לכל יהודי ויהודי: דע לך, כי ברצונך תלוי מצבך הרוחני! אם רק תגלה רצון ונכונות אמתית להשתנות, אין ספק שבסייעתא דשמיא תצליח ללכת בדרך חדשה, וראיה נתונה לפניך מן הזרוע של בתיה, שפשטה את ידה והיא התארכה למרחק עצום.

התבונן נא אל הזרוע המונחת כאן לפניך בקערה, המסמלת את הנס הגדול שעשה השי"ת בזרועו הנטויה, ודע לך, שכאשר איש יהודי פושט את זרועו להשי"ת וברצונו לשנות את עצמו לטובה, בודאי יזכה שיתחולל אצלו מהפך והוא לזפה לעלות למקום גבוה ביותר.

טעם נפלא על מה שנהגו להניח ביצה בקערת ליל הסדר

הרה"ק רבי לייבל איגר זי"ע אמר טעם נפלא על מה שנהגו להניח ביצה בקערת ליל הסדר, כי בכך רוצים לרמז לאדם, התבונן, כי מטבע הביצה, אם תשב עליה תרנגולת לחממה יבקע ממנה אפרוח, ואם יניחנה כמות שהיא תשאר 'ביצה' בלבד ללא שום 'רוח חיים'. על דרך זה הוא מצות סיפור יציאת מצרים בליל הסדר, אם ישים אל ליבו מה שמוציא בשפתיו ויחזק בעצמו את האמונה. שזו כל מטרת הלילה הזה, הרי תוצאותיה חיים לכל השנה והשפעתה מרובה לשנות מהות האדם, אך אם לא יתבונן בהם על מנת לקיים ולעשות אלא ידמה בנפשו לצאת ידי מצוה בזכירה בעלמא, ישאר מהכל 'ביצה' סתם, כלומר ללא התוצאה הנרצית.

הגה"ק בעל ה"חפץ חיים" זי"ע עורר על כך שיתן האדם אל ליבו, שאין כוונת התורה בלילה זה ב'מצות זכירת יציאת מצרים' גרידא ותו לא, אלא שיתן אל ליבו לזכור את הניסים הגדולים אשר עשה הקב"ה לאבותינו ביציאתם ממצרים, שעל ידם נתברר השגחתו התמידית, ועל ידי כן יבוא לידי אמונה תמימה בהשגחה העליונה שהוא עשה ויעשה לכל המעשים ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו.

ובבדי לחזק את הדברים נשא ה"חפץ חיים" את משלו: עשיר אחד שהיה לו ארמון מלא בכל טוב, חיכו ממתקים וכולו מחמדים, כמו כן היה לו ציפור חכמה ביותר שהיתה מזמרת בנעימה וזמרה, והעשיר היה שומר עליה מכל משמר, והיה משתעשע עמה בכל יום. לימים הוצרך אותו גביר לצאת למסע ארוך ברחבי תבל לצורך עסקיו, והעמיד את אחד ממשרתיו לעמוד על המשמר על שלמות הבית וכל חפציו, העשיר העלה על גבי הכתב את כל הנצרך לשמירת חפצי ועיני הבית - למען ידע ויזכור המשרת את המעשה אשר יעשה מידי יום ביומו, ואחרון חביב כתב לו את כל עניני ציפורו יקירתו - היאך סדר מאכלה וכו' ולחזוק הדבר ציוה עליו שיקרא את ה'פתקא' דבר יום ביומו למען לא ישכח ח"ו את כל אשר מוטל עליו.

כשחזר העשיר ממסעו חשכו עיניו בראותו את הבית כולו כמהפכת סדום ועמורה, וביותר גבר צערו על הציפור שמתה - 'חבל על דאבדין ולא משתכחין', ויקרא האדון למשרתו ויגער בו על שהזניח את הבית ובפרט על מה שלא האכיל את הציפור החיה עד שמתה ברעב. נענה המשרת לאמור לא עלי תלונותיכם כי 'עשיתי ככל אשר ציויתני', ובכל בוקרו של יום תיכף לאחר אמירת 'מודה אני' טרם אפנה לאיזה דבר אחר קראתי בעיון רב בהבעת התיבות בדקדוק רב את כל הנכתב בהאי פתקא...

כאותו המשרת אנו נדמים - בעת שאנו קורין את הגדה בליל הסדר או בכלל, כשקורין שמע בכל יום ומזכירין יציאת מצרים, וכלל אין מתבוננים במהות הדברים, כי אין כוונת הציורי להזכיר יציאת מצרים בפה גרידא, אלא לעורר את הלב באמונה טהורה העומדת לעד.

ובמשנה ברורה מובא ש"ביצה" בארמית היא "ביעא", ויש בזה רמז "דבעי רחמנא לפרוק יתנא" - שרצה ה' לגאול אותנו.

ארבע כוסות ללמדנו שהעיקר הוא קבלת התורה

לפני שנים, בחול המועד פסח, התקיים מעמד חנוכת הבית לשיבת 'בית אליהו', בהשתתפות מרן הגרא"מ שך זצ"ל, וכבדו את מו"ר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת 'פורת יוסף', לשאת דברים לכבוד המעמד. בתוך הדברים אמר הרב צדקה 'וורט', שמרן הרב שך ממש יצא מכליו מרוב התפעלות ממנו, וכה היו דבריו:

בגמרא (נדרים מט ע"ב) מספר על רבי יהודה ברבי עילאי שהעיד על עצמו שהיה שותה ארבע כוסות בליל הסדר, ומחמת כך נאלץ לחגור את צדעיו [כלומר, סביב ראשו במקום הרקות] מפסח ועד שבועות, כדי לשכך את כאבי הראש שתקפוהו בתקופה זו מחמת שתית היין בליל הסדר.

"**אינני** מביין" - תמה הרב צדקה. "מילא יין עושה כאב ראש - מובן. אבל כאב ראש קבוע לשבעה שבועות? בדיוק הפסיק לו כאב הראש בצפצוף של כניסת חג השבועות? כלום כאב ראש מתוזמן הוא זה?!"

"**אלא**" - אמר הרב צדקה - "כידוע, רוב סודות התורה טמונים בש"ס, בחלק האגדה שבש"ס, בספורים, וגם במעשה זה טמון סוד נפלא:

ארבע הכוסות ששותים בליל הסדר הן כנגד ד' לשונות של גאולה - והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי. ד' לשונות של גאולה אלו - אומר הגר"א ז"ל בספרו "אדרת אליהו" - אינן מלים נרדפות, אלא ארבע תחנות שונות בסדר הגאולה. גאלת מצרים נעשתה בארבעה שלבים.

"**והוצאתי**" היה בא' בתשרי. מדבר על השנה הקריטית ביותר בתולדות האנושות, ב' אלפים תמ"ח. בגמרא (ראש השנה) מבאר שבאותו ראש השנה פסק השעבוד מאבותינו במצרים, הפסקה עבודתם בחומר ובלבנים.

השלב השני היה "והצלתי" - בליל היציאה השתנתה מהותם של כלל ישראל. הם הפסיקו להיות חפצא של עבדים וחל עליהם שם בני חורין. על כך נאמר לשון "פדיתנו", משהו משפטי, כמו פדיון הקדש.

השלב השלישי - "וגאלתי אתכם" שהתרחש שתיים עשרה שעות לאחר מכן. "בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים". פרעה הציע שילכו מיד, אבל משה אמר איננו יוצאים כמו גנבים בלילה, אלא "בעצם היום הזה", בריש גלי.

והשלב הרביעי היה: "ולקחתי אתכם לי לעם". שלב זה חל שבעה שבועות מאוחר יותר, במתן תורה. "היום הזה נהיית לעם" - לא בארץ ישראל ולא במצרים, אלא במקום מדברי שאין בו מאומה, לא מדינה ולא לאום, רק הקב"ה וישראל.

נמצא אפוא, שד' לשונות של גאלה היו מעין צ'קים - שטרות התחייבות - שנתן לנו הבורא יתברך, הבטחות שהבטיח לנו על סדר גאלתנו.

בפתיחת ה'סדר' שותים אנו כוס ראשונה של קידוש, שהיא כנגד הבטחת: "והוצאתי אתכם סבלת מצרים". הבטחה זו, אכן, קויימה, כי בראש השנה, חצי שנה לפני היציאה ממצרים, פסק הסבל, השעבוד.

ממשיכים הלאה ומגיעים ל'מגיד', ובסיומו שותים את הכוס השניה שהיא כנגד הבטחת: "והצלתי אתכם מעבדתם". גם לצ'ק הזה יש כיסוי, בלילה זה נעשינו בני חורין, שוב איננו עבדים למצרים.

מסימים את הסעדה ומגיעים ל'ברך', שותים כוס שלישית שהיא כנגד "וגאלתי אתכם", ואף הבטחה זו קימה כבר, שכן בלילה זה הכריז פרעה שיכולים אנו לצאת ממצרים [ורק אנו מצדנו המתנו לאור היום, שלא לצאת כנגבים].

והנה מגיעים לכוס הרביעית שלפני אמירת ההלל, שהיא כנגד: "ולקחתי אתכם לי לעם", הינו מתן תורה. הבטחה זו - עדין לא הגיע זמן קיומה. יש לנו עצמאות מפרעה, אבל אין תורה. את התורה נקבל רק בעוד שבועה שבועות, בהגיע זמן מתן תורתנו, חג השבועות.

ואז דפק הרב צדקה על הסטנדר ואמר: "אתם מבינים? יהודי שותה את הכוס, קבל צ'ק מספר ארבע, ואין עדין תורה, זה יהיה רק בעוד שבועה שבועות!..."

הוא התחיל לצעוק: "רבותי! עצמאות בלי תורה זה כאב ראש אחד גדול! זה כלא רמלה, זה כלא שְאָטָה, מי צריך את העצמאות הזו? יוצאים מהשעבודים השונים, יש עצמאות, דמוקרטיה, עכשו אין לאנשים מה לעשות עם עצמם. מתחילים מריבות.

זה בעצם מה שקרה ברוסיה כשהפסיק שלטון הקומוניזם - כל הרעות התחילו לצאת מתחת לאדמה, כל העולם התחתון, פחד פחדים! עדיף היה שישארו שם תחת השלטון הקומוניסטי הנקשה!

לכן כאב לו הראש כל שבעת השבועות, ונרגע רק בהגיע זמן מתן תורה. כעת כבר ישנה מטרה, יש לאן לנתב את האנרגיות שקבלו כתוצאה מהפסקת שעבוד המצרים, ברוך ה'.

משום כך ימים אלו שבין פסח לשבועות הם בגדר 'חול המועד'. חול המועד הגדרתו - קדושה לפניו וקדושה לאחריו. אין טעם לפסח בלי שבועות. בשבועות נשלמות הארבע. הכוס הרביעית נותנת למפרע טעם בכל השלש - "וידעתם כי אני ה'".

[ולפי הסוד הענין שהיה קושר את ראשו הוא לסיבת האורות הגדולים והעצומים שמתגלים בלילה הזו והיה קושר אותם שלא יהיה בהם פירוד חלילה]

כוס של אליהו הנביא

ומעשה עם ר' יצחק אברבנאל ששימש כשר האוצר בספרד, והיה עשיר גדול, והיה לו ארמון מפואר, ועשה הרבה צדקות, וגם השקיע הרבה בהידור מצוה, ועשה כוס מפואר לאליהו הנביא מזהב מעוטר באבנים טובות. כאשר נגזרה גזירת גירוש ספרד, נקרא ר' יצחק אל המלך, והמלך ביקש להשאירו על מקומו, כי היה נחוץ לו לקידום העיר, אך ר' יצחק לא רצה, והלך עם כלל ישראל לגלות, וכשנפרד מארמונו אמר, רבש"ע כוס זה עשיתי לכבודך ואיני רוצה שידים טמאות יגעו בו והשליך הכוס כלפי מעלה, ויצא תבנית יד ולקחה את הכוס, ולא שבה לארץ. ואחר נידודים נשתקע בעיר "נאפולי" ונהג לעשות ליל הסדר עם אורחים עניים וכו', ופעם מצא עני והביאו לביתו ועשו סדר, וכשקם לפתוח הדלת ראה שהאורח נעלם וכוסו של אליהו הנביא חזר אליו, והבין שזה היה אליהו הנביא.

עניני ההגדה

קדש, ורחץ, כרפס, יחץ, מגיד. וכו'

הרה"ק רבי מנחם מנדל מוישיווא זי"ע המשיך ואמר: "קדש ורחץ" - אם רצונך להתקדש ולטהר את עצמך, אזי "כרפס" - ר"ת כלל ראשון פה סתום. אבל "יחץ מגיד" - מה שאתה בכל זאת צריך להגיד, חלוק ותאמר רק החצי ממה שרצית לומר, כי על ידי זה, "מוציא מצה" - תחסוך מעצמך מחלוקות מצה ומריבה, משום שמכל מחלוקת

ומריבה "מרור כורך" - בסוף כרוך שם מרור וצרות. ואם תקיים את הסימנים הנאמרים עד הנה, תזכה ל"שולחן עורך" - לפרנסה טובה ול"צפון" - לזהב שמצפון יאתה. דהרי מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות! ולכך "ברך הלל נרצה" - תהיה לך הרחבת הדעת ותוכל לברך ולהודות להשם יתברך ותהא מרוצה אליו...

טיבול הכרפס בימי מלח זכר לדמעות

הרה"ק בעל ה"אמרי שאול" זי"ע היה אומר: כשם שטיבול המרור בחרוסת הוא "זכר לטיט" שנשתעבדו בו (פסחים ב.לח.), כן טיבול הכרפס במי מלח הוא "זכר לדמעות" שנפלו מעיניהם של ישראל בשעבודם במצרים, שהיה הדמעות מלוחות הן...

"כרפס" בגימטריא ש"ס

יש שדורשים כאן רמז, מדוע טובלים את ה"כרפס" במי מלח? כי "כרפס" בגימטריה ש"ס, ולכן מטבילים אותה במי מלח, רמז לתורה שצריכים ללמד אותה כאשר אוכלים פת במלח...

לרמזו על הנס הגדול של קריעת ים סוף "כרפס" נוטריקון כ'ל ס'זס ר'כב פ'רעה

=כרפס= - רבים תמהו וישאלו: למה בכל סימני הסדר אשר רבים מהם מרמזים על הנסים של יציאת מצרים, אין אף מילה שתרמז על הנס הגדול של קריעת ים סוף?

ענה על כן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זי"ע רבה של ירושלים - הנה, יש רמז - היכן?

"כרפס" נוטריקון (ראשי תבות) "כ'ל ס'זס ר'כב פ'רעה". אנו טובלים כרפס במי מלח, לרמזו על הנס הגדול של קריעת ים סוף, שבו טבעו כל סוס רכב פרעה במים המלוחים של ים סוף, ולזכר הנס אנו טובלים כרפס במי מלח.

=כולנו מסובין= - כתבו המפרשים "ויסב אלוקים את העם" (שמות י"ג, י"ח) מכאן רמז להסבה בליל פסח כמובא במדרש, ותיבות אלו בגימטריה רמז להסב בליל הסדר, וכן תיבת ויסב נוטריקון זיסבו יהודים בליל סדר.

הנסיון המר הזה הוכיח לנו, שהיינו משעובדים "לפרעה במצרים" ואפילו בזמן שהיינו "כלנו חכמים, כלנו נכונים" אפילו בזמן שהיינו אנשים משכילים ונבונים

=אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו וכו' משעובדים היינו לפרעה במצרים, ואפילו כלנו חכמים כלנו נכונים מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים= - הפשט הפשוט הוא, שאם ה' לא היה גואל אותנו, אזי עד עצם היום הזה היינו נמצאים תחת על פרעה במצרים. ולכן, אפילו שאנו חכמים ונבונים ואנו יודעים את כל ההיסטוריה, "מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים". אבל הגה"ק רבי מאיר שפירא מלובלין זי"ע פרש זאת כך: אל נא נתפתה להאמין כפי הרבה הרוצים שנאמין, שכל הענויים שמענים אותנו אינם אלא מחמת שאנו "נסוגים" ו"לא מתקדמים", ואלו היינו יותר משכילים וחכמים היינו נושאים חן יותר בעיני העולם, כי שקר וכזב הוא! כבר נסינו גם זאת, וגם ה"התקדמות" לא הועילה. הנסיון המר הזה הוכיח לנו, שהיינו משעובדים "לפרעה במצרים" ואפילו בזמן שהיינו "כלנו חכמים, כלנו נכונים" אפילו בזמן שהיינו אנשים משכילים ונבונים במידה שאין למעלה הימנה.

כי שנאתם של הגויים הם שנאה לשם שנאה, ולא משום דבר אחר.

ולפי הסוד כידוע שבליל הסדר ע"י מצות ד' כוסות וד' כזייתות מקבלים מוחין גבוהים מאד שאיו אותם בשום לילה מימות השנה והסדר הוא שבתחלה מקבלים מוחין גדולות ואח"כ את המוחין דקטנות מפני ניקת הקליפות שלא יהיה להם שום אחיזה ומפני שזה לא נעשה לפי סדר קבלת המוחין אלא בדרך נס לכן מסלקים האורות הללו לאחור יו"ט ונכנסים מעט מעט עד חג השבועות ע"י ספירת העומר ולכן רבי יהודה היה קושר את ראשו עד שבועות כדי לאגוד ולקשור כל המוחין יחד כי הם שייכים אחד לשני ולא יהיה בהם איזה פירוד.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שהרית.

יש להבין, הלשון "מעשה" היא לשון של מקרה חד פעמי, והדבר אינו מתקבל על הדעת, וכי רק פעם אחת בהיסטוריה ישבו החכמים וספרו ביציאת מצרים כל הלילה? הרי זו הלכה מפורשת בשלחן ערוך (או"ח תפ"א, ב), שחייב אדם לספר ביציאת מצרים עד שתחטפנו שנה.

אלא, מובא ב"ערוך השלחן בהגדה של פסח ליל שימורים בעל ערוך השלחן שה"מעשה" היה בשנה שלאחר החרבן. ואם כן הדברים מובנים היטב:

בפסח של השנה הקודמת שחטו הכול את קרבן הפסח בהר הבית!, הסבו לליל הסדר בעיר הקודש ירושלים, ואמרו את ההלל על הפסח. בשמחה גדולה ובהשראת השכינה נתאר לעצמנו באיזו הרגשה הסיבו החכמים הללו וכל בית ישראל באותה שנה של חורבן בית המקדש צער שאין כמוהו גלתה השכינה הרג צדיקים והמונים מבית ישראל ועוד ועוד - "איפה קרבן הפסח?" - בודאי שאלו ובכו, וכשאכלו את המרור רטנו וטענו: "המרור של השנה אינו אלא דרבנן, ורק המצה דאורייתא". כך התיפחו הכול ומררו בבכי, כי הבינו שתקופה חדשה החלה, תקופה של גלות ושיעבוד, ההפך מהחרות שהייתה לעם ישראל בפסח במצרים. ניתן לשער כי האוירה היתה קשה, רוח של תשעה באב נשבה בין המסבים שהתקשו לצור אוירה של שמחה וחרות האמורים לאפין את ליל הסדר.

לא כן עשו גדולי ישראל - רבי אליעזר ורבי יהושע, רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק. הם התעלו על תחושת האבל והחסרון שכל כך הרגישו באותו הלילה, והתאמצו להרגיש בני חורין למרות הכול, וכך, מתוך נתינת שבח והודאה להשי"ת על פדות מצרים, עסקו בסיפור יציאת מצרים, כל אותו הלילה. וזו הגדלה שב"מעשה".

אחד חכם ו...?

=אחד חכם ואחד רשע=- כי הנה כל אשר בשם ישראל יכונה יענה ויאמר 'מאמין אנכי כי ה' הוא האלוקים' והכל במאמרו נעשה... אלא שיש מי שיוסיף אכן, הכל בידי שמים אבל מדוע הזיק אותי פלוני, ומדוע הקדימני פלוני בעסק שרציתי לגמור, מה רוצה פלוני מאתי והוא יורד לחיי... על כגון דא רמו בעל ההגדה אם אמונתו תמה באחד שמאמין ש'הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים', הרי זה **חכם**. אבל אם **ואחד**, כלומר בוא"ו החיבור, שאכן הקב"ה עושה אבל מדוע גם פלוני עשה לי כך וכך... הרי זה רשע ל"ע.

ביאר הרה"ק מהר"ש מבאבוב (השני) זי"ע, את מאמר חז"ל (יומא כג.) 'המעביר על מידותיו מעבירין לו על פשעיו', כי הבה נתבונן היאך יש ביד 'בשר ודם' להעביר על מידותיו, והרי פלוני ירד לחייו... אלא כי באמונתו הינו אומר לעצמו, וכי פלוני הזיק אותי, לא כי, אלא ה' אמר לו קלל... כך נמי יענה לעומתו הבורא, וכי פלוני חטא נגדי, לא כי, אלא יצרו הרע אמר לו חטא... א"כ יש לפטרו מהעונש המוטל על עוברי עבירה.

ומבארים בשם הרה"ק בעל התניא זי"ע דלכן נכתב בתורה ד' רבתי בתיבת 'אחד' שבשמע ישראל. כי צורת ד' הוא כצורת פטיש. והכוונה שיכה ויחדיר בקרבו במכה בפטיש רבתי - גדול, עמוק עמוק מהמוח עד הלב כי "ה' אלוקיני ה' אחד" והכל ממנו יתב"ש.

"יכול מראש חדש, תלמוד לומר ביום ההוא"

איתא במדרש פליאה "וכי יכה איש את עין עבדו ועשה פסח, לא תאבה לו ולא תשמע אליו". ונראה לפרש ע"פ דברי רבותינו ז"ל שלעולם יו"ט ראשון של פסח אינו נופל בימים ב', ד', ו', וכמו שפסק מרן השו"ע (או"ח ס' תכח ס"א) "לא בד"ו פסח". וזהו ביאור המדרש, "וכי יכה איש את עין עבדו" דהיינו שיריד את האות ע' מהמילה 'עבדו'. 'עשה פסח' - בימים הללו ב', ד', ו'. 'לא תאבה לו ולא תשמע אליו', שדבר זה לא יתכן במציאות. (מו"ר הגאון רבי יוסף עדס זצוק"ל).

הרב אברהם עבוד ז"ל היה מלמד תינוקות של בית רבן יום אחד כשקבל משכורתו, כנראה עקב אחריו אחד הפוחזים וגנב ממנו את משכורתו, והימים ימי ניסן כמה ימים לפני חג הפסח נבהל הרב כשנוכח שאבד את משכורתו בבואו הביתה סיפר לאשתו על האבידה, ואמר אני שם מבטחי בקב"ה והוא לא ישכחני ישב וכתב מכתב וזה לשונו: רבונו של עולם גלוי וידוע לך שאבדתי כספי ואין פרוטה עבור הוצאות פסח איני רוצה להנות מאחרים, אני כותב לך פה רשימת מצרכים לפסח בבקשה תדע איך לשלוח לי אותם. חתם שמו ועלה לגג וזרק הפתק לשמים למחרת בא סבל טעון כל מיני מצרכים וגם מצות לבית הרב, כשבא הרב שאלה אותו מנין היה לך כל כך הרבה כסף לקנות לפסח ואנו אין לנו פרוטה לפרוטה, אמר לה אני לא שלחתי מאומה ונשאר הדבר כחידה בעיניהם, בחלב היה גביר ממשפחה מיוחסת משפחת סלוירה, לאחר החג שלח הגביר לקרוא לרבי אברהם עבוד לבוא אליו, שוחחו יחד שעה קלה, אחר שאל אותו הגביר האם קבלת את כל צורכי החג ששלחתי לך, הרב נדעזע ואמר מאין לך שהייתי דחוק

ושלחת לי בלי ידיעתי מה פשר הדבר, הוציא הגביר המכתב שכתב הרב לשמים ושאל זה כתב ידך, הרב הודה אמר הגביר מובן ששלחת המכתב לקב"ה והניר בא והכה בחלון חדרי, כשהייתי נח, פתחתי החלון לקחתי המכתב וקראתי, ומיד הבנתי שאתה בצרה גדולה, הלכתי לשוק וקניתי הדברים לפי הרשימה, ומאת השם היה זה שהרשימה באה אלי ולא נפל במקום אחר, אמר לו הרב אם כן אני חייב לך תודה ואת מחיר הקניה אמר הגביר חס וחלילה אתה לא חייב לי פרוטה מלאתי חובתי כלפי שמיא כי לא מאצלי נתתם לך, ושמתתי בחלקי שנפלה בחלקי זכות זאת.

והיא שעמדה לאבותינו ולנו

=והיא שעמדה לאבותינו ולנו-- מי היא? הגאון הצדיק רבי משה רובינשטיין זצ"ל, המשגיח דישיבת לומז'ה, כתב בספרו "אהבת מישרים". בשם הסבא מקלם זצ"ל, שהכונה ליציאת מצרים. שלקחיה והדרכותיה מאירות עינינו ומכוונות דרכינו, ובכל מצב ובכל פרשת דרכים נתבונן בה ונשאב עידוד ותקוה, אמונה ובטחון. היא המפנה והיא המצפן לכל מאורעות היחיד והכלל, בכל הדורות!

מספרים על הגאון המקובל האלקי רבי אברהם חיים עדס זצ"ל, מגדולי ארם צובא היה. פעם ביקש לרכוב לעיר הסמוכה. לשם כך היה עליו לשכור חמור ולהצטרף לשיירה מפני סכנת הדרך. ערבי אחד השכיר חמורים ואירגן שיירה, אבל רבי אברהם בחר לשכור חמור מיהודי, כדרישת הכתוב: "וחי אחיך עמך". הודיע לערבי שכבר שכר חמור, ואינו מבקש אלא לשלם דמי הצטרפות לשיירה. כצאתם את העיר, אמר לו המנהיג הערבי בחרון אף: "לא שכרת חמור אצלי, שכרת אותו מיהודי - עוד מעט קט נראה לך את נחת זרוענו, ותתחרט על כך!" החזיר לו רבי אברהם מבט שלו, ואמר: "הן יודע אתה שיש לנו אלוקים כל יכול. ודאי שמעת מה עשה לפרעה ולמצרים! איני פוחד ממך, בוטח אני בו שיצילני מידך ויכה אותך כפרעה וכחילו!" לעג הערבי לדברים, ואמר: "עוד מעט קט נהיה באמצע המדבר, ונראה מי יצילך מידי!" השיירה הגיע ללב המדבר, ולפתע נשמעה צעקה חנוקה. הפרדה עליה רכב מנהיג השיירה התפרעה והשליכה אותו מעל גבה, הוא נפל על סלע חד וחוט שדרתו נפגע. פלג גופו התחתון שותק. עמסו אותו בשק בצידו האחד של האוכף, ואת צידו השני עמסו באבנים לאזן את שיווי המשקל. וכך המשיכו בדרכם, כשהם נוהגים כבוד רב בחכם היהודי שאלוקיו עמו ותובע את עלבונו. ברוך המקדש שמו ברבים!.

עוד כ' והיא בגימ' כ"ב, כנגד כ"ב אותיות הקודש שבה נכתבה התורה הקדושה, והיא שעמדה לאבותינו. (פניני עמו).

והיא זו השכינה

וצריך להבין מה נתכוון בעל ההגדה באומרו "והיא" שעמדה לאבותינו ולנו, ומהו "והיא" בלשון נקבה. **מובא** בשל"ה הקדוש (מסכת פסחים נר מצווה אות לא): "וכשמברך על היין תהיה הפת מכוסה שלא יראה בושתו, וכשאומר ההגדה תהיה הפת מגולה, כי נקרא לחם עוני שעונים עליו דברים הרבה.

וכשאומר הפסקה והיא שעמדה לאבותינו וכו' יאחזו הכוס בידו עד שמסיים הפסקה והקב"ה מצילנו מידם, זה הוא על דרך הקבלה, [רוקח] ואז תהיה הפת מכוסה, אחר כך יעמיד הכוס על השולחן ויגלה הפת עד לפיכך". ושם (בהגה"ה) מגלה לנו הטעם שמגביהים את הכוס כשמגיע ל"והיא שעמדה", והנה הדברים כלשונו: "וסוד העניין כי כוס של ברכה רומז על השכינה שבין שתי זרועות, ומטה כלפי חסד, על כן מקבלו בימין כי כו"ס גי' אלקי"ם, והשכינה היא שעמדה לנו, שבכל מקום שגלו ישראל גלתה שכינה עמהם".

וראוי לדעת כי המושג "שכינה" הוא אור ה' שהוא שורש כל נשמות ישראל, אשר שם בתוך השורש כל נשמות ישראל הם מאוחדים באחדות גדולה. ומה שנקרא "שכינה" מבואר בספרים הקדושים, על שם שהיא שוכנת בתחתונים, ולכן נקראת השכינה בתואר "כנסת ישראל", כי היא מכנסת בתוכה כל נשמות ישראל בשורשם, עליה אמר דוד המלך ע"ה "מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה". כי בהיותה כוללת כל נשמות ישראל, הרי היא בבחינת "אם הבנים" השמחה בגדולת ובהצלחת בניה בני ישראל.

והנה, השכינה הקדושה, שורש נשמות ישראל, אין לה שום שפע מעצמה כי אם מה שמקבלת מהקב"ה. כי אם ישראל ראויים מצד מעשיהם הטובים, משפיע הקב"ה לשכינה שפע רב טוב של מידת החסד, ואז השכינה תהיה ברום המעלות, כמו בזמן בית המקדש ככתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

ומובטח לנו שכמו שיוציא הקב"ה את השכינה מן הגלות, כך יוציא הקב"ה יחד עמה את צאצאיה בני ישראל. וזהו שמבואר בזהר הקדוש (בשלח נה): "וכד תתהדר כנסת ישראל לאתרה, כדין יתוב מלכא קדישא לציון

לאתריה". פירוש, כאשר תחזור כנסת ישראל, שהיא השכינה למקומה, אז ישוב המלך הקדוש, שהוא הקב"ה לציון למקומו. ונודע כי השכינה נקראת "היא".

ועתה מובן הטעם שצריך לקחת את הכוס בשתי ידיו: "וכיון דאיהו כוס של ברכה בעינן ימינא ושמאלא לנטלא ליה", פירוש, כדי לרמוז בכך שהשכינה [הנקראת "היא"] מקבלת שפע משתי הידיים - מיד ימין שרומזת על החסד ומיד שמאל שרומזת על הדין. אולם בסופו של דבר צריך להשאיר הכוס של ברכה רק ביד ימין: "ובעינן לברכא ליה בימינא ולא בשמאלא", כדי להפוך בכך את מידת הדין שבשמאל למידת החסד שבימין, כדי שהשכינה תקבל שפע טוב רק ממידת החסד.

והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם

מעשה זה היה מזו"ר הגרב"ץ מספר בכל שנה ושנה בהגדה

מעשה שהיה במשנה למלך, יהודי, שהמלך אהבו וגידלו מכל השרים. העזרים שנאו את כל היהודים וגם את המשנה למלך, וטיכסו עצה איך לנקום בו. בכל הזדמנות היו אומרים למלך שהמשנה למלך עובר על רצונו, אך המלך לא שם לבו לעלילות שווא שהיו מעלילים עליו, והם העמיקו יותר את שנאתם אליו.

פעם אחת התכנסו כל השרים והתייעצו כדת מה לעשות. והחליטו לטפול עליו ועל כל היהודים עלילת דם, בחשאי גדול תפסו את בנו הקטן של המלך, והרגוהו. ואמרו שהיהודים הרגו אותו בשביל לקחת מדמו לאפיית המצות.

המשנה למלך שמע שהשרים אומרים שהיהודים הרגו את בן המלך, נעמד לפני המלך ואמר: אדוני המלך, זה לא יתכן. היהודים לוקחים קמח נקי ומים זכים בלא שום דם, לאפיית המצות. נשבע אני בחיי אדוני המלך, שהיהודים חפים מפשע ולא הרגו את בנו. המלך הופתע ממה שנשבע בחייו. והודיעו שהוא מחייבו להביא לו ראיה תוך שלושה ימים שהיהודים לא הרגו את בנו, ואם לא, אחת דתו - להמית.

המשנה למלך הלך לביתו והסתגר בחדרו, והיה עצוב מאוד. לא ידע להשית עצות בנפשו, ולא הסכים שיבקרו אותו. ביום השלישי נכנסה ביתו ואמרה לו, אם אתה מסתגר לבדך בחדר הקב"ה לא ישלח לך עזרה, עליך לקום, לצאת, לחפש ולחקור, ואז הקב"ה יסייע בידך. מצא הרעיון חן בעיניו והלך לשפת הים, מקום בו אפשר לחשוב בניחותא. לפתע ראה איזה עוף בעל חוש ריח, שעף לאיזה ספינה הלוך וחזור, כמה וכמה פעמים.

המשנה למלך היה בטוח שיש באותה ספינה בשר. הלך ושאל: יש לכם חתיכת בשר בשביל העוף הזה. אמרו לו: אין לנו. המשנה למלך היה בטוח שיש להם, והבין שדברים בגו. חשד שהם רוצחים, ומיד קרא לפלוגת חייליו ומשרתיו שייערכו חיפוש באוניה. חיש מהר נמצא ראש בנו של המלך, והיה מצורף שם מכתב מאת השרים שהם הרגוהו, והם שולחים זאת למדינות נוספות שילמדו מהם היאך להתפטר מהיהודים, והיו כל השרים חתומים עליו.

לקח המשנה למלך את המכתב, ומיד הלך לארמון המלך. המלך ביקש שיביא לו ראיה שהיהודים חפים מפשע, והמשנה למלך אמר: יבואו כל השרים ואוכיח בפניהם מי הרג את בן המלך. המלך הזמין את כל השרים, והמשנה הקריא את המכתב, הלך לפני כל שר ושר והראה לו את חתימתו, פחד נורא אחזם בראותם חתימת ידם והתעלפו ופרחה נשמתם. ציוה המלך להוציא את כולם להורג.

זה הפירוש של "והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם", דהיינו שההצלה באה מתוך כתב יד שלהם בעצמם. (סיפור שהיה מרן חכם בן ציון זללה"ה מספר כליל הסדר כל שנה.

מדוע שבט לוי לא השתעבדו

=**ויענונו** ויתנו עלינו עבודה קשה=-אמרו בזה"ק שהעמל בתורה עולה במקום שיעבוד מצרים בחומר ולבנים, דגם העמל בתורה מזוכך את חומר האדם וגופו העכור מכל זוהמא וחלאה שנכנס במין האנושי ע"י חטא אדה"ר. ולכן בגלות האחרון יזדככו ישראל ע"י העמילות בקושיות וק"ו וליבון ההלכה וכדו'.

ממילא מיושב היטב איך השתתפו שבט לוי בקבלת התורה ושמחתה, אע"פ שלא עבדו שבט לוי עבודת פרך בטיט ולבנים, אלא היות ששבט לוי טרחו ועמלו בתורה במצרים בקושיות וק"ו ליבון הלכה ותיקו, על ידי זה זיככו את חומרם מוזהמת חטאו של אדה"ר כשאר כל ישראל; ומתוך כך היו מוכשרים וראויים לקבל את התורה בסיני.

אם לא לוקח עימו סחורה לוקח אבנים

תייר אחד בא לנמל הגדול של צרפת. וראה ספינות ענק פורקות סחורה וטוענות סחורה אחרת תחתיהן. הוא עמד מרותק ונהנה מאד מהמראה. כעבור שעה ארוכה הבחין לפתע בספינה אחת טעונה באבנים העומדת להפליג.

הוא השתומם: "אבנים!?!". לאחר קבלת רשות, ניגש לרב החובל של ספינת האבנים ושאל: "אדוני תסביר לי, ירקות מובן - מייצאים ירקות מצרפת למדינה אחרת, כיון שכאן הם זולים יותר. גם בגדים אני מבין שכדאי לייצא מצרפת לאמריקה. כמו כן הספינה העמוסה ביינות, גם היא משרתת את המטרה - לשווק את היין הצרפתי המשובח מעבר לים. אבל אבנים בספינתך לשם מה באים. וכי חסר שם אבנים באמריקה או בכל מקום אחר?!"

השיב לו רב החובל ואמר: שאלת שאלה טובה ואני אענה לך: ספינה העושה את דרכה בים הגדול, חייבת לטעון בקרבה משא. ללא משא היא מסתבכת באיבוד שיווי המשקל, כי שביליה במים רבים, סערות וטלטולי דרך, לכן, ספינה היוצאת מכל נמל שהוא יש בה סחורה כבדת משקל בכדי לאזן את שיווי משקלה.

ולדוגמא, הנה, בספינה העוגנת כאן ממול יש פירות, היא תצא מכאן עמוסה, תפרוק שם את התפוחים, ותשוב לכאן עם מוצרי עור - נעליים ותיקים תחתיהם. בספינה השניה ארוזים בגדים. היא תפליג לתורכיה ותשוב לכאן בעוד כחודש עם מוצרי מזון. אבל בקשר לספינה שאתה שואל עליה, יש לנו בעיה: היא חייבת להפליג לדרכה לייבא סחורה, אך אין לה מה לפרוק שם, וכיון שהיא נאלצת לצאת להביא סחורה מאמריקה, איך תפליג לים ריקה? לכן מטענים בה אבנים".

"תדע לך תייר נכבד" - רב החובל הגביה את קולו וצעק בחיוך: "אם אתה לא לוקח סחורה, אתה סוחב אבנים!"... אמר רבי שלום שבדרון הנמשל הוא כ"כ חזק!

אם אנו, התיירים בעולם הזה, לא נשכיל ונדע שבשביל להפליג לנו באניה פה בעולם המטוטלטל והסוער - אנו צריכים סחורה - "כי טוב סחורה מכל סחורה, אז אנו נצטרך בסוף לקחת ח"ו אבנים קשות!..."

ואת זה כבר הבינו שבט לוי בזמנם. אז ק"ו שאנחנו! כי אם אדם חושב שיברח מהתורה, מהמצוות, ואז יהיה לו יותר קל. לא ולא! יטעינו בו אבנים חלילה... לא נמלטים מטרחות ויסורים. ואשרי מי שיכול להמירם בקל וחומר וליבון הלכות!...

כסף לצדקה או - "מס הכנסה"

את הרעיון הזה שניתן להמיר את השיעבוד הפיזי בשעבוד לתורה מוצאים אנו בעוד אופנים.

במס' בבא בתרא (י.) מובא, שרבי יוחנן בן זכאי חלם על בני אחותו שהם צריכים להפסיד בשנה זו שבע מאות דינרים, רבי יוחנן שחשב על טובת קרוביו, הלך לאחיינים שלו ובלי שידעו על סיפור החלום היה משכנעם לתת צדקה, וכך המשיך הוא בקביעות והיה במשך השנה מגיע ומשכנעם לתת צדקה עד שבסוף השנה הגיע סכום הצדקה לכדי שש מאות שמונים ושלוש דינרים, וחסרו שבע עשרה דינרים שאותם לא הספיק לגבות מהם.

מספרת הגמ' שכשהגיע ערב יום כיפור הגיעו אנשי "מס הכנסה" וגבו מהם שבעה עשר דינרים וחששו קרובי רבי יוחנן שמא יגבו מהם עוד. אמר להם ר' יוחנן אין לכם ממה לחשוש משום שאני חלמתי שאתם צריכים להפסיד השנה שבע מאות דינרים ולכך הייתי כל פעם בא לגבות מכם צדקה, ולפי החשבון היו שבעה עשר דינרים שלא הספקתי עדיין לגבות, ואת אותם דינרים באו וגבו שלוחי הקיסר.

לזמדים מכאן יסוד גדול. שכשנגזר על האדם להפסיד סכום מסויים של כסף, שתי דרכים לפניו. או שח"ו ישלם אותם לרופא שיניים שיקדח לו בשן עד שיגיע לכיס ויגמור לו את כל הכסף בארנק... או שיתן אותם לצדקה וירוויח מצווה.

ה"חפץ חיים" מספר כי כאשר אחד מילדיו היה חולה, היה נוטל את סכום הכסף שהיה אמור לשלשל לידי הרופא, ונתן אותו לצדקה ומבקש שהקב"ה ירפא את הילד בעצמו.

אין הדבר מלמד שלא לדרוש ברופאים כלל, אולם הוא מזכיר לנו לתרום לצדקה עוד לפני שמבקשים את עזרת הרופא ולדעת כי מדובר בסך הכל בהשתדלות שעלינו לעשות ותו לא.

ונצעק אל ה' אלהינו

סיפר הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ה'שרף' ממאגלניצא זי"ע מעשה שהיה עם רבו ה'אוהב ישראל' מאפסא זי"ע, וכך הוה, יהודי תמים, שהיה חוכר 'בית מזיגה' מן הפריץ כדי להתפרנס ולהביא טרף לביתו, מחמת איזה סיבה לא היה לו מעות בכדי לשלם לפריץ במועד הנקוב לו - שחל בעיצומם של ימי הפסח, והנה הפריץ שלח להזהיר את

היהודי כי אם לא ישלם את דמי החכירות במועדו במקומו וכהלכתו רע ומר יהיה עונשו. והיה כאשר קיבל היהודי את ההודעה הזאת נפלו עליו אימה ופחד, כי בהבל פיהם היו השליטים הללו חורצים את גזר דינו של אדם לחיים ולמות, וכ"ש כאשר היה הדבר נוגע למשפטו של יהודי שאז לא היו מגזימים כלל, ולא על כגון דא נאמר (תהלים קמד ח) 'אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר'.

בצר לו שם פעמיו לאפטא, אך מכיוון שלא היתה הפרוטה מצויה בכיסו הוכרח לילך רגלי, ומלאו מנעליו וכל בגדיו רפש וטיט מביצות הדרכים, בערב שבת הגדול הגיע אל העיר אפטא, ומיד מיהר אל חצר הקודש, הגבאי שראה את ההולך מלוכלך ומטונף לגמרי לא נתן לו להיכנס הביתה והודיעו שלא יוכל להקביל את פני הרבי קודם שב"ק, בלית ברירה נשאר לשבות באפטא כדי להיכנס אל הקודש אחר השבת, והיה בשבת אחה"צ עלה ה'אוהב ישראל' על הבימה ודרש דרשת שבת הגדול בקול חוצב להבות.

'כפרי' זה לא הבין אפילו דיבור אחד של הרבי, לאחר דרשתו החל הרבי לדרוש ב'הגדה של פסח', בהגיעו ל'ונצעק' כבר היה בדביקות גדולה, והתחיל לעורר את העם ואמר (בלשון אידיש - שלכן הבין הכפרי את דבריו) שלא ידמו בנפשם שזהו 'מעשה שהיה' פעם אחת במצרים, רק זה יכול להיות גם היום, כי בכל שנה בליל החג 'הזמן גרמא' ומתעורר שוב אור זה - וכל איש הנמצא בצר ומצוק שצריך לישועה ורחמים אם יצעק אל ה' בלילה ההוא, הן מי שצריך להפקד בכנים, הן בפרנסה, הן מי שיושב כבר בבית האסורים או מי שירא שלא יצא גזר דינו לבית האסורים, והן מי שצריך לשלם לאדונו ואין לו במה לשלם - 'כולם כולם' יושעו אם יצעקו לה', כי רק בצעקה תליא מילתא... **כשמוע** היהודי התמים את דברי הרבי, הבין בנפשו, שבוודאי הייתה כוונת הדברים אליו, לכן לא התמהמה כלל אלא מיד במוצש"ק חזר לביתו והודיע לבני משפחתו שקיבל הדרכה ברורה מן הצדיק, והוא כבר יורה לה בבוא העת כדת מה לעשות, ואכן בליל הסדר כאשר הגיעו לפסיקא 'ונצעק אל ה' אמר לאשתו כאן תצעקי ונוושע, והחלו לצעוק הוא והיא, וכך צעקו וצעקו ולא ידעו אימתי לפסוק... עד שהכה אחד בחלון, ופסקו מצעקתם בכדי לשמוע מי הדופק בחלונם, וראו כי הוא ערל אחד ממכיריהם, ויפתחו לו את הדלת, והנה הוא נושא ב' חביות, ויספר להם כי השתכר היום, והכה את אשתו עד שמתה תחת ידו, ומפחד הוא כי יודע הדבר לאדון ויענישהו בעונש מוות, על כן מוכרח הוא לנוס על נפשו, וכאן יש בידו שתי חביות מלאות אדומים, ואינו יודע מה לעשות עמהם, ומכיוון שראה כי בביתם עדיין אור הוא, על כן בא אליהם, ואמר להם - קחו שתי חביות הללו, ובאם אחזור לעיירה כאן תתנו לי אחת מהם, והב' תשאר בידכם, במתנה גמורה, הסכים היהודי והורה לו היכן להניח את החביות.

מיד בחולו של מועד הלך היהודי אל הפריץ וסילק את כל חובו בשלימות, וקיבלם הפריץ בסבר פנים יפות, ואמר לו מכיוון שאיש נאמן אתה יהא ה'ארענדע' (שכירת בית המזיגה) לך עד עולם.

אחר החג נסעו להעיר להלביש עצמם ולהנעיל את עצמם בדרך הכבוד, גם סוסים ופרים קנו להם, ונסע לאפטא כדי להודות על הנס שנעשה עמו, אך מיד בכניסתו אל הקודש אמר לו ה'אוהב ישראל' בפשטות 'אין לך מה להודות לי על הנס, כי אתה המשכת עליך ישועה בעת שצעקת באמירת 'ונצעק'.

מתוך המכה - נשמעת הישועה

=**זירא** את ענינו... ונצעק אל ה'... ותעל שועתם - כבר ביארו קמאי בפסוק (שמות טו כ-כא) 'ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה... שירו לה' כי גאה גאה'. מדוע לקחה אותה הצדקת דייקא תוף להלל עמו לה' יותר משאר כלי זמר ככינור ועוגב או חליל. אלא, כי אופן הוצאת קול הנגינה מהתוף הוא על ידי הבאה, שמכים בו בחזקה ויוצאת ממנו שירה זמרה בנעימה. כיו"ב באה מרים הנביאה ללמדנו ארחות חיים, שנדע כי דייקא ממקום ההכאה - ההסתרה, משם נשימעת שירת האמונה, אם אך יאמין האדם (המוכה) שהכל לטובתו השלימה. ושירה זו חשובה לאין ערוך אצל אבינו שבשמים.

וכן פירש הגאון רבי יהונתן אייבשיץ ז"ע (יערות דבש סוף דרוש טו ד"ה ודע) לגבי 'כלי שיר' - הכינור, דכתיב (תהלים מט ה) 'אפתח בכינור חידתי', ולא מצינו שום חידה במזמור זה, אלא, ה'חידה הסתומה, היא הקושיא שכל איש מקשה על חבילת היסורים שלו מדוע גזר עליו לסבול כל כך הרבה יסורים ומכאובים, ע"ז אמר 'בכינור חידתי', כי נודע בכינור כאשר ידחק בנימא ישמע קול, ויותר אשר דופק באצבעו בנימא ודוחקו - יותר משמיע קול, וכן הדבר בבן אדם, יותר שסובל דוחק וצער ויגון, יותר ריחו נודף ומאיר נשמתו, ככינור המשמיע קול ערב ונגוני ביותר דוחקו ודופקו, ולכך אמר בכינור חידתי, עכ"ל.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

=ויוציאנו ה' ממצרים= - הגאולה הקרובה דומה לגאולת עם ישראל בדור מצרים, כאשר בא משה רבנו ואמר להם בחודש הזה אתם נגאלים. תמהו, ואמרו לו, משה איך אנחנו נגאלים, הרי כל מצרים מטונפת מע"ז שלנו.

ועוד יותר, הרי בחודש האחרון הלזה לאחר תשע מכות, ועם ישראל ראו יד ה' הנוראה, היתה התדרדרות אדירה, והם כבר שקעו במ"ט שערי טומאה, ועוד רגע שהיו יורדים ח"ו לשער החמשים ששם ח"ו אין תקומה.

אלא צריך לדעת שעם ישראל זרע קודש, זרע אברהם יצחק ויעקב, בעלי נשמות קדושות וטהורות, הם מאמינים בני מאמינים, אף אחד לא יכול לנגוע בנקודה הפנימית שלהם, ומה שמטמאים אותם בתאוות במעשים רעים, מפתים אותם ומדיחים אותם, כל זה רק מחוץ לנקודה הפנימית שבלב, אבל לא מבפנים עמוק, כי שם אף אחד לא יכול להגיע לפנימיות, אלא מכסים ומאפרים אותו מבחוץ ורק נוציא את האבק ומתגלה האור הפנימי של כל יהודי.

כמו שדרשו רבותינו, משל למה הדבר דומה לאדם שגנב תרנגולת מחברו ולא רצה שירגישו בו. מה עשה, מרט את זנבה תלש נוצות מכנפיה, וצבע אותה בצבע שחור. הלך ברחוב וראה אותו בעל התרנגולת וקרא אותו תשיב לי את התרנגול, הוא שלי. אמר הגנב זה לא שלך האם היה זנבו ארוך, האם היה צבע שחור, אמר בעל התרנגול יכול אתה לשנות מבחוץ כמה שתצצה, אבל רק תשחרר את התרנגול תראה שמיד תרוץ אלי.

וכך יהיה בעזה"ת לעתיד, כי מיד כשנשמע את קולו של משיח, נרוץ לקראתו.

רמז בשם אדני"

=זה גילוי שכינה= - הנה י' ימים ראשונים של חודש ניסן הם כנגד אות י' של אדני", ועד ערב פסח עוד ד' ימים מקבלים קדושה מאות ד' דאדנות, ומפסח עד שבועות כנגד אות נ' דשם אדנות ומקבלים ממנו השפע, ובשבועות נתגלה הפל"א העליון שהוא כנגד אות א' דאדנות, וזה האות שבימים אלו חייב אדם לקבל עליו עול מלכות שמים.

אנוכיות מול התחשבות בזולת

=כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"= - מובא במדרש ילקוט שמעוני (רמז - קס"ד) וזה לשונו: "בשנת מאה ושלושים לרדת ישראל למצרים, ופרעה חולם והנה יושב על כסא מלכותו. וישא עינו, וירא זקן אחד עומד כנגדו, ובידו מואזניים ממואזני הסוחרים. ויקח האיש הזקן את כל חכמי מצרים, שריה וגדוליה, ויתנם יחד בכף המואזניים האחת. ואחר כן לקח טלה קטן, ויתנהו בכף המואזניים השניה, ויכריע הטלה את כולם.

ויתמה פרעה על החזון הנורא: מדוע יכריע הטלה את כולם? וייקץ, והנה חלום. וישכם בבוקר, ויספר לכל עבדיו, וייראו יראה גדולה. ויען אחד מעבדיו: 'אין זאת כי אם רעה גדולה. כי ילד יולד בישראל, ויחריב את כל ארץ מצרים. אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו, יכתב בדתי מצרים אשר כל זכר הילוד בעברים יהרג, למען תחדל הרעה הזאת מארץ מצרים. ויעש פרעה כן, ויצו פרעה לכל עמו לאמר: כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו!

הרי לנו נקב הצצה לעולמם ולליבם של רשעים. לא רוע מוצאים אנו, לא רשע ולא אכזריות, אלא אנוכיות מוחלטת, צרופה. המצרים משעבדים עם על לא עול בכפו. מנצלים אותו, והופכים אותו לעם של עבדים. ולדעתם זה לגיטימי, כי זה לטובתם. והנה פרעה חולם חלום מוזר. די בכך שמישהו יאמר כי החלום מורה על סכנה הנשקפת מעם העבדים - כדי לגזור על כל תינוקותיו מוות בטביעה. והדברים אינם מוצגים כגזירה שרירותית. אלא: "יכתב בדתי מצרים", חוק כדת וכדין. למה? "למען תחדל הרעה הזאת מארץ מצרים". איזו רעה? אינו יודע, וזה אינו משנה כל כך. מוטב להרוג את כל הילדים "שלהם", כדי ש"לנו" לא יהיה חשש סכנה.

ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים - כתבו המפרשים רמז בתיבת אלילים שהוא נוטריקון אין להם יכולת לעשות מאומה. (איל וצבי).

במצרים לקו... ועל הים לקו...

לשם מה המחלוקת בין התנאים כמה לקו במצרים וכמה לקו על הים?! מה איכפת לי כמה היו?! אלא, מכיוון שהקב"ה הבטיח: "כל המחלה אשר שמתי במצרים - לא אשים עליך" יוצא איפה: שבכל שיהיו יותר מכות כך תהיה תרופה יותר לנו... המחמיר ביותר הוא למעשה המיטיב ביותר: ר' עקיבא שאומר 50 במצרים ו-250 על הים בסך הכל 300 מכות. וזה רמז: "כל המחלה אשר שמתי במצרים" - בתוך המילה מצרים יש את התרופה צרי שבגימטרייה היא 300...

אמונה - קריעת ים סוף

=אילו קרע לנו את הים= - כל תכליתו וייעודו של האדם בהאי עלמא להאמין באמונה פשוטה בבורא עולם, כמו שאמר הרה"ק מקאצק זי"ע, הנה עם בני ישראל ראו על הים התגלות נפלאה, עד שאמרו 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בנבואתו' (מכילתא שירה, ג), ועם כל זה עדיין לא הגיעו למדרגה הראויה ביותר, עד ש'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כי כל החזיונות ('וירא' ישראל) אינם נחשבים בחשיבותה של אמונה.

וביאר הגאון רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע (נפ"ח שער א סוף פ"ט, דרשות מהר"ח שה"ש א ט, עיי' נועם אלימלך - ליקוטי שושנה ד"ה לסוסתי) וז"ל, ולכן בעת קריעת ים סוף. אמר הוא ית' למשה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויטעו. ר"ל דבדידהו תליא מלתא. שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלון ונסוע אל הים 'סמוך לבם לא יירא' מעוצם בטחונם שבוודאי יקרע לפניהם, אז יגרמו עי"ז התעוררות למעלה שיעשה להם הנס ויקרע לפניהם. וזהו 'לסוסתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי' (שה"ש א, ט) - ר"ל כמו בסוסי פרעה שהיה היפך מנהגו של עולם שהרוכב מנהיג לסוס. ובפרעה וחילו הסוס מנהיג את רוכבו כמשרז"ל (שהסוס מנהיג את בעליו לתוככי הים), כן דמיתוך והמשלתוך רעיתי ע"ז האופן ממש, שאף שאני רוכב ערבות, עכ"ז כביכול את מנהיגה אותי ע"י מעשיך. שענין התחברותי כביכול להעולמות הוא רק כפי ענין התעוררות מעשיך לאן נוטים. וזש"ה רוכב שמים בעזרך. וכן משרז"ל העבודה צורך גבוה, עכ"ל. וכלומר שכל יהודי מנהיג כביכול במעשיו בזה העולם את אשר יעשה בעולם העליון.

אחד מי יודע

מספרים באחת המדינות פרצה מחלוקת, מכל צד במחלוקת יצאה קבוצת אנשים להלחם ביריביהם, עד שמאחת הקבוצות עמד איש והרג ברציחה את אחד הנלחמים, ותרב בבית היריבים תאניה ואניה, מיהרו הללו וקראו את הרוצח למשפט, בהגיע היום המיועד עמדו התובעים והנתבע גם סנגור וקטגור בבית המשפט, ראשונה שאל השופט את התובע - מה בפידך, ויען איש זה פלוני בן פלוני רצח אחד מחברנו, והקטגור הוסיף כי בידו הוכחות ברורות לכך, א. כי הלה ברח מהמקום מיד כשפרחה נשמת הנרצח, ב. כי אלו השנים עדי ראה שהוא רצחו נפש, ויפן השופט אל הסנגור, מה תענה לנוכח הוכחות ברורות אלו, ענה הסנגור, אכן, ראיות ברורות יש בידם, אבל זאת אומר למע"כ כשהוא מראה על אחד משערי האולם, בעוד כחמש דקות יכנס דרך שער זה הרוצח האמיתי... והיו עיני כל הקהל נשואות אל השער - גם עיני השופט והעדים וכו' כולם עמדו והביטו בכליון עיניים לצד השער, אלא שכבר עברו חמש דק' גם שש ושבע אף עשר דק' ולא עבר איש את מפתן השער... מכיוון שכן, ענה השופט, מדוע תדבר סרה בעדים, סתם משטה הייתה בנו, ובוודאי אלו העדים העידו נכונה וזה האיש הרוצח... ענה הסנגור ואמר, הנה הוכחה בידי שהעדים אינם עידי אמת, והראיה שבשעה שכל הקהל עמדו נכוחים והביטו על השער לראות מי האיש אמר יכנס בו כעבור חמש דק' אזי גם העדים היו בכלל ואף הם הביטו והתבוננו בנעשה בשער, הגידה נא לי, אם היו אלו העדים בטוחים בתכלית שזה העומד לפניהם הוא הרוצח וכי היו מביטים על השער... וכי היו מנידים עפעפיהם לצד השער... אלא ע"כ, שאף הם מסופקים... אמר לו השופט. מיניה וביה, כי הרוצח עצמו לא הביט אפילו פעם אחת לצד השער כי הוא יודע ובטוח שהוא הרוצח.

חד גדיא חי גדיא

מסופר, כי בעת שהתלקחה אש המחלוקת על הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע נסע מעירו לעיר אחרת. על אם הדרך, סר ללון בבית מלון אורחים. נקלע הגאון למקום שם לא הכירהו, ושמע אנשים מדברים אודותיו, ומבקרים את מעשיו. ימים אלו היו ימים שלאחר הפסח, נענה ואמר להם: רבותי, מזה זמן רב מתקשה אני קושיה גדולה על הפיוט "חד גדיא"? הטו אזניכם ושמעו: אם תתבוננו, התחיל ואמר - תראו כי בעצם יש כאן אי צדק בסיפור. כי השונרא שאכלה את הגדי "דזבין אבא בתרי זוזי", עשתה דבר פשע, וממילא "הכלב" שנשך אותה צדק, ולכן המקל שהיכה אותו לא צדק, ואם כן, טוב עשתה האש ששרפה אותו, ולכן, המים לא היו צריכים לכבות את האש, וטוב מאד עשה השור שהענישם ושתה אותם, ועל כן לא היה השוחט צריך לשחוט את השור, וטוב עשה מלאך המוות שנקם בשוחט והרגו, ואם כן, מדוע העניש הקב"ה את מלאך המוות?...

שמעו האנשים ותמהו: אכן, קושיה כברזל! יגעו וחשבו ולא מצאו פתרון.

אמר להם רבי יהונתן: אני יתרץ לכם: אמנם, יתכן שהחתול אכל את הגדי שלא בצדק, ויש לו לאבא סיבה טובה לכעוס עליו ולהענישו, אבל אם יש סכסוך בין האבא לחתול, מי ביקש מהכלב להתערב בכלל? ולכן, אותם "כלבים" המתערבים בריב לא להם ומלבים את אש המחלוקת, הם האשמים יותר מכל!...

אם כן, עכשיו נתחיל עוד פעם את החשבון: צדק המקל שהכה את הכלב, ולכן האש ששרפה אותו לא צדקה, וצדקו המים שכיבוהו, והשור ששתה אותם לא צדק, השוחט ששחטו טוב עשה, ולכן אסור היה למלאך המוות להענישו, הואיל וכך, צדק הקדוש ברוך הוא ששחט למלאך המוות.

הבינו האנשים את הרמז ומיד נפלו לרגליו של רבי יהונתן והבטיחו שיותר לא ילבו ולא ידברו מאומה. ועל דרך הסיפור הנ"ל ביאר הגה"ק בעל ה"בן איש חי" זי"ע את קושיית העולם: איזו שייכות יש לפזמון זה עם יציאת מצרים, שכל כך מקפידים לזמרו בסוף ליל הסדר?

ותירץ בהקדם השאלה ששואלים: מדוע לקו כל כך המצריים, הלא הקב"ה גזר מראש שהם ישתעבדו בעם ישראל? אלא התירוץ הוא: שבגזירת השעבוד נאמר: "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" ולא נקב בה איזו שהוא "שם" מיוחד מי תהיה האומה המשעבדת, ולכן אומרים להם: נכון שנגזר שיעבוד על עם ישראל, אבל מי אמר לכם המצרים להיכנס בכל העסק הזה? מה לאדם זר להתערב בענין שבין אב לבנו? לכך יצא עליהם הקצף, ונענשו בכל חומר הדין. אף אנו נאמר, עומד לו היהודי וזועק בתפילתו ה' אלוקינו ה' אחד, ולא עוד אלא שהוא מאריך ב'אחד', והנה אך גמר תפילתו יצא אדם לפעלו ומביט הנה והנה לארבעה רוחות השמים לדעת מאין תבוא פרנסתו - מה לך כי תביט, הרי זעקת ה' אחד ורק אליו עליך להביט, אלא וודאי כי אינך בטוח דייך... מה לך כי תביט הנה והנה מי הזיק אותך, ומי דיבר עליך וכו' כיו"ב, אם הנך בטוח בכל לב ונפש שה' אחד, לא תביט על איש רק על הקב"ה בכל עת ובכל שעה.

ביאור ההפטר

הקשר לפרשה

בהפטר מסופר על הקרבנות שביטלו ישראל בימי אחז, שסגר דלתות בית ה' וביטל עבודת בית המקדש, וזה מעין הפרשה שבה מסופר על הקרבנות שצריכים להביא.

התוכן:

ה' מתרעם על עם ישראל שנבראו כדי לספר תהלתו יתברך, והם אינם קוראים לו אפילו בעת צרתם, ולא די בכך אלא שביטלו עבודת הקרבנות.

עם כל זאת ה' ימחה את פשעם למענו יתברך, כי אין פלא שחוטאים לפניו, כי אפילו אדם הראשון שהוא יציר כפיו של הקב"ה חטא, וכל שכן הם שהינם ילודי אשה.

ה' אומר לישראל שלא יפחדו כי יעזור להם, וירבה אותם כעשבי השדה, והנשארים בירושלים קדוש יאמר להם, כי כולם יכריזו שהם עם ה' זרע יעקב.

ועוד אומר ה' לישראל שהם יהיו עדיו שאין עוד מלבדו, כי מי כמוהו שהודיע על העבר ועל האותות שיתקיימו לעתיד והכל בא ונהיה.

ואילו יוצרי הפסל הם ופסיליהם שקר וכזב, כי איך אפשר לקחת פסל ולהשתחוות לו, האם שכחו. כיצד נוצר? והלא האומנים שהם בשר ודם עשו אותו כמו ידיהם, ואיך יתכן שבן אדם יעשה אלהים?

זאת ועוד לקחו עץ שחלקו שרפו באש להתחמם כנגדו, חלקו צלו עליו בשר לאכילה, חלקו הסיקו בו את התנור ואפו בו לחם, והגותר עשוהו פסל ומסכה ומשתחווים לו, והיצר הרע מפתה אותם ואוטם את לבם, ולא היתה להם דעת ותבונה לאמר, כיצד אני משתחוה לפסל שנעשה מעץ, שחלקו שרפנו לחימום ואכילה וחציו לפסל ומסכה.

והלא ברור שזה שקר כי לא יועילו ולא יצילו כי תהו המה, ולכן אתה יעקב וישראל זכרו דברים אלו, עיבדו את ה' ואז ה' יביא את הגאולה, והשמחה תרבה בעולם.

ישעיה פרק מ"ג פסוק כ"א - פרק מ"ד פסוק כ"ג

כא עם-זו ישראל יצרת לי לְשִׁמִי להיות לי לעם למען **תהלתִי** [א] **יספרו** [ב] זה לזה ולכל העולם: כב ואתה מדוע לא עשית כן שהרי **ולא-אתי קראת** [ג] **יעקב** [ד] ולא פנית לי בעת צרתך אלא פנית לעכו"ם **פי יגעַת** **בי ישראל** [ה] ונעשית עיִף ויגע בעבודתי ומצוותי עליך לְטוֹרָה, לכן אשאלך במה הוגעתִיך. הלא: כג **לא-הביאת לי**

עיונים והארות

לעי, ואמר לו חבריה איתא צלי, והוא אומר לית אנא יכיל (איכה רבתי)...

ויש שפירשו דרך הלצה, כי נודע דיעקב נקרא על עקבה ומרמה, וישראל על היושר. וזה שכתוב 'ולא אתי קראת', כשאין אתה קורא בתורה, נקראת 'יעקב' המורה על עקבה. אבל אם תיגע בתורה, וזה שכתוב 'כי יגעַת בי', שאתה יגע בתורת קראת שמך 'ישראל' המורה על שררה וישרות, עכ"ד.

ד. בספר מעינה של תורה מביא משל לבאר את טענתו של השי"ת כלפי עם ישראל לאדם צעיר שיצא לאחר חתונתו לחפש לו מקום עבודה, והנה ראה אדם שמוכר אגוזים במחיר של ארבע זהובים לקילו, אמר אותו אדם לעצמו הרי מחצית מהאגוז הוא קליפה נמצא שהקונה משלם עבור הקליפות מחצית מן המחיר, א"כ הרי כדאי לאסוף מן האשפתות את הקליפות ואמכור קילו שלם של קליפות במחיר של ארבע זהובים. וכך עשה אסף מכל האשפתות קליפות אגוזים והעמיד דוכן בשוק למכור אותן. כשהתאספו האנשים סביב דוכנו של אותו אדם, החלו ללעוג עליו שוטה שכמותך! האנשים מוכנים לקנות את קליפות האגוז בשביל הפרי שבתוכו אבל מי פתי ויקנה את הקליפות לבדן.

כיוצא בזה טוען הנביא בשם ה' יתברך עם זו יצרתי, היינו בראתי את כל העם הזה על כל דרישותיו וצרכיו הגופניים אך ורק למען תכלית אחת והיא תהילתי יספרו, שזה בעצם הגרעין של הבריאה, כל עצמה של הגשמיות אינו אלא אמצעי להשגת המטרה הרוחנית, והנה לבסוף ולא אותי קראת יעקב - אלא נשארתי עם קומץ גשמיות בלבד, היינו קליפה בלא תוך ומה תועיל הקליפה ללא תוך?

ה. בספר מעינה של תורה עובד ה' אמיתי העושה כל מעשיו לש"ש אינו יודע יגיעה מה היא. עול התורה והמצוות דומה בעיניו ככתר של זהב משובץ בפנינים הנתון על ראשו של מלך, שלמרות שהוא כבד הרי הוא בכל זאת חביב ויקר. ואילו זה שאינו עושה כל מעשיו לשם שמים כי אם מחוך כוונות צדדיות מעיק עליו הערל בכבדות יתירה והוא נלאה ומתייגע מהר.

המגיד מדובנא מביא משל שני סוחרים הביאו את סחורתם בעגלה אחד היה סוחר תכשיטים ואחד סוחר בברזל. זה שסחר בתכשיטים הביא ארגז קטן מלא באבנים טובות ומרגליות. לעומת זאת השני הסוחר בברזל הביא מטען כבד של ברזל. בשעת פריקת הארגזים החליף הסבל והביא לסוחר האבנים טובות את המטען של הברזל, נכנס הסבל לביתו של סוחר היהלומים כשהוא מתנשף בכבדות ודרש סכום גדול על ההובלה, באומרו הרי זה מטען כבדי אמר לו הסוחר אם אתה אומר שהמטען כבד דע לך כי אין זה המטען שלי, סחורתי איננה כבדה. כך אומר הנביא אם יגעַת בי ישראל - הרי סימן הוא זה כי לא אותי קראת יעקב, כי אם קראת אותי לא היית בא לכלל לידי יגיעה ועייפות.

א. על זכות התהילים ושבחות להי"ת מסופר על הבעל שם טוב זצ"ל, שבימיו יצאה גזירה מלפני שוכן מרומים על אחד ממקומות הישוב שעתיד חלילה לכלות מן הארץ על כל יושביו. הבעל שם טוב ניסה לבטל את רוע הגזירה. נשמתו עלתה למרומים להשתדל לפני כסא הכבוד, אך שם נאמר לה כי הגזירה כבר נחרצה ואין לבטלה.

בדרכה אל עולם הגשמיות עברה הנשמה בהיכלות מרומים, והנה מאחד ההיכלות בוקע אור יקרות. ביקש הבעל שם טוב לדעת - היכלו של מי הוא זה, המאיר באור כה נפלא? זהו היכלו של איש כפרי אחד, האומר מדי יום ביומו את ספר התהילים כולו חמש פעמים! והאור הבוקע מהיכל הוא אורן של אותיות התהילים הנוצצות ובורקות ומאירות.

כיון ששמע זאת, קם הבעל שם טוב ונסע אל אותו כפרי, אילו ידעת שבזכות העולם הבא שלך תציל ישוב מישראל

מה היית עושה? - שאלו הרב.

בלי להסס השיב הכפרי: "אם אמנם יש לי חלק לעולם הבא - מוכן אני לתת אותו במתנה, ובלבד שינצל אותו ישוב". וברגע שאמר דבריו, נתבטלה הגזירה שאיימה על יהודי הישוב.

ב. רבינו האר"י זצ"ל אמר, שקודם התפילה יקבל עליו מצות 'ואהבת לרעך כמוך' (יט, יח), שיאהב בעצם כל ישראל, ובזה תעלה תפלתו כלולה בכל תפלות ישראל. וזאת היתה לי להסמיך זה בפסוק 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו', הכונה 'עם זו' גימטריא אחד, שיהיו באחדות. 'יצרתי לי' לכבודי בראתי, לכן תחילה וראש שיהיו אחדות גמורה, ואחר כך 'תהלתי יספרו', שיאמרו תפלה כמו שאמר רבינו האר"י זצ"ל. (רוח חיים דרוש ו' ד"ה 'וזאת היתה לי').

והראשונים פירשו במה שאמרו (סנהדרין) פרק ארבע מיתות (דף סה ע"ב), רבא ברא גברא ע"י ספר יצירה, אך מבואר שם בש"ס ומהרש"א בחידושי אגדות דלא היה לו כח הדברי. וזה שכתוב 'עם זו יצרתי לי', וכי תימא מאי רבותא אשר יצר את האדם, הלא יודעי ועוסקי ספר יצירה ברו גברי. לזה אמר 'תהלתי יספרו', 'עם זו' יש להם כח הדברי ותהלתי יספרו, מה שאין כן נברא מספר יצירה, שאינו יכול לדבר.

ג. ולא אותי קראת יעקב - רבי אלעזר חסמא אומר הקורא את שמע ומרמז בעיניו וקורץ בשפתיו ומורה באצבעותיו בפרק ראשון, עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב (יומא יט).

דבר אחר ולא אותי קראת יעקב, זה שאמר הכתוב ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעזבו את ה' ולא עבדוהו, אפילו בשותפות... אמר רבי יודן משל לעבדו של מלך שעשה סעודה וזימן את כל בני המלך, ולא זימן את המלך, אמר המלך הלאי שהשוה אותי לבני ביתי, אלא ולא אותי קראת יעקב, קאי וטרי כל יומא ולא לעי וצלווי קמי את לעי קאי וטרי כל יומא ולא

שֶׁה עֲלֵתֶיךָ כִּי אִם לַעֲכוּרִים וַיִּזְבְּחֶיךָ לֹא כַבְּדֹתֶנִּי לֹא כִבְדַת אוֹתִי בַּזִּבְחָךְ לֹא הָעֵבֶדְתִּיךָ לֹא הִטְלֵתִי עַלֶיךָ עֲבוּדָה רַבָּה בְּמִנְחָה כִּי לֹא צִוִּיתִי לְהִקְטִיר רַק הַקּוֹמֵץ וְלֹא הוֹנַעְתִּיךָ בְּלִבּוֹנָה [ו] לֹא עִיִּפֵּיתִי אוֹתְךָ לְהַרְבוֹת בְּלִבּוֹנָה: כֹּד לֹא-קָנִיתִי לֹא הוֹצַרְתָּ לַקְּנוֹת לִי בַּכֶּסֶף קָנָה בּוֹשֵׁם לַקְּטוֹרוֹת כִּי הִיְתָה גְדֹלָה לְרוֹב בִּירוּשָׁלָיִם וְחִלָּב וַזְּבָחֶיךָ לֹא הִרּוּיֵתֶנִּי לֹא הִשְׁבַּעְתָּ אוֹתִי בְּחִלָּב וּבְחִיךְ הָאֵלֵיהֶ וּיְוֹתֵרֶת הַכֶּבֶד וְשְׂתֵי הַכְּלִיֹּת אֲךָ הָעֵבֶדְתֶנִּי בְּקִרְבָנוֹת בְּגִלָּל בְּחֲטָאוֹתֶיךָ שְׂאתָה מְבִיא לִי לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם הוֹנַעְתֶנִּי נִתְיַגְעֵתִי בְּעֹנֲתֶיךָ שֶׁהֵם עוֹנוֹת מִזִּיד: כֹּח אַנְכִּי אַנְכִּי הוּא שְׂמִחִיתִי מֵאֹז, וְאִנִּי מוֹתָה גַם עֵתָה פְּשַׁעֶיךָ לְמַעַן וְלֹא בְּצַדִּיקְךָ וּצְדִיקַת אֲבוֹתֶיךָ וְחֲטָאוֹתֶיךָ לֹא אֶזְכָּר שֶׁלֹּא יֵשָׁאֵר רוּשָׁם כֻּלָּל: כֹּז הוֹזְפִירְנִי אִם יֵשׁ לָךְ אִזְוָה זֶכֶת וְשַׁעֲנָה כְּנַגְדִּי וְתִזְכִּיר לִי זְכוּיוֹתֶיךָ נִשְׁפֹּטָה יַחַד נְדַבֵּר וְנִתְוֹכַח יַחַד אִם יֵשׁ מִמֶּשׁ בְּדַבְרֶיךָ סֵפֶר אַתָּה רֵאשׁוֹן לְמַעַן תִּצְדַּק [ז] כִּי בְּכֹל זֹאת לֹא תִצְדַּק: כַּז אֲבִיךָ הָרֵאשׁוֹן חֲטָא אִם אֵדָה"ר שֶׁהוּא יַצִּיר כִּפּוּי שֶׁל הַקְּבָ"ה חֲטָא ק"ו אֶתֶם שְׁנוֹלְדִים מֵאִישׁ וְאִשָּׁה וּמְלִיצִיךָ הַכֹּשְׁרִים שְׂבָדוֹר וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים, גַּם פְּשָׁעוּ בִּי: כָּח וְלֹכַן וְאֶחְלָל שָׁרֵי קָדֶשׁ בַּעֲבוּר עוֹנְוֹתֵיכֶם אֲחַלֵּל אֶת הַשָּׂרִים הַמְּלִיצִים שֶׁלָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְאֶתְנֶה אֶתְכֶם לְחָרֶם וְאֲבָדוֹן וּשְׁמֹמֹן יֶעָקְבַּ וְיִשְׂרָאֵל אֲתָן אוֹתָם לְגִדּוֹפִים וְלִחְרָפָה, עַל שֶׁגָּדְפוּ לְתוֹרָתָם וְקִדּוּשָׁתָם:

א וְעַתָּה שְׁמַע הַנַּחֲמָה הַטּוֹבָה וְעַלֶיךָ לָשׁוּב בְּתוֹבָה, כִּי יֶעָקְבַּ עֲבַדִּי אֶתְּהָ וְיִשְׂרָאֵל בְּחָרְתִּי בּוֹ לִיתֶן לוֹ הַטּוֹבָה הַמַּיּוּעֶדֶת לָבוֹא: ב כַּה-אָמַר יְהוָה עֲשֹׂךְ אֲשֶׁר עוֹשֶׂה אוֹתְךָ וְיִצְרָךְ וַיַּצֵּר אוֹתְךָ מִבְּטֵן יְעֲרֹךְ מַעַת צֵאתְךָ מִבְּטֵן יַעֲזוֹר לָךְ אֵל-תִּירָא עֲבַדִּי יֶעָקְבַּ וְיִשְׂרָוֶן יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם עִם יִשְׂרָאֵל בְּחָרְתִּי בּוֹ: ג בִּי כִּמוֹ שְׁאֶצֶק-מַיִם עַל-צִמָּא עַל אֶרֶץ צִמָּא וְנִזְלִים עַל-יִבְשָׁה כִּן אֶצֶק רוּחִי הַקָּדוֹשָׁה, וְרִצּוֹנִי הַטּוֹב עַל-זֶרְעֶךָ עַל בְּנֵיךְ הַגְּדוֹלִים וּבְרַכְתִּי עַל-צֶאֱצָאֶיךָ הַיְלָדִים הַקְּטָנִים: ד וְצַמְחָו יִצְמָחוּ זְרַעְךָ וּיִרְבוּ כְּאִילוֹ הֵיוּ נִתּוֹנִים בְּבֵין הַחַצִּיר בְּעֶרְבִים כַּעֲרֵבִי נַחַל הַשְּׁתוּלִים עַל-יְבֵלִי פִלְגֵי מַיִם הַצּוֹמְחִים וְגַדְלִים מִהָרֶ: ה וְזָה יֹאמֵר לְיְהוָה אֲנִי הַצְּדִיקִים הַגְּמוּרִים יֹאמְרוּ שֶׁהֵם מִזֶּרַע יַעֲקֹב וְזָה הַקְּטָנִים בְּנֵי הַרְשָׁעִים אֲשֶׁר יֵשׁוּבוּ בְּתוֹבָה יִקְרָא אֶת עַצְמוֹ בְּשֵׁם-יַעֲקֹב לְהוֹיֹת צְדִיקִים כְּמוֹהוּ וְזָה הַבְּעֵלִי תְּשׁוּבָה יִכְתֹּב יְדוֹ מִתַּחֲיִיב אֶת עַצְמוֹ לָשׁוּב לְיְהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה [ח] אֵלּוּ הַגְּרִים: ו כַּה-אָמַר יְהוָה מְלֹךְ-יִשְׂרָאֵל עַם הֵיוֹת שְׂאִנִּי

עֵינֵיכֶם וְהָאָרֶז

וְאֹמֵר אֲנִי רֵאשׁוֹן, וְחִבְרוּ אִינוּ מְנַיְחוּ אֵלָּא אוֹמֵר אֲנִי רֵאשׁוֹן, וְהַקְּבָ"ה זִמֵּן שְׂאִמֵּר לְיִשְׂרָאֵל בְּאוֹ וּנְשַׁפְטָה יַחַד, כְּדַכְּתִיב הַזִּכִּירְנִי נִשְׁפֹּטָה יַחַד אֲמָרוּ מִי יִדְבֵר תַּחְלָה, אֲמָר לָהֶם הַקְּבָ"ה אֲמָרוּ אֶתֶם תַּחְלָה, סֵפֶר אֶתְהָ לְמַעַן תִּצְדַּק, לְמָה אִם אֲנִי נִצְחָתִי אֶתְכֶם בְּדִין, אֲנִי הוּא שְׂמִפְסִיד, אֲבָל אִם נִצְחָתֶם אוֹתִי אֲנִי מְשַׁתַּכֵּר, נִצְחָתִי לְדוֹר הַמִּבּוֹל הַפְּסַדְתִּי אֶת כֹּל אוֹתָם הָאוֹכּוּלוֹסִין, וַיַּמַּח אֶת כֹּל הַיְקוּם, נִצְחָתִי מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוּלֵי מֹשֶׁה בַּחֲרִיו, נִשְׁתַּכַּרְתִּי, הֵדָא הוּא דְכַתִּיב לְמִנְצַח מִזְמוֹר, זְמָרוּ לַמִּי שְׂמַנְצַחִין אוֹתוֹ וּשְׂמַח (פְּסִיקְתָּא רַבְתִּי).

ז. זֶה יֹאמֵר לְה' אֲנִי — חֲבִיבִין הַגְּרִים שֶׁבְּכֹל מָקוֹם הוּא מְכָן בְּיִשְׂרָאֵל, נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל מְשַׁרְתִּים, שְׂנֵאמַר וְאַתֶּם מְשַׁרְתֵּי ה' תִּקְרָאוּ, וְכֵן הַגְּרִים נִקְרָאוּ מְשַׁרְתִּים, שְׂנֵאמַר וּבְנֵי הַנֶּכֶר הַגְּלוּיִם עַל

ז. לֹא הֵבֵאתִי לִי — שְׁנֵי תְּמִידִין הֵיוּ מִקְּרִיבִין בְּכָל יוֹם, אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבוֹקֵר וְגוֹי, וּבַדֶּם זְבָחֶיךָ לֹא כִבְדֵתֶנִּי, אֵלּוּ קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, לֹא הַעֲבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה זוֹ קוֹמֵץ מְנַחָה, וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ בְּלִבּוֹנָה זוֹ קוֹמֵץ בְּלִבּוֹנָה. לֹא קָנִיתִי לִי בַכֶּסֶף קָנָה, רַבִּי יְהוּדָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר קְנָמוֹן הִיָּה גָדֹל בִּירוּשָׁלַיִם וְעִזִּים וְצִבְאִים הֵיוּ אוֹכְלִים מִמֶּנּוּ. וְחֵלַב זְבָחֶיךָ לֹא הִרּוּיֵתֶנִּי, אֵלּוּ אֲמוֹרֵי קִדְשִׁים קִלִּים, אֲךָ הַעֲבַדְתֶנִּי בְּחֲטָאוֹתֶיךָ, רָאוּ מָה גָרְמוּ לִי עוֹנְוֹתֵיכֶם לְהַחְרִיב אֶת בֵּיתִי וְלִשְׂרֹף אֶת הַיְכָלִי וְלִהַגְלוֹת אֶת בְּנֵי לְבָיִן אוֹמֹת הָעוֹלָם וּלְיֵשֵׁב לִי בְּדָד, אִיכָּה יֵשֵׁב בְּדָד (אִיכָּה רַבְתִּי).

ז. זֶה שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב ה' חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר אֲנִי מְדַבֵּר בְּצַדִּיקָה, אֲמָר הַקְּבָ"ה אֲנִי חֲפֵץ שְׁתַּזְכּוּ בְּדִין. בָּא וְרָאָה, שְׁנֵים נִכְסָסִים לָדִין, זֶה מְשַׁתֵּק אֶת בַּעַל דִּינוֹ, וְזֶה מְשַׁתֵּק אֶת בַּעַל דִּינוֹ,

מלך של כל העולמות העליונים והתחתונים איני מכנה מלכותי כי אם עליכם וּגְאֲלוֹ יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן קודם בריאת העולם וְאֲנִי אַחֲרוֹן לאחר שיכלה העולם וּמִבְּלַעְדֵי אֵין אֱלֹהִים אלא אני יחיד ומיוחד: ז וְיָמִי הוא אשר כְּמוֹנֵי יִקְרָא לאמר שהוא כמוני שיכול לומר את הנעשה בעבר ואשר יעשה לעתיד וַיִּגְדָּה וַיַּעֲרֹכָהּ לִי בבקשה יבוא ויגיד ויערוך לפני כל מה שהיה מְשׁוּמֵי עִם-עוֹלָם מעת שמתי כל הנבראים וכל הבריות שבעולם ועד עתה וְאֵתֵיזָת ואותות ומופתים וְאֲשֶׁר תִּבְאֲנָה ואת העתידות לבוא יִגְדְּוּ לָמוֹ להם: ח אֶל-תִּפְחָדוּ וְאֶל-תִּרְהוּ ואל תחתו מלהודיע את שמי בין הגויים הֲלֹא מֵאִזְ הִשְׁמַעְתִּיךָ מהר סיני וְהִגַּדְתִּי לָכֵם בהר סיני שאין אלוה מבלעדי וְאַתֶּם יַעֲדֵי עִדֵּי שְׁלִי, וכי הִיֵּשׁ אֱלֹהִהּ מִבְּלַעְדֵּי וְאֵין צֶוֶר חֹזֵק בְּעוֹלָם בַּל אשר לא יִדְעָתִי: ט הרי יִצְרִי עוֹשֵׂי פֶסֶל כָּלֵם תִּתְהוּ הם ופסיליהם תוהו הבל ושקר וְחִמּוּדֵיהֶם והפסילים שהם חמודים ואוהבים בַּל-יִזְעִילוּ אין בהם תועלת וְעֵדֵיהֶם הִפְדָּה והפסילים בעצמם הם עדים שאין בהם ממש, כי בַּל-יִרְאוּ עינים להם ולא יראו וְבַל-יִדְעוּ וכן לא יודעים ומבינים לְמַעַן יִבְשׂוּ החומדים אותם: י מִי-יִצְרֵךְ אֵל מי עשה שטות כזאת ליצר ולעשות אל אחרי שרואה שאין בו מועיל, וכן מי הטיפש שֶׁיִּפְסֹל נֶסֶךְ יצק לְבַלְתִּי שאין בו הוֹעֵיל מועיל: יא הֵן כָּל-חִבְרֵיו המתחברים אליו לעשותו ולעובדו יִבְשׂוּ על שהולכים אחרי התוהו וְחַרְשֵׁים האומנים העושים את הפסל הֲלֹא הִפְדָּה הם מֵאָדָם מבני אדם ואיך אפשר שיעשו אלהים יִתְקַבְּצוּ יתאספו כָּלֵם יחד כל האומנים עם עובדי הפסל יַעֲמִדוּ לבחון הדבר יִפְחָדוּ מהקב"ה כי יבינו שכל מעשיהם הבל, ואז יִבְשׂוּ יָחַד במעשיהם: יב אל תחשבו שיש בפסילים כח, שהרי חָרַשׁ בְּרָזֶל אומן של ברזל יעשה מלאכתו בְּמַעֲצָד כלי שחותכים בו הברזל וּפְעַל בְּפִתָּם ועבד בפחם להתיך אותו באש וּבַמְקַבּוֹת ובפטישים יִצְרָהוּ יצר אותו ע"י פטישים וַיִּפְעֲלֵהוּ בַּזְרוּעַ כִּחוֹ עשה אותו בכל אומץ וכה [כי הפסל לא עושה את עצמו] וכל כך טורח עד שגַּם שהאומן רָעַב וְאֵין בו פֶּחַ לֹא-שָׁתָה מַיִם וַיִּיעֶף התעייף ובכל זאת לא עזוב מלאכתו מרוב חשקו במלאכה ההיא: יג אם בא לעשות הפסל מעץ כך דרכו חָרַשׁ עֲצִים אומן שבקי במלאכת העצים, מתחילה נִטְהָ קוֹ על הקורה כדי לחתוך לפי המידה יִתְאַרְהוּ בַשָּׂרָד מסמן את הצורה על הקורה בצבע הנקרא שרד יַעֲשֶׂהוּ בַּמְקַצְעוֹת מקלף את העץ ומחליקו באיזמל וּבַמְחַוֵּנָה יעשה בו ציורים גולים יִתְאַרְהוּ וייפהו וַיַּעֲשֶׂהוּ כְּתַבְנִית אִישׁ ועושה אותו כצורת אדם כְּתַפְאֶרֶת אָדָם כתפארת של אשה לְשֵׁבֶת בַּיִת היושבת בבית כן הפסל הזה לא יזוז ממקומו: יד יש שמטריח עצמו לבוא לעיר לְכָרֶת-לוֹ אֲרָזִים לעשות ממנו פסל וַיִּקַּח עצים ששטנם תִּרְזָה וְאֵלֶזֶן שהם יפים ביותר אבל לא חזקים כארז וַיֵּאמְרֵם-לוֹ בְּעֵצֵי-יַעַר במסותרים שבעצי היער ויש שֶׁנִּטְעַע אֲרָן לעשות ממנו פסל וַיִּגְשֶׁם יַגְדֵּל והגשם מגדל את האורן אע"פ שכוונת הנוטע לעיצו: טו מאותו עץ אורן לוקח חלק ממנו וְהָיָה מקצתו לְאָדָם להשתמש בו

עיונים והארות

שאמר והיה העולם, שנאמר זה יאמר לה' אני ולא יתערב בי חטא, וזה יקרא בשם יעקב אלו גרי הצדק, וזה יכתוב ידו לה' אלו בעלי תשובה, ובשם ישראל יכנה, אלו יראי שמים (ויק"ר) ולמעלה ביארנו ע"פ אבות דר"נ המובא ברש"י הקדוש.

ה' לשרתו... ר' שמעון בן יוחאי אומר הרי הוא אומר ואוהביו כצאת השמש, וכי מי הוא גדול, מי שהוא אוהב את המלך או מי שהמלך אוהבו, הוי אומר מי שהמלך אוהבו, והרי הוא אומר ואוהב... וכן אתה מוצא בארבע כתות שהם עונות ואומרות לפני מי

לְבַעַר לְבַעֲרָה וַיִּקַּח מֵהֶם וַיִּתְּחֶם גֹּיִם לְהַחֲמִים אֶת-יִשְׂרָאֵל יִסֵּק בַּתְּנוּרָה וְאֶפְסָה לֶחֶם אֶתְּךָ גַם מִהֶם יִקַּח וַיַּעַל-אֵל לַעֲשׂוֹת אֱלֹהִים פֶּסֶל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ עָשָׂהוּ פֶּסֶל וַיִּסְגְּדוּ-לָמוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ: טז חֲצִיזוֹ מִקְצֵת מִהַעֲזֵן שָׂרָף בְּמוֹ בַּתּוֹךְ הָאֵשׁ עַל-חֲצִיזוֹ מִקְצֵתוֹ בָּשָׂר יֹאכְל כִּי יַעֲלֶה צֹלֵי וַיִּשְׁבַּע אֶת-יָחִים יַחֲמֵם בְּשֵׁרוֹ וַיֹּאמֶר הָאֵל וַיֹּאמֶר הָאֵל וְאֹמֵר נִהְנֵתִי וּשְׂמַחְתִּי שְׂמִצְאֵתִי תַעֲנוּג חַמּוֹתִי הַתַּחֲמִמְתִּי וַרְאִיתִי אֶת-אֵל וַיִּשְׁאַרְיָתוֹ וְהַנִּשְׂאָר מִהַעֲזֵן לְאֵל עָשָׂה לְפֶסֶלָּו עָשָׂה אוֹתוֹ פֶּסֶל וְחָשַׁב אוֹתוֹ לֹא שֵׁלֹ (יִסְגֹּד) יִסְגְּדוּ יִכְרַע לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ בְּפִישׁוֹט יָדָיִם וְרַגְלָיִם וַיִּתְּפַלְּלֵל אֵלָיו וַיֹּאמֶר הַצִּילֵנִי כִּי אֵלֵי אָתָּה: יח לֹא יִדְעוּ אִין בְּהֵם דַּעַת וְלֹא יִבְיִנוּ וְאִין בְּהֵם תְּבוּנָה כִּי הִיצֵה"ר טַח מִרַח טִיט וְסַתֵּם אֶת עֵינֵיהֶם מִרְאֹת עֵינֵיהֶם שְׂעִינֵיהֶם לֹא יִרְאוּ, כִּי מִהַשְׁפִּיל שְׁלֹא יִשְׁכִּיל וַיִּבִין לְבַתָּם לִבְנֵם: יט וְלֹא-יִשְׁבִּיב לֹא נֹתֵן אֵל-לְבָבוֹ לְבַחֵן הַדְּבַר, וְאִין בּוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא-תְבוּנָה כִּי לְחִשׁוֹב וַיֹּאמֶר וְהִרִי חֲצִיזוֹ שָׂרָף אֶת-בְּמוֹ-אֵשׁ וְאֶת אֶפְיִתִי עַל-גְּחָלָיו לֶחֶם אֶעֱלֶה בָּשָׂר וְאֹכְל וַיִּתְּרוּ הַנּוֹתֵר לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה לְפֶסֶל הַמְתוֹעֵב בְּעֵינֵי ה' לְבֹל עֵץ אֶסְגֹּד אֶשְׁתַּחֲוֶה: כ רַעְיָה אֶפְרַיִם לֵב הוֹתֵל הַטָּהוֹר לְבֹ אֲשֶׁר מֵהַתֵּל בּוֹ וְטַהַר אוֹתוֹ לְקַחַת לְרֹעֵה וּמִנְהִיג אֶת הַפֶּסֶל עֵץ שְׁסוּפֵי לְהִיּוֹת אֶפְרַיִם וְלֹא-יַעֲזִיל אֶת-נַפְשׁוֹ אֶפְרַיִם הַאֲוֹמֵן הַעוֹשֶׂה אֶת הַפֶּסֶל לֹא יַעֲזִיל אֶת עַצְמוֹ וְלֹא יֹאמֶר הָלֹא מָה שְׂעִשִׁיתִי הוּא שִׁקָּר בִּימִינִי בִּיד יְמִינִי וְאִין בּוֹ שׁוֹם תּוֹעֵלֶת כִּי מַעֲשֵׂי יָדָי הוּא: כב זְכָר-אֶלֶּה הַדְּבָרִים יַעֲקֹב אִם הַגּוֹיִים לֹא יִבְיִנוּ אֶתְּךָ יַעֲקֹב זְכוֹר אֶת הַקְּבִי"ה וַיִּשְׂרָאֵל אֵל תִּתְּפֹתָה אַחֲרֵיהֶם כִּי עַבְדֵי-אָתָּה וְלֹא עַבְדֵי לַעֲזִיזוֹ יַעֲזִירָהוּ בְּרֵאשִׁית לְהִיּוֹת עֶבֶד-לִי וּבְבִקְשָׁה אֶתְּךָ יִשְׂרָאֵל לֹא תִנְשָׁנִי לֹא תִשְׁכַּחֲנִי: כג תְּמִיד מִחֲתִיתִי מִחֲקִיתִי כָעֵבֶת הַחֹלֶף בְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ, אֶת פְּשָׁעֶיךָ וְכַעֲנֵן הַמִּתְפֹּר עֵי הַרוּחַ חַטָּאוֹתֶיךָ שׁוֹבָה אֵלַי בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה כִּי גֵאלְתֶיךָ אֶגְאָלְךָ מֵהַגְּלוּת: כד רָגְלוֹ שָׂמַח שְׂמִיךָ כִּי-עָשָׂה יְהוָה הַקִּיָּם הַשְׁכִּינָה מַעֲפָרָא וְעָשָׂה הַגְּאֻלָּה הַרְיָעוֹ הַרִימוּ קוֹל תְּרוּעָה תַּחֲתֵיזוֹת אֶרֶץ יִסּוּדֵי הָאָרֶץ פְּעָחוּ פִתְחוּ הַרְיָם אֶת פִּיכֶם לְהַשְׁמִיעַ קוֹל רִנָּה וְשִׂמְחָה יַעֲרֹ וְכָל-עֵץ בּוֹ כִּי-גֵאל יְהוָה יַעֲקֹב וּבִישְׂרָאֵל וְעֵי גְאֻלַּת יִשְׂרָאֵל, שְׂמוּ יִתְבַרַךְ יְתִפְאָר בְּפִי כָל:

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. הסבר: ויקרא. מה ההבדל בין קריאה לנביאי ישראל לבין קריאה לנביאי אומות העולם.
..... תשובה
- ב. מדוע יש הפסקות בין פרשה לפרשה ולא הכל פרשה אחת? ואיזה קל וחומר לומדים מכאן?
..... תשובה
- ג. מה באה למעט המלה "אליו"? ומהיכן לומדים זאת?
..... תשובה
- ד. אדם כי יקריב מכם - באיזה קרבן מדובר? ולמה נאמר: אדם ולא איש?
..... תשובה
- ה. מה בא למעט: מן הבקר? ומן הצאן?

תשובה

ו. למה כתוב: תקריבו ולא תקריב?

תשובה

ז. מדוע הכפילות: יקריבנו.. יקריב אותו?

תשובה

ח. מה לומדים מהסמיכות: לפני ה' - וסמך ידו?

תשובה

ט. מה בא למעט: על ראש העולה? והרי אמר כבר: אם עולה קרבנו?

תשובה

י. ונרצה לו - על מה מרצה?

תשובה

י"א. מהיכן לומדים ששחיטה כשרה בור? ומאיזו עבודה מתחילה מצוות כהונה?

תשובה

י"ב. למה כתוב: בני אהרון הכהנים? ברור שבני אהרון הם כהנים!

תשובה:

י"ג. למה הכפילות: והקריבו.. את הדם.. וזרקו את הדם?

תשובה

י"ד. ונתנו בני אהרון אש על המזבח - והרי יורדת אש מן השמים!!!

תשובה

ט"ו. מה בא ללמד: אשר על העצים אשר על המזבח? בטח שהעצים הם על המזבח!!!

תשובה

ט"ז. ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים - מה באו למעט שלשת אלה?

תשובה

י"ז. מה לומדים מהמיעוט: מן העוף?

תשובה

י"ח. הסבר: מוראתו. בנוצתה.

תשובה

י"ט. הסבר: ושסע - איך? בכנפיו.

תשובה

כ'. למה דווקא במנחה כתוב: ונפש?

תשובה

כ"א. אלו עבודות כשרות בור במנחה ואלו רק בכהנים?

תשובה

כ"ב. הסבר: מרחשת. אזכרתה.

תשובה

כ"ג. וכל דבש לא תקריבו - האם זה דבש דבורים? ומהיכן לומדים זאת?

תשובה

כ"ד. הסבר: מנחת בכורים. כרמל. שלמים.

תשובה

כ"ה. ואם כל עדת ישראל ישגו - מי הם עדת ישראל? והסבר: אשר נשיא יחטא.

תשובה

כ"ו. הסבר: טומאת אדם. לכל טומאתו. אשר יטמא. בה.

תשובה

כ"ז. להרע או להטיב - למי? והסבר: לכל אשר יבטא.

תשובה

כ"ח. מאחת מאלה. מי הן? והסבר: וחטאה בשגגה מקדשי ה'.

תשובה

כ"ט. איל תמים - בן כמה? ומה ערכו?

תשובה

ל'. אָשֶׁם הוא. אָשֶׁם אָשֶׁם. הסבר מה משמעות האשם הראשון עם שני קמצים ומה משמעות האשם השני שהוא בקמץ ופתח? והסבר: בתשומת יד. או עשק את עמיתו.

תשובה

שאלות מספר בן איש חי שנה א'

א. איך נקראים בתי הכנסת ובתי מדרש בלשון הנביאים? ואיך צריך לנהוג בהם?

תשובה

ב. האם מותר ללמד כתיבה וקריאה של שאר לשונות בבית הכנסת ובבית מדרש? ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?

ג. האם מותר לשוחח שיחת ילדים עם הילדים או זע"ז בענייני פרנסה ומשא ומתן?

תשובה

ד. האם מותר לאכול ולשתות בביהכ"נ ובית המדרש? ובמה יש מחמירים? ולמי מותר ומתי? ומה הבדל בין ביהכ"נ לבית המדרש?

תשובה

ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?

תשובה

ה. האם מותר לישן שנת קבע בבית המדרש? ומה הדין בבית הכנסת? ומתי צריך להזהר ביותר?

תשובה

ו. האם מותר להיכנס בשער אחד של ביהכ"נ ולצאת בשער אחר? ומתי מותר? ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?

תשובה

ז. איך ינהג אדם שרוצה ליכנס לביהכ"נ לצרכו כגון לקרוא לאדם אחר?

תשובה

ח. מה המנהג לעשות לאביו אחרי ירידתו מעלייה לספר תורה?

תשובה

ט. לאן עדיף ללכת לבית הכנסת שיש בו מתפללים רבים או שיש בו מתפללים מועטים? ומה אם בית הכנסת השני רחוק יותר?

תשובה